

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RADYO TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI

**ULUSLARARASI MEDYADA SURİYE KRİZİNİN TEMSİLİ:
TRT ARAPÇA, RUSYA ALYAWM VE ABD ALHURA KANALLARI
ÖRNEĞİ**

Hazırlayan
SALEH AYYAD
2501111173

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Nilüfer Timisi

Yüksek Lisans Tezi

İSTANBUL - 2013

Y Ü K S E K L İ S A N S T E Z O N A Y I

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : Saleh AYYAD Numarası : 2501111173
Anabilim/Bilim Dalı : Radyo TV Sinema Tez Savunma Tarihi: 12.07.2013
Danışman : Prof.Dr.Nilüfer TİMİSİ Tez Savunma Saati : 11.00'da
Tez Başlığı : Uluslararası Medyada Suriye Krizinin Temsili: TRT Arapça, Rusya Alyawm ve ABD Alhura Kanalları Örneği.

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF.DR.NİLÜFER TİMİSİ		Kabul
2-DOÇ.DR.VELİ POLAT		Kabul
3-YRD.DOÇ.DR.ŞÜKRÜ SİM		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF.DR.ARZU KİHTİR		
2- DOÇ.DR.MURAT İRİ		

ÖZ

Bu araştırmada Arapça yayın yapan uluslararası medyanın Arap Baharı'nı, örnek olarak Suriye devrimini ele alışı analiz edilmiştir. Araştırmanın amacı, televizyon kanallarına hakim olan medya politikası ile bu televizyon kanallarının tabi olduğu ülkelerin politik tutumları arasındaki mevcut ilişkiyi anlamaktır. Zira Rusya Alyawm, Amerikan Al-Hurra ve TRT Arapça gibi Arapça yayın yapan uluslararası televizyon kanallarının haber bültenlerinin içeriğı analiz edilmiştir. Suriye krizi olaylarının bu araştırmanın hazırlandığı ana kadar devam etmesinden dolayı 2012 yılının son üç ayının ilk haftaları seçilmiştir.

Bu araştırmada Arap televizyon medyasının durumu ve ortaya çıkışı, uydu yayını yapan Arap medyası alanındaki haberlerin ana kaynağı ve temel unsuru olarak uluslararası medyanın ortaya çıkışı anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu araştırmanın amacı, bu kanalların Arap Baharı olgusuna nasıl yaklaştıklarına ve medyanın olayların akışına etki etme girişimlerine ışık tutmaktır. Araştırmada özellikle Suriye krizi karşısında uluslararası güçlerin farklı eğilimlerini temsil etmelerinden dolayı Rusya, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'nin tutumları olmak üzere uluslararası güçlerin Suriye kriziyle ilgili siyasi tutumları anlaşılmaya ve bu siyasi tutumlarla Arapça yayın yapan uluslararası televizyon kanallarının izlediğı medya politikası arasında bir mukayese yapılmaya çalışılmıştır. O kadar ki bu ülkelerin bakış açılarındaki farklılık, büyük güçler arasında Arap bölgesi özellikle Suriye temelli şiddetli bir siyasi çatışmaya dönüşmüştür.

Anahtar Kelimeler: Arap Baharı, Suriye Krizi, Uluslararası Medya

ABSTRACT

This study was based on analyzing the Arabic-language International Television Media which coverage the Arab Spring and takes the Syrian Revolution as a model, in order to understand the relationship between Media Policy that govern each TV channel with the political positions of the states have incubator. This analysis was included the content of news bulletins for three Arabic-language international channels media like Russia Today, Al-Hurra, and Turkish channel which represent Russia, USA, and Turkey respectively. The first week of the last three months in 2012 was chosen because of the continuation of the events of the Syrian Crisis to the moment of the preparation of this study.

The study was attempted to understand the reality of the Arab Television Media and its inception, and the emergence of the international satellite media as a primary source of news and a major factor in the field of Arab satellite media. The purpose of this study was to shed light on how these channels deal with the phenomenon of the Arab Spring, and their attempt to influence the track of these events.

The study was relied on the trying to understand the political positions of the international forces of the Syrian crisis, and compared the media policy which was pursued by the international television channels that broadcast in Arabic especially the positions were taken by Russia, USA, and Turkey as these countries represent different orientations of the international forces towards the Syrian Crisis, these differences in

visions reach to a heated political conflict between the major forces basic acquitted the Arab region, and especially in Syria.

Keywords: Arab Spring, Syria Crisis, International Media

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER	IV
TABLO VE GRAFİKLER LİSTESİ	VI
GİRİŞ	1
AMAÇ.....	3
DENENCE ,ÖNEM.....	4
SINIRLILIKLAR	5
YÖNTEM	6
1.BÖLÜM: Uluslararası İlişkilerde Medyanın Rolü	8
1.1 Medya ve Haber'e İlişkin Temel Yaklaşımlar	10
1.1.1 Liberal/Çoğulcu Kuram ve Haber Yaklaşımı	11
1.1.2 Eleştirel Kuram ve Haber Yaklaşımı	12
1.2.1 Haber ve Hegemonya	17
1.3.1 Küreselleşme Uluslararası Aktörler ve Medya	23
1.3.2 Uluslararası İlişkilerde Medyanın Rolü	27
2. BÖLÜM: Arap Baharı ve Medya	30
2.1.1 Arap Dünyasında Televizyonun Doğuşu	30
2.1.2 Arap Dünyasında Uluslararası Medya	36
2.2.1 Arap Baharı Nedir?	39
2.2.2 Arap Baharının Oluşturan Faktörleri	42
2.2.2.1 Tarihsel Faktörleri	43
2.2.2.2 Sosyal Faktörleri	44
2.2.2.3 Ekonomik Faktörleri	44
2.2.2.4 Siyasal Faktörleri	45

2.2.2.5 Yönetmel (Yönetimsel) Faktörleri	46
2.3.1 Arap Baharı ve Sosyal Medya	48
2.4.1 Uluslararası İlişkileri Bağlamında Arap Baharı olayları	54
2.4.2 Uluslararası İlişkiler	54
2.4.3 Uluslararası İlişkileri Bağlamında Suriye Krizi	58
2.4.3.1 ABD'nin Tutumu	59
2.4.3.2 Rusya'nın Tutumu	60
2.4.3.3 Türkiye'nin Tutumu	61
3. BÖLÜM: Uluslararası Medyada Suriye Krizinin Temsili	65
3.1.1 Suriye krizi	69
3.2.1 Suriye Krizine ilişkin Haberlerin Çözümlemesi.....	73
3.2.1.1 Suriye Krizinin Haberleri Kanallara Göre Dağılımı	73
3.2.1.2 Suriye krizindeki Tarafların İsimlerinin Tanımlanmasının Kanallara Göre Dağılımı.....	74
3.2.1.3 Muhalefet ve Rejim Haberlerinin Kanallara Göre Dağılımı	79
3.2.1.4 Haberlerde Günlük Olaylar ve Diplomatik Olayların Kanallara Göre Dağılımı	81
3.2.1.5 Haber Kaynaklarının Kanallara Göre Dağılımı	83
3.2.1.6 Haber Bülteninde konuşan Konukların Kanallara Göre Dağılımı	85
3.2.1.7 Suriye Krizine İlişkin Konuları Kanallara göre Dağılımı	86
3.2.1.8 Suriye Krizinin Haberlerdeki Görüntüleri	89
3.2.1.9 Türkiye Sınırının Bombalanmasıyla İlgili Haberlerin Açıklanması.....	93
3.2.1.9.1 İncelenen Haberlerde Akçakale Bombalamasının Temsili	95
3.2.1.9.2 Haberlerde Çözüm Önerileri	97
SONUÇ	98
KAYNAKÇA	113

GRAFİK LİSTESİ:

GRAFİK 1: Suriye Krizinin Haberleri Kanallara Göre Dağılımı	73
GRAFİK 2: Suriye krizindeki tarafların isimlerinin tanımlanmasının kanallara göre dağılımı	76
GRAFİK 3: Muhalefet ve Rejim Haberlerinin Kanallara Göre Dağılımı	79
GRAFİK 4: Günlük Olaylar ve Diplomatik Olayların Kanallara Göre Dağılımı	81
GRAFİK 5: Haber Kaynaklarının Kanallara Göre Dağılımı	83
GRAFİK 6: Haber Bülteninde konuşan Konukların Kanallara Göre Dağılımı	85
GRAFİK 7: Suriye Krizine İlişkin Konuların Kanallara göre Dağılımı	87
GRAFİK 8: Suriye Krizinin Haberlerdeki Görüntülerinin Dağılımı	90
GRAFİK 9: Suriye Krizinin Görüntülerinin Kanallara Göre Dağılımı	91
GRAFİK 10: Akçakale'nin Bombalanması Haberlerinin Kanallara Göre Dağılımı.....	94

TABLO LİSTESİ

TABLU 1: Arap Dünyasında Televizyon Doğuş Tarihi	32
TABLU 2: Arap Dünyasında Arapça Yayın Yapan Kanalları.....	37

GİRİŞ

Demokratik dünyada medya toplumu yönlendiren dördüncü kuvvet olarak görülmektedir. Medyanın toplumu biçimlendirici ve dönüştürücü etkisi günümüz toplumlarında daha belirgindir. Günümüzde medya teknolojisinin gelişmesine paralel olarak, küresel bir toplumun ortaya çıkması gerçeğinin yanında, medya teknolojisindeki gelişmelerin ülkelerin rejimlerini, hükümetlerini yerinden ettiği de hatta coğrafi sınırlarını yeniden inşa ettiği tartışılmaktadır. Son dönemlerde Ortadoğu coğrafyasında yaşanan siyasal gelişmeler ise medya ve teknolojiden bağımsız olarak ele alınmamaktadır. Arap Baharı olarak isimlendirilen siyasal dönüşüm süreci, Ortadoğu'da yaşanan siyasal gelişmelerin teknolojiyle birlikte ele alındığı önemli bir örneği oluşturmaktadır. Bir taraftan teknolojik gelişmelerin ortaya çıkardığı yeni mecraların sayısı hızla artıp iletişim sürecinde denetimin dolaylı ve görünmez hale gelmesine, haber, bilgi ve enformasyon sayısının artmasına, yurttaş gazeteciliğinin yurttışı iletişim sürecinde aktif kılmasına karşılık, geleneksel iletişim araçlarının siyasal iktidarla olan yakın ilişkisi de devam etmektedir. Siyasal iktidarlar özellikle uluslararası konularda ülke içindeki medyayı uluslararası ilişkilerin bir parçası olarak görebilmektedir. Siyasal iktidar medya ilişkisi günümüzde iç içe geçen bir görünüm almıştır.

Arap Baharı ismiyle ortaya çıkan gelişmelere ilişkin dönüşüme ait protestolar; Arap Dünyası'nda başta gelen işsizlik, gıda enflasyonu, siyasi yozlaşma, ifade özgürlüğü, usulsüzlükler ve kötü yaşam koşulları gibi pek çok sorun sonucunda önce Tunus'ta Muhammed Buazizi'nin kendini yakmasıyla başlamıştır. Ardından benzer

sorunlar yaşıyan ÷lkelerde domino etkisi göstererek yayılmıştır. Protestolar, ilk olarak 18 Aralık 2010 tarihinde Tunus'ta başlamış daha sonra Mısır ve Yemen'e sıçramıştır. Bölgesel bir gelişme olması gerçeğine karşılık, Arap Baharı dünya ÷lkelerinin ilgi gösterdiği küresel bir olgu halini almıştır.

Bu çalışmada Arap Baharı hareketi olarak isimlendirilen eylemlerin Suriye örneği üzerinden analizi yapılacaktır. Arap Baharı olgusu 2011 tarihinde Suriye'de başlamış ve hala devam eden bir çatışmaya dönüşmüştür. Suriye, uluslararası çatışmalar için bir arena haline gelmiştir. Suriye krizine karşı uluslararası ve bölgesel politik tutumlar farklılık göstermektedir. Çalışmamızda Arap Baharı olarak isimlendirilen gelişmeler bağlamında Suriye'nin yaşadığı çatışmalı sürece bölgesel ve küresel politik yaklaşımların nasıl olduğu uluslararası iletişim açısından ABD ve Rusya ve Türkiye'nin siyasal pozisyonu merkeze alınarak değerlendirilecektir. Arap Baharı'nın başlaması ve gelişmesinde medyanın etkisi açıktır. Bu etkisi nedeniyle medya, çatışma araçlarından biri haline gelmiştir. Arap dünyasında, uluslararası uydu kanallarının çoğu Arapça dili ile yayınlamaktadır. Bu kanalların yayın amaçları yalnızca bilgi ve haber iletmek değil aynı zamanda ÷lkelerin uluslararası pozisyonlarını ortaya koymaktır. Bu bağlamda özellikle küresel ve bölgesel düzeyde etkili olan ÷lke devletlerine ait kamu yayın kurumlarının haber kanalları aracılığıyla uluslararası politikalarının nasıl inşa edildiği bu çalışmada inceleme konusu yapılacaktır.

Amaç

Bu tez çalışması genel olarak siyasal iktidar ve medya ilişkisi üzerine odaklıdır. Bu bağlamda devletlerin küresel/bölgesel bir soruna ilişkin resmi politikalarının medya politikasını nasıl belirlediği ele alınacaktır.

Çalışmada, uydu üzerinden yayın yapan yabancı ülke kanallarının Arap Baharı haberlerini nasıl temsil ettiği araştırılacaktır. Bu bağlamda Türkiye, Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Arapça yayın yapan Kamu yayıncılık kurumları çalışmanın örneklemini oluşturacaktır. (TRT Arapça) Türkiye'nin, (Rusya Alyawm) Rusya'nın, (Alhura) ABD'nin Arapça yayın kanallarının karşılaştırılmasıyla ülkelerin uluslararası sorunlardaki siyasal tutumlarının medya üzerindeki etkisi ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Çalışma örneklemini içerisinde ele aldığımız Türkiye'nin (TRT Arapça), Rusya'nın (Rusya Alyawm), ABD'nin (Alhura) isimli Arapça yayın yapan haber kanallarının, Arap Baharı olarak adlandırılan Ortadoğu sorununa ilişkin yayın politikalarının, ait oldukları ulus devletlerin siyasal politikaları ile paralel bir duruş içerdiği iddia edilmektedir.

Bu konu çerçevesinde bu çalışmanın temel soruları aşağıdadır:

1. Uluslararası ilişkiler bağlamında ülkelerin diplomatik/siyasal politikaları ile medya arasındaki ilişkinin niteliği nasıl kurulmaktadır?
2. Ulusal çıkarlar ve uluslararası habercilik birbiri ile nasıl bir ilişki içerisindedir?

3. Medya uluslararası ilişkiler bağlamında ülkelerin ulusal çıkarlarının savunucusu mudur, (ideolojik/propaganda aygıtları mıdır) yoksa medyanın işlevi bağımsız habercilik yapmak mıdır?
4. Genelde Arap Baharı özelde de Suriye Krizi, “RusyaAlyawm”nin, ABD “Alhura”nın ve Türkiye “TRT Arapçanın” haber bültenlerinde nasıl temsil edilmiştir?

Denence

Arap Baharında, Arapça yayın yapan (TRT Arapça) (Rusya Alyawm) ABD (Alhura)’nın yayınladığı haberler, ülkelerin resmi siyasal pozisyonlarını (Türkiye, Rusya, ABD) yansıtmaktadır.

Önem

Arapça yayın yapan yabancı kanalların Arap Baharından nasıl etkilendiğinin ortaya çıkarılması,

1. Ulusal çıkarlar ve bağımsız habercilik arasındaki ilişkiyi düşünmeye,
2. Arap baharında kitle iletişim araçlarının oynadığı rolü anlamaya yardımcı olacak ve bundan sonra yapılacak akademik araştırmalara ve Kamuoyunu bilinçlendirme amaçlı yapılacak çalışmalara kaynaklık etmesi açısından önemli olacaktır.

Sınırlılıklar

Bu çalışma ulus devletlerin uluslararası yayın yapan haber kuruluşlarını kapsamaktadır. Ancak çalışmanın temel sorunsalı Arap Baharı ve Suriye krizi çerçevesinde medya ve siyasal iktidar ilişkisi olması nedeniyle, çalışma bu konuda uluslararası temel aktör konumunda olan Türkiye, ABD ve Rusya ile sınırlandırılmıştır. Türkiye, Suriye'nin komşusu olduğu için siyasi pozisyonu önemlidir. Rusya, Ortadoğu ülkeleri üzerindeki çıkarları çerçevesinde küresel bir aktör konumundadır. ABD' ise küresel bir güç olarak Ortadoğu politikalarını belirlemesindeki önemi nedeniyle araştırmaya dahil edilmiştir. Rusya ve ABD'nin iki küresel güç olarak Ortadoğu üzerinde bir egemenlik mücadelesi içinde olduğu da bilinmektedir.

Türkiye Ortadoğu'da ülkelerinin komşusu olarak Arap Baharı ile doğrudan bir ilişki halindedir. Özellikle Suriye devriminde, Türkiye önemli bir küresel aktör konumu almıştır. Buna karşın, Suriye Devrimi üzerine uluslararası toplum bölünmüştür. Avrupa ve ABD devrimin yanında dururken Rusya ve Çin rejime destek vermektedir. Bu nedenle ABD'nin ve Rusya'nın Arapça konuşan kanallarının Suriye devrimini nasıl yansıttığı Türkiye kadar önemli bir konudur.

Bu araştırma yukarıda söz edilen üç ülkenin Arapça yayınlarının Suriye krizi bağlamında analizini içerecektir. Suriye Krizi olarak bilinen olgu bir süreçtir ve bu süreç henüz sonlanmamıştır. Suriye krizinin devam ediyor olması nedeniyle bu çalışmada zamansal bir kısıtlama gerekli olmaktadır. Bu araştırma devam eden bir sürecin temsili bir görünümünü vermek amacıyla Ekim, Kasım ve Aralık 2012 aylarının ilk hatalarında

yayınlanan ana haber bültenleri ile sınırlanmıştır. Bu dönemin seçilmiş olması Türkiye ve Suriye krizinin aldığı görünüm ile ilişkilidir. Türkiye sınırının bombalanmasına ilişkin olaylar Türkiye'nin aktif bir biçimde Suriye krizine dahil olmasına neden olmuştur. Çalışmada özellikle Türkiye Suriye ilişkilerinin Türk, ABD ve Rusya'nın haber kanalları aracılığıyla nasıl temsil edildiği önem kazanacaktır.

Yöntem

Bu çalışmada eleştirel medya/haber yaklaşımı temel alınarak uluslararası krizlerde ulus devlet ve medya ilişkisi analiz edilecektir. Eleştirel medya/basın yaklaşımının temelini oluşturan iddia haberin gerçeğin yeniden inşası olma rolüdür. Haber bir söylemdir ve bu söylem içerisinde gerçeğin birebir görünümü değil, söylemsel olarak yeniden inşadır.

Bu çalışmada eleştirel medya/haber etiğinden hareketle (Rusya Alyawm) ABD (Alhura) (TRT Arapça) yayınlarının seçilmiş olan haberleri Suriye krizi bağlamında içerik analizine tabi tutulacaktır. İçerik analizini güçlendirmek amacıyla söylemsel analiz de çalışmada kullanılacaktır.

Çalışmamızda kullanılacak araştırma yöntemi olan içerik analizi, mesajların sistematik olarak ve objektif bir şekilde belirlenen birimlerinin değerlendirilmesiyle sonuçların ortaya konması tekniğidir. Kitle iletişim araçlarının mesajlarının içeriğini anlama ve değerlendirmede en çok kullanılan araştırma tekniklerinden biri olan içerik analizi, nicel ve nitel olarak ikiye ayrılmakta, nitel analizde anlam birimleri üzerinde

alışılırken, nicel analizde saptanan birimler sayılmaktadır. Rusya Alyawm'nin, Alhura'nın ve TRT Arapçanın Arap baharı ve Suriye krizi ilişkin haberleri ele alışlarının değerlendirildiği çalışmamızda, nicel ve nitel analiz teknikleri birlikte kullanılacaktır.

1. BÖLÜM: Uluslararası İlişkilerde Medyanın Rolü

Uluslararası ilişkiler siyasi müzakerenin en önemli alanıdır. Ülkelerin siyasal ilişkilere ilişkin tutumlarının yayılması ve siyasi pozisyonlarının tanıtılması günümüzde meydanın bir işlevi haline almıştır. Geçen yüzyıldan beri, medya, uluslararası ilişkilerde en etkili aktörlerden biri haline gelmiştir. İkinci dünya savaşından günümüze kadar uzanan tarihsel süreçte, medya uluslararası çatışmalarda da kullanılmıştır. Birinci ve ikinci dünya savaşlarında ABD ve Almanya medya aracılığı ile büyük bir propaganda kampanyası başlatmışlar ve savaşın seyrini etkilemişlerdir. Özellikle radyonun etkin bir iletişim aracı halini almasıyla birlikte ulusal propaganda ve karşı propaganda aktif bir biçimde radyo üzerinden gerçekleştirilmiştir. 1940'lardan sonra Alman propagandasına, karşı propagandanın gerçekleştirilmesi için yapılan araştırmalar özellikle, tutumların nasıl değiştirilebileceği üzerinde odaklanmıştır. Amerikan ordusu içinde kurulan enformasyon ve eğitim bölümü iletişim araştırmalarında önemli bir isim olan psikolog Carl Hovland başkanlığında Amerikan hükümetinin iletişim kampanyasının etkililiğini test etmek üzere araştırmalar gerçekleştirmiştir (Mattellard ve Mattellard, 1998). İkinci dünya savaşı Almanya'da propaganda bakanı Goebbels'in radyoyu mükemmel bir propaganda aracı olarak kullandığına ilişkin tarihi örneklerle doludur (Jeanney, 2006: 168). Soğuk savaş döneminde ise ulus devletlerin uluslararası yayın yapan radyoları uluslararası habercilik açısından olduğu kadar, ulus devletlerin kendi etkinlik alanlarını genişletmek için kullandıkları temel araçlardır. Amerika'nın Sesi Radyosu, İngiliz BBC World Service Radyo yayınları örnek verilebilir. Bu uluslararası haber yayınları, kısa

dalga savaşlarına dönuşmüş ve gerçek ve propaganda arasında stratejik bir belirsizliğe yol açmıştır (Jeanney, 2006: 311).

Televizyon ise teknolojik gelişmelere bağlı olarak uydu yayıncılığı ile küreselleşmeye başladığında uluslararası ilişkiler açısından yeni bir dönem başlamış ve költür emperyalizmi tartışmalarını gündeme getiren bir süreç yaşanmıştır. Artık propaganda savaşlarının yerini haber dışındaki program türleri aracılığıyla yürütölen költürün aktarım süreci almıştır.

1990'lardan itibaren dijital teknolojiye yaşanan gelişmelere paralel olarak yayıncılık alanında önemli bir devrim yaşanmaktadır. Özellikle internet temelli sosyal medya ve uydu yayın teknolojileri, uluslararası küresel dünyada zaman, mekan ve hız bakımından sınırları aşmakta, ulus devletlerin diğer topluluklarla kurduğu ilişkiyi ve küresel sivil toplumun kendi arasındaki ilişkiyi radikal bir dönuşüme uğratmaktadır (Timisi, 1993). Yeni teknolojilerle birlikte haber kavramı da değişmekte, sıradan bireyler haberci haline dönuşebilmektedir. Tüm yaşanan teknolojik gelişmeler karşısında uluslararası ilişkilerin yönetilmesi hem daha kolay hem de daha görünmez bir hal almaktadır.

Bu çalışmada uluslararası ilişkiler bağlamında geleneksel medya olarak nitelenen televizyon haber yayınları ele alınacaktır. Dijital teknolojilerin, internetin giderek yaygınlaşmasına karşılık televizyonun küresel etkinliği günümüzde hala etkisini sürdürmektedir. Uluslararası haber yayıncılığı küresel televizyonun en önemli türü

olarak devam etmekte, haber aracılığıyla gerçek ya da propaganda ilişkisi günümüzde de yoğun bir biçimde sürmektedir.

1.1 Medya ve Haber'e İlişkin Temel Yaklaşımlar

Medya denildiğinde, bir toplumda, mesaj ve bilgilerin saklanması, uzaktan iletilmesi ve kültürel, siyasi pratiklerin güncelleştirilmesi yönündeki üç temel işlevi tamamen ya da kısmen yerine getirme olanağı sağlayan bütün iletişim sistemleri anlaşılmaktadır.

Medya kuramları yada medya çalışmaları dediğimizde göndermede bulunduğumuz çalışmalar kümülatif olarak değerlendirebilecek bir bilimsel birikim anlayışını beraberinde getirmektedir. Oysa iletişim ve medya konusundaki kuramsal çalışmalar, bu çalışmaların ortaya çıktığı ülkelerde yani ABD, İngiltere, Fransa, Almanya ve Kuzey Avrupa ülkelerinde ortak bir çizgi izlememiştir. 1900'lerin başından günümüze dek yaşanan gelişmeler bizleri farklı kuramsal geleneklerle karşı karşıya bırakmaktadır. Örneğin ABD'de ortaya çıkan davranışçılık ve görgülcü gelenek, Almanya'daki ikinci dünya savaşı öncesinde ortaya çıkan Frankfurt Okulu, yeni Fransa'da gelişen yapısalcı ve post yapısalcı yaklaşımlar, her ne kadar kitle iletişim paradigmasından çok dilbilimindeki gelişmelerle ilgili ise de farklı disiplinlerden gelen kuramların kesişmesi ile oluşmuştur (İnal,1996: 30). Haber anlayışında ise iki farklı paradigmanın değerlendirmesi farklı olmaktadır. Bu farklılık gerçek ya da propaganda olanın ne olduğunu tanımlamak için özel önem taşımaktadır.

1.1.1 Liberal/Çoğulcu Kuram ve Haber Yaklaşımı

İletişim çalışmalarında medyanın kavram, kuram ve süreçler olarak analiz edilmesinde ya da değerlendirilmesinde iki temel anlayış benimsenmiştir. Bunlardan ilki daha çok Amerikan bilimsel araştırma ve çalışma geleneğinden gelen, liberal yönelimli, “anadamar” ya da diğer adıyla “anaakım” yaklaşımıdır. İkincisi ise ele aldığı konuyu daha çok toplumsal boyutlarıyla ve bağlamlarıyla değerlendiren eleştirel yaklaşımdır (Güngör, 2011: 284).

Kapitalist ekonomi-politik yaklaşımın düşünsel temelini oluşturan liberal düşünce, kapitalist sistemin kurum ve örgütlerinin kurulmasına da temel oluşturmuştur. Liberal anlayışın özünde devletin ve ekonominin birbirinden ayrı tutulması, birbirlerine müdahale etmemeleri ilkesi vardır. Kitle iletişim bu anlamda özel sektörün işleyiş alanı içerisinde kabul edilmektedir. Hatta modern medya basının belirmeye başladığı 17. Yüzyılın ortalarından itibaren gazetelerin ve matbaaların işletme yapılarının özel mülkiyet ilişkileri içerisinde biçimlendirildiği görülmektedir.

Daniel Katz, GraemeBurton ve DenisMcQuail’e göre, medyanın beş temel işlevi vardır. Bunlar; bilgilendirme, kültürel devamlılık, toplumsallaştırma, kamuoyu yaratma, eğlendirmedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, liberal yaklaşımlar açısından medya bireyleri dolayısıyla toplumu bilgilendiren, haberdar eden, eğiten, eğlendiren, tartışmalı kamusal sorunlar hakkında bireylerin kamuoyuna katılmasını sağlayan, yönetimi halk adına denetleyen bir kurumdur. Bu özellikleriyle medya, demokratik siyasi sistemlerde yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinden sonra dördüncü kuvvet olarak tanımlanmıştır.

Medya hem bunların işleyişini gözetleme ve denetleme, hem de halkın özgür ve şeffaf haber almasını sağlamakla yükümlüdür. Nesnellik, tarafsızlık, dengelilik, hakkaniyetlilik yanında medyanın toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket etmesi gereği etik normlar arasındadır. Bu ilkelere bağlı kalarak medyanın gerçeği topluma aktardığı ve haber/olgu arasında bir karşıtlık yaratmadan gerçeği açığa çıkardığı iddia edilmektedir. Buna göre medya olması gerekeni değil olanı vermektedir, haber gerçeğin kendisidir anlayışı liberal anaakım/çoğulcu medya/haber paradigmasının merkezinde yer almaktadır (İnal, 1993: 95).

Liberal yaklaşımda kitle iletişim araçları bir bakıma kamunun gözcüsü gibidirler. Kamu adına yöneticileri, yöneticiler adına da halkı gözetirler. Kamuya ilişkin sorunlar konusunda yayım yoluyla devletin bilgilendirilmesi, devletin işleyişi hakkında da kamunun bilgilendirmesi kitle iletişim alanında faaliyet gösterenlerin görevidir. Buna göre kitle iletişim kurumları sistem içerisinde bir tür gözcü rolü üstlenmişlerdir. Bu nedenle de devletin yasama, yürütme ve yargı güçlerinin yanında dördüncü güç olarak özel bir önem kazanmışlardır (Güngör,2011, 194-195). Kamuya enformasyon sağlayarak dünya ve ülke olayları hakkında bilgilenmelerini ve doğru karar vermelerini sağlamak temel işlevleri olarak görülmektedir.

1.1.2 Eleştirel Kuram ve Haber Yaklaşımı

Medyanın 4. güç olma işlevi günümüzde de özellikle medya profesyonelleri ve siyasal aktörler tarafından güçlü bir biçimde savunulmaktadır. Ancak liberal medya etiğine ve medyanın işleyiş biçimine ilişkin eleştirel bir yaklaşım da söz konusudur.

Eleştirel yaklaşıma göre liberal etik değerler haberin bir kurgu, öykü, anlatı olduğu gerçeğini gizlemektedir. 1970'li yıllardan itibaren akademik yazın içinde güçlü bir etkisi olan eleştirel yaklaşımın medyaya ilişkin perspektifi medyanın statü ile ilişkisini analiz etmeye dayalıdır. Buna göre medya egemen iktidar/güce yapısal olarak bağımlıdır. Bu medyanın işleme pratiklerinin belirli bir tarihsel dönemde mevcut olan iktidar/güç odakları ile derin bir işbirliği olduğunu iddia eden bir yaklaşımdır. Medya siyasal/ekonomik/politik iktidar seçkinlerinin ve konumlarının ideolojik, politik/ekonomik, etik değerlerini sürdürmenin bir aracıdır. Bu çerçeveden bakıldığında eleştirel gelenek içinde haber gerçeğin belli bir görünümüdür. Bu görünen gerçek ise mevcut iktidar/güç ilişkilerinin haber içerisinde mevcut olan söylemsel konumudur. Elbette demokratik çoğulcu toplumlarda siyasal iktidarlar medyanın nasıl haber yapması gerektiğini söylememektedir. Ancak medya ve iktidar arasında mevcut olan yapısal bağımlılık medyanın egemen iktidar/güç yanında konumlanacağı söylemsel pratikleri kurmaktadır (İnal, 1993:28).

Çoğulcu liberal geleneksel yaklaşımı benimseyen araştırmacıların çalışmaları medya, haber ve haber üretimi konularına eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşan araştırmacılar tarafından eleştirilmiştir. Eleştirel bakış açısını benimseyen araştırmacılar basının toplumda bağımsız bir güç olabileceği varsayımını, haberin 'gerçeğin' kendisi olduğu iddiasını ve basının profesyonel bir uzmanlık alanı olabileceği görüşünü sorgulamaktadırlar. Eleştirel araştırmacılara göre medya 4. Güç olamaz. Bunun yerine kitle iletişim araçları var olan egemen ideolojik söylemlere özellikle zamansal

sınırlılıklar yüzünden düzenli olarak yer vererek inanılırlıklarını kendi söylemleri içinde tekrar kurarlar.

Eleştirel görüşlere göre medyanın işlevi, ekonomik sistemin ve bilinç yönetiminin satışını yapmaktır. Bunu medya ürünlerini dolayımlayarak ya da reklâm ve ilanların sunumu ile birlikte yapmaktadır (Briggs, 2004, 23). Medya ürünleri, egemen güç/iktidarın ve egemen kültürün devamını sağlamaya ve meşru kılmaya yönelik anlayışla üretilirler. Küreselleşme ile birlikte küresel bilinç yönetimi medya üzerinden yürütülmektedir. Küreselleşme kapsamında, kapitalist üretim anlayışı çerçevesinde gelişen çokuluslu şirketler, ürettikleri ürünler aracılığı ile tüketimi teşvik etmekte, kendi ideolojilerini, yaşam ve eğlence kültürlerini tek yönlü ve kendi çıkarları doğrultusunda az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere doğru akıtmaktadırlar. Haberleşmenin yanında eğlence kültürünün de bu sektörler tarafından şekillendirilmesi dünyayı onların penceresinden görmemize ve kendimize de onların penceresinden bakmamıza neden olmaktadır.

Medyanın temel işlevi haber ve bilgi vermektir. Böylece izler kitlenin yakın ve uzak çevre hakkında bir vizyon edinmesine katkıda bulunurlar. Bunun için medyanın doğru ve tarafsız olarak gerçekleri duyurması gerekmektedir. Ancak medya mülkiyeti, siyasi ve ekonomik çıkar ilişkileri, yayın politikası, ulusal çıkarlar, uluslar arası ilişkiler, hedef kitlenin sosyo-demokratik özellikleri, haber kaynaklarının mesleki ve kişisel çıkarları, benzeri nedenlerden dolayı haber, “yanlış bilgi” (disinformation), “eksik bilgi” (missinformation) ve “yönlendirme” (manipulation) şeklinde “dolayım lanarak”,

“dünyasal gerçek”, “medyatik gerçeğe” dönüştürülmektedir. Bu nedenle medyada haberin dolayımlanması, kaynaktan itibaren başlayan, muhabirin ve haberin yayımlanacağı kurumun özelliğine göre formatlanarak kitleye sunulmasına kadar çeşitli aşamalarda ve farklı nedenlerle gelişen bir süreçtir. Haberin sıradan bir meta olarak kabulü gazetecilik mesleğinin farklı bir kamusal hizmet olma özelliğini de ortadan kaldırmaya başlamıştır. Medyanın kamuyu bilgilendirerek “aydınlatması” ve özgürce kamuoyunun oluşumuna katkıda bulunmasını sağlayan işlevi “habercilik” yerini “haber” ve “eğlence” sözcüklerinden türetilen (İngilizcede “information” ve “entertainment”) “habeğlence” (infotainment) işlevine bırakmıştır. Habercilik abartılı, sansasyona dönük sunuşlarla gerçekleştirilmektedir. Bu da “basit bir kültürün yeniden üretiminde önemli rol oynamaktadır (Güngör,2011, 302).

Eleştirel yaklaşımlara göre ele alındığında medyanın daha çok kurumsal örgütlenişi, birey toplum ve kültür üzerindeki olumsuz etkileri gibi tartışma konuları üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu yaklaşımın medya konusunu daha çok ideoloji, sınıf çatışması, toplumsal iktidar ilişkileri, kapitalizm gibi kavramlar üzerinden tartışma yoluna gitmektedir. Temel eleştirileri ise medyanın kitle kültürünü hakim kıldığı, iktidarı yönetilenin aleyhine pekiştirdiği, bir propaganda aracı olarak bireyleri yönlendirdiği, egemen söylemleri yaygınlaştırdığı konularında yoğunlaşmaktadır.

Her ne kadar kitle iletişim araçlarının içeriklerinde ve özellikle de haber metinlerinde bir nevi çeşitlilik varmış gibi gözükse de, eleştirel yaklaşıma göre aslında farklı söylemler güvenilir kaynakların söylemleri (güvenilir kaynaklar olarak 'uzman'

olarak tanımlanan kişileri, çeşitli kurumların önde gelen kişilerini, iş adamlarını, hükümetten üst düzey yetkilileri ve örgütlenmiş baskı gruplarını sayabiliriz) içinde erir ve sonuç olarak metnin içinde iktidar sahibi kişi ve kurumların durum tanımları ön plana çıkar. Molotch ve Lester'ın haber teşvikçileri ve Hall ve arkadaşlarının birincil tanımlayıcılar (primary definers) olarak tanımladıkları güvenilir kaynakların söylemlerine düzenli ve ağırlıklı olarak yer verilmesinin yine Hall ve arkadaşları gibi eleştirel yaklaşımı benimseyen araştırmacılara göre önemli, haber üretim sürecinde son kertede medyanın egemen grupların tanımlarını yeniden kurmasıdır(Özkaya,2002,5). Medya sadık bir biçimde toplumun kurumsal düzeni içinde var olan güç yapısını sembolik olarak yeniden üretir. Medya ve birinci tanımlayıcılar arasındaki bu yapısal ilişki, kaynak kişi ve kurumların söz konusu olayla ilgili başlıca yorumları (primary interpretation) kurmalarına izin verir. Bu yorum veya yorumlar problemin ne olduğu ile ilgili çerçeveyi çizerek takip eden tüm tartışmaların sınırlarını çizmiş olurlar. O halde medya basitçe haberleri yaratmaz veya dolaysız olarak yönetici sınıfın ideolojisini yansıtır (Güngör,2011, 53).

İdeoloji üzerine yoğunlaşan yapısalcı medya yorumlarını eleştiren ekonomi politik yaklaşım ise medya üretiminin ekonomik yapısı ve süreçleri üzerinde odaklanır ve medya endüstrilerinde görülen tekelleşmeye ve denetimin artmasına doğru giderek artan eğilime dikkat çekmektedirler. Ekonomi-politik yaklaşım ideolojinin hem ekonomik temelden daha önemsiz olduğunu hem de onun tarafından belirlendiğini iddia eder. Medyanın gücünün ekonomik süreçler ve medya üretiminin yapılarında yattığını söyleyen ekonomi-politik yaklaşım altyapı-üstyapı modelini kullanarak medyanın,

medyaya sahip olan ve kontrol eden sınıfların çıkarlarını meşrulaştırarak, yanlış bir bilinç ürettiğini ve bunu yaydığını öne sürmektedirler.

1.2.1 Haber ve Hegemonya

Eleştirel yaklaşım kapitalist-küresel hegemonyanın inşasında haberin önemli işlevi olduğunu söylemektedir. Hegemonya, egemen ideoloji aktarım, bilinç biçimlendirmesi ve sosyal iktidar deneyimi aracılığı ile işleyen bir süreçtir. Eleştirel yaklaşımlar, gücü ve egemenliği kötüye kullanmanın bütün biçimlerine karşı yönelmekte ve egemenliğin ideolojik temeline odaklanmaktadır. İdeoloji, iletişim içinde ifade edilen fikirler sistemi, bilinç grupları ya da bireyler tarafından taşınan duygular, kanılar, tutumlar toplamının temelini oluşturmaktadır.

Haber söyleminde anlatıcı ile okuyucu arasında bir etkileşim oluşmaktadır. Haberin söylemi, okuyucuların söylemleri arasındaki söylemsel aralığı kapatan anlatıcının diyalogudur. Anlatıcı ve alımlayıcılar arasında kurulan karşılıklılıkla haberin dili içinde kaynak söylemler, halkın sözüne dönüştürülmektedir. Böylece haber medyası, egemen söylemleri uyuşma dönüştürmekte ve bu süreç içinde hegemonyaya yönelik rızanın oluşumunda aktif bir rol oynamaktadır (Lull, 2001: 19).

Eleştirel yaklaşımların medyaya ilişkin sorunlara bakış açısı iki ana başlık altında toplanabilir. Bunlar: 1. Üstyapıya, yani kültür, ideoloji ve söyleme ağırlık veren. 2. Maddi ilişkilere, yani altyapıya ağırlık veren yaklaşımlar. Egemenlerin ister metinsel düzeyde, ister ekonomik ilişkiler düzeyinde olsun, toplumsal iktidarlarını kurma

stratejilerini, onların sınıfsal çıkarlarıyla ilintilendirerek ve belirleme sorunsalı çerçevesinde açıklamaktadırlar. Bu nedenle ne ekonominin işlevleri ne de metinler ve bu metinlerin alımlanma tarzlarının çözümlenmesini yadsıyan bir yaklaşımı benimsemek doğru olmayacaktır. Bu nedenle metinlerin tarihsel olarak iş gördüğü söylemsel alanı sağlayan kuralları ve yordamları inceleyerek, metinlerden tarihe doğru bir kaymaya olanak sağlayacak eleştirel söylem çözümlemesi yaklaşımını benimsemek eleştirel çalışmalar açısından önemlidir (Dursun, 2001: 22–23).

Haber metnini bir söyle olarak ele alan eleştirel söylem çözümlemesi yaklaşımı, dil kullanımını eleştirel olarak inceleme nesnesi yapan sosyo-politik bir praxis olarak ortaya koymaktadır. Bu praxis, çağdaş toplumlarda, ekonomik, kültürel ve siyasi kaynakların eşit olarak paylaşılmadığı saptamasından yola çıkarak, bu dağılımın adaletli bir hale getirilmesine katkıda bulunmak amacındadır. Seçkinler, kurumlar ve öznelere tarafından gücün, toplumsal eşitsizlik üretecek biçimde kullanılması siyasal, kültürel, sınıfsal, etnik, ırk ve cinsiyet ayrımcılığı olarak ortaya çıkabilmektedir. Amaç, bu aşırı toplumsal adaletsizliğin ve güçler arasında dengesizliğin meşrulaştırıldığı, yeniden üretildiği ve doğallaştırıldığı kültürel olan metinleri eleştirel bir yaklaşımla inceleyerek meşrulaştırma mekanizmalarını sergilemek ve ifşa etmektir. Böylece var olan düzeni dönüştürmek, toplumu oluşturan çeşitli gruplar arasında daha adaletli bir düzenin kurulmasına katkı sağlamaktır (Yağcıoğlu, 2002: 3–4).

Eleştirel söylem çözümlemesi haberi bir dil olarak ele almakta ve dili söylem olarak çözümlemektedir. Sosyo-ekonomik sistemlerin baskınlık, sömürü ve insan

dışlaştırma üzerine kurulduğunu ve bu sistemler içindeki çelişkilerin nasıl bunları ilerlemeci ve özgürlükçü doğrultularda dönüştürme potansiyeli oluşturduğunu gösteren, eleştirel toplumsal bilimlerle aynı ilgi alanını paylaşmaktadır. Eleştirel söylem çözümlemesi, maddi üretimin ve toplumsal yaşamın yeniden üretiminin bir anı olarak ele almakta ve metinlerdeki toplumsal çalışmayı maddeci toplumsal eleştirinin ana odağı olarak çözümlemektedir. Eleştirel söylem çözümlemesi, söylem olarak dilin kavramlaştırılmasını merkez aldığı ve eleştirel dil çözümlemesini toplumsal bilimlerde konumlandığı için eleştirel dilbilim üzerine kurulmuştur (Fairclough ve Graham,2003: 188–189).

Habere bir dil olarak bakan eleştirel söylem çözümlemesi şu temel sorular üzerinden hareket etmektedir:

1. Gücü elinde tutan gruplar söylemi nasıl denetim altında tutmaktadır?
2. Böyle bir söylem güçsüz grupların zihinsel faaliyetlerini ve eylemlerini nasıl denetlemektedir?
3. Bu denetimin toplumsal eşitsizliğin yaratılmasındaki rolü nedir?
4. Denetim altında tutulan gruplar bu güce söylemsel olarak nasıl karşı koyabilirler?

Eleştirel haber yaklaşımı ile ideolojik süreçlerin sorunsallaştırılması arasında yaşamsal bir bağlılık söz konusudur. İdeolojik bir bütün oluşturan güçlerin baskın hale geçerek hegemonya oluşturabilmeleri için yazılı ve sözlü kitle iletişimin yapısal özelliklerini denetim altına alabilmeleri, onlar için yaşamsal bir önem taşımaktadır.

Gramsci'nin hegemonya yaklaşımını merkezine alan eleştirel yaklaşım rızanın toplumsal inşasında siyaset ve medya arasındaki ilişkinin yadsınamaz olduğunu ileri sürmektedir. Buna göre medya bilerek ya da bilmeyerek siyasi hedefleri halka benimsetmekte/empoze etmektedir. Gramsci göre, yöneticilerin, yönetilenlerin rızasını alması yöneticilerin konumunu çok daha güçlü kılar. Rızaya dayalı egemenlik bağımlılık ilişkisini ise Gramsci "hegemonik ilişki" kavramıyla birlikte ele almaktadır. Gramsci'ye göre modern toplumda baskı ve zora dayalı egemenlik yerini rızaya dayalı hegemonyaya bırakmış bulunmaktadır. Egemenlik ilişkilerinde baskı araçları asker, polis, vb. şiddet ve zor uygulayan kurumlardır. Oysa hegemonik ilişkilerin etkin olduğu günümüzde egemen kesimlerin, toplumun bağımlı kesimleri üzerinde hegemonik biçimde egemenlik kurmalarında kitle iletişim araçları, eğitim, din, aile vb. araçlar kullanılmaktadır.(Güngör,2011, 293) .

Althusser'in ideoloji kavramsallaştırması da Gramsci'den etkilenmiştir ve eleştirel medya/haber çalışmaları için oldukça önemlidir. O'nun ideoloji tanımı ideolojinin çağlardır sürüp gelen geleneksel tanımlarından, algılanma biçiminden tümüyle farklıdır. Oluşumu, işleyişi ve etkisi açısından Althusser' deideoloji bireyden önce kurgulanmıştır. Belirli araç ve yöntemlerle insanı etkileyen en önemli toplumsal araçlardan biridir, ideoloji hep vardır ve bir ortamı ifade eder. Bu nedenle onun tarihi yoktur.

Althusser'in üzerinde yoğunlaştığı asıl sorun ideoloji aracılığıyla insanın, daha doğrusu öznenin nasıl kurulduğudur. Althusser, ideolojiyi insan zihninin işleyişinin

ürünü olan tasarımlar olarak tanımlar ve bu üretimin ve de yeni den üretimin belli aygıtlarla gerçekleştiğini ileri sürer. Althusser ideolojinin üretiminde ve yeniden üretiminde işlevsel olan aygıtları ise devletin ideolojik aygıtları olarak tanımlar. Devlet güç sahibidir ve bu gücü birtakım aygıtlar aracılığıyla elinde tutandır. Devletin iktidar aygıtları olarak nitelenebilecek bu aygıtları Althusser ikiye ayırmaktadır. Devletin baskı aygıtları asker, polis, yargı, hükümetin yönetsel güçleri vb. doğrudan baskı araçlarıdır. İdeolojik aygıtlar ise okul, din, aile, kitle iletişim araçları gibi ideoloji üretimi, yeniden üretimi ve dağıtımı yapan araçlarıdır. Devletin ideolojik aygıtları birbirinden farklı, dağınık gibi görünmekle birlikte egemen ideolojiyle kuşatılmış bir alanda görünmez bir eşgüdüm içerisinde işleyiş gösterirler (Güngör,2011, 194-195) .

Althusser'e göre ideoloji, kurumlar ve pratik içerisinde var olan temsiliyet yapılarıdır: Üstyapıda yer alırlar ve sınıf mücadelesi içinde temellenirler. Althusser'in üst belirleme yaptığı vurgu ve ideolojinin görece özerliği düşüncesi önemlidir.

Medya, bu çerçevede, ideolojinin egemenliği altında işlemekle birlikte, bir yanlış bilinçle tutum değişikliğini gerçekleştirme kanalı olmak şeklinde tanımlanmaz, çünkü ideolojiyi bir sınıfın diğeri üzerine yüklediği fikirler seti olarak değil, bütün sınıfların katıldığı pratiklerin süre giden ve yayınlan bir site olarak yeniden tanımlanmıştır. Althusser ve Gramsci'nin göre benzeşen yönleri, her ikisinin de ideoloji kavramını, üstyapıların pratikleri ve yapıları içine sıkıca oturmalarıdır (Dursun, 2001, 31).

Gramsci'nin yaklaşımında hegemonya ve sivil toplum kavramları, ideolojiden daha fazla kilit bir öneme sahiptirler. Gramsci'de hegemonya sözcüğü, bir yönetici

gücün, kendi egemenliği için, hükmettiği insanların rızasını alma biçimi anlamında kullanılır. Hegemonya, genel olarak, bir egemen iktidarın kendi yönetimi için, hâkimiyeti altındaki insanların rızalarını kazanmada başvurduğu pratik stratejiler alanı olarak tanımlanabilmektedir (Dursun, 2001, 31). Hegemonik stratejilerden birisi da ortak duyunun inşasıdır.

Medyaya eleştirel yaklaşımın öncülerinden olan Edward S. Herman ve Noam Chomsky (1999: 21)'e göre, medya çağımızda devlet iktidarının ve seçkinlerin ihtiyaçlarını karşılayan bir propaganda aracı olarak işlev görür. Gerçekliğin çarpıtılarak sunulması ve bazı gerçeklerin gizlenirken bazılarının öne çıkartılması, seçkinlerin gündeminin toplumun gündemi haline getirilmesi ve seçkinlerin politika hedefleri doğrultusunda toplumun siyasi kampanyalarla yönlendirilmesi bu ihtiyaçlar arasındadır. Chomsky ve Herman (1999: 22), geliştirdikleri propaganda modelinde, gücün/iktidarın ne gibi yollarla haberleri eleyip basılmaya uygun olanları seçtiğini, muhalif düşünceleri nasıl kenar sütunlara itip önemsizleştirdiğini, egemen güce ve iktidara ise, halka, mesajlarını nasıl kolayca iletme olanağı sağlandığını ortaya koyarlar.

Edward S. Herman ve Noam Chomsky'e göre demokratik ülkelerde medyanın bir propaganda aracı olduğunu görmek resmi sansürün bulunduğu ülkelere göre daha zordur. Bu tür ülkelerde medyanın sistemi ve kurumları dönemsel olarak eleştirmesi, zaman zaman çeşitli medya organlarının oldukça farklı görüşleri savunması medyanın propaganda aracı olma rolünü gizler ve bu rolü daha inandırıcı şekilde yerine getirmesini sağlar (Chomsky, 2002, 11).

Noam Chomsky ve Edward S. Herman'ın "Rızanın İmalatı" kitabında yanıtı bulmaya çalıştıkları soruyu şöyle formüle edebiliriz: Medya nasıl oluyor da resmi bir sansür olmadan seçkinlerin ve iktidar sahiplerinin çıkarlarına düzenli bir şekilde hizmet edebiliyor?

Sorunun yanıtı medyanın yapısal bir analizine girilerek verilebilir. Medya bazı yapısal "süzgeçlere" sahiptir. Haberler, yorumlar vs. bu yapısal süzgeçlerden geçtikten sonra zaten zararlı malzemeden büyük ölçüde arındırılmış olacak ve seçkinlerin gündemi ve çıkarlarıyla örtüşecektir. Yapısal süzgeçler neyin haber değeri taşıyıp taşımadığını, verilen haberlerin ve yapılan yorumların hangi öncüller üzerine temelleneceğini belirler. Bu yanıt gazetecilerin, köşe yazarlarının, muhabirlerin ve diğer medya profesyonellerinin sistemin bilinçli ajanları olup olmadıkları sorusunu geçersiz kılar. Aslında bu insanların çoğu mesleki değerlere önem veren ve gerçekten objektif gazetecilik yaptığına inanan insanlardır. Ama süzgeçler öyle bir şekilde işler ki, büyük bir tarafgirlik taşıyan tutumlar gazetecilerin neredeyse otomatik reflekslerine dönüşmüştür (Doğan, <http://www.bgst.org/keab/ManufacturingConsent.asp>). Yazarlar rızanın üretilmesinde egemen ideolojinin önemli bir süzgeç olduğunu ortaya koyarlar. Uluslararası ilişkilerde de gazeteciliğin pratiklerinden kaynaklanan süzgeçler yanında egemen küresel ideolojinin etkisi de büyük olmaktadır.

1.3.1 Küreselleşme Uluslararası Aktörler ve Medya

Medya ve siyaset aynı toplumsal sistemin iki önemli aktörü olarak karşılıklı bir ilişki içindedir. Günümüzde her iki aktörün de geçirdiği yapısal dönüşüm, kendileriyle

ve toplumla kurdukları ilişkilerin yapısında önemli değişikliklere yol açmıştır. Elbette, modern hayatın bir gereği olarak, her bir vatandaşın kendisini yönetenleri doğrudan tanınması, denetlemesi ve değerlendirmesi mümkün bir potansiyel değildir. Günümüzün toplumsal sisteminde bu görev medyaya yüklenmiş ve bunun için dördüncü güç olarak tanımlanmıştır. O halde, burada üzerinde durulması ya da tartışılması medyanın siyaseti ve toplum nasıl ve ne kadar temsil ettiği/edemediğidir. Bu temsil konusunda en önemli süreç doğru ve yeterli bilgilendirmedir (Damlapınar, 2008,8).

Medyanın siyasal konuları dışlaması bir tarafa, özellikle, haber içeriklerinde yoğun olarak yer verdiği göz önüne alınırsa, ilk bakışta siyasetleştirilmede medyaya pay biçilmesi anlamsız gibi görünebilir. Ancak, önemli olan, medyanın siyasetene kadar yer verdiği değil, nasıl yer verdiği ve siyaseti nasıl resmettiğidir. Medyanın siyasal süreçler ve siyasetçileri dillendirirken kullandığı söylemler, yani medyanın sunduğu kamusal ve siyasal senaryolar, siyaseti yolsuzluk, becerisizlik, uzlaşmazlık olgularıyla eş anlamlı hale getirmiştir.

Modern siyaset alt yapısını oluşturan, sınırlandıran en önemli kurumların başında iletişim medyası ve kamuoyu çağı gelmektedir. Yöneten ve yönetilen arasındaki ilişki gösteri araçlarına bırakmıştır. Yani, iletişim anlık hale gelişi, tek yanlı olması, yoğunlaşması sayesinde sistemin yönetimi iktidarın elinde toplanmış olmaktadır (Damlapınar,2008,191).

Uluslararası ilişkilerin sürdürülmesinde etkili olan birçok aktör vardır. Bu aktörler globalleşmeyle birlikte devlet otonomisinden sıyrılarak geniş bir yelpaze ve etki

alanına sahip olmaktadır. Devletin asıl aktör olduğu bu alanda etkisi azımsanamayacak diğerk aktörleri de görmek mümkündür. Bunlar hükümetler arası örgütler, hükümet dışı örgütler ve çok uluslu şirketler olarak sıralanabilir.

Dış politika ve iç politikadaki ihtiyacı göz ardı edilmeyecek medyanın da gün geçtikçe etkisi artmaktadır. Taraflı yayınlar, üstünde oynanan fotoğraflar, asılsız ya da eksik aktarılan haberler iç ve dış politikayı etkilemektedir (Arı, 2009,64-68).

Bu etki olumlu ve olumsuz olarak gerçekleşebilmektedir. Olumlu etki CNN etkisi olarak Vietnam Savaşı'yla ortaya çıkmış bir kavramdır. ABD'nin savaşı meşrulaştırmaya çalışması medyanın Amerikan vatandaşlarına gerçeğı göstermesiyle etkisiz olmuş ve kamuoyu baskısından dolayı ABD Vietnam'dan çekilmek zorunda kalmıştır. Burada sözü geçen medya CNN'dir. Halkı bilinçlendirmesi ve etkileme kapasitesinden dolayı olumlu bir etki yaratmış ve CNN etkisi olarak isimlendirilmiştir.

Medyanın güçlenmesi etki kapasitesini genişletmek isteyen politikanın olmazsa olmazı haline gelirken, politikadan nemalanan medyanın da rant ve tiraj gelirini oluşturmaktadır. Bu karşılıklı bağımlılık konusunu ayrıntılarını inceleyelim. Devlet, sivil toplum örgütleri ya da diğerk küresel hareket alanı olan aktörler medyayı kullandıkları ölçüde başarı elde ettikleri artık tartışılmaz bir gerçektir. Devletlerin ya da siyasi aktörlerin "rıza imalatı" için medya kadar etkili bir araçları şuan için bulunmamaktadır. Rıza imalatı dışında uygulanacak politikalarla ilgili kamuoyunun nabzını yoklamak da yine medya aracılığıyla gerçekleşebilmektedir. Politikaların yürütülmesi ve

denenmesinin yanında bilgi edinme ya da sızdırma gibi işlevler için de medya çok yönlülüğünü devlete sunmaktadır.

Bu bağımlılığı medya tarafından inceleyecek olursak sürekli haber getirisi olan sansasyon sağlayan haber kaynaklarının hoyratça kullanmaması gerekir. Basın ve yayın alanındaki işlerinin yürütülmesi için sözü geçen haber kaynağıyla (devlet ya da kurum) arasını iyi tutması devamlılığını sağlayacaktır.

Bugün devlet politikalarında çoğu TV programında akademisyenlerin görüşlerine sıkça yer verilmekte, hukuki siyasi ya da toplumsal alanlarda doktrinlere hatırı sayılır yer verilmektedir. Akademik çalışmaların ve düşüncenin de etkin olmasıyla medya da işini konunun uzmanıyla yürütmeyi tercih etmektedir.

Arap devrimlerinde vuku bulan olayların, uluslararası ilişkilerde gerginlik yaratması, güç ittifaklarını bu yöne doğru yönelmektedir. Bu oluşum ve yönelme medyanın ve Haberin rolünü çok etkili kılmıştır.

İletişim alanı, bu alanda çalışan profesyonellerin inisiyatifine terk edilemeyecek kadar hayati bir öneme sahiptir. Medya ortaya çıktığı dönemden bu yana gücü/iktidarı elinde bulunduranlar bu araçları kendi kontrol ve denetimleri altına almak istemişlerdir. Medya, demokrasilerde “üçüncü göz” ve yasama, yürütme, yargıdan sonra “dördüncü güç” olarak adlandırılmıştır (Işık, 2002: 1). Ancak medyanın işlevlerini yerine getirebilmesi siyasal sistemin onlara tanıdığı özgürlük kapsamında gerçekleşebilmektedir.

1.3.2 Uluslararası İlişkilerde Medyanın Rolü

Yakın geçmişe kadar insanlar yerel kaynaklardan derlenen ve iktidar medya ilişkilerinin boyutları tarafından belirlenen haber ve enformasyon ile karşı karşıya iken, günümüzde küreselleşen medya tüm dünyada yaşananları, haber veya bilgileri insanların ihtiyaç veya isteklerinden çok daha fazlaca vermektedir. Ayrıca her televizyon, radyo istasyonu, gazete, dergi vb. yurt ve Dünya haberlerini kamuoyuna en doğru, çok boyutlu, yansız dengele ve yeterli bir biçimde yansıttıklarını, kendilerinin deyimiyle bir kamu hizmeti vermenin gururuyla ilan etmektedirler.

Liberal teorinin küreselleşme ve enformasyon çağı olgusuyla medya sayesinde dünyanın bir Global Köye dönüşeceğini iddia etmiştir. Böyle bir köy projesinin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği bir yana, çok az bir kesim dışında, köyün milyarlarca sakini için küreselleşme renkli ve zengin dünyasından alacakları pay, televizyon ekranlarından fişkırpıp onları için alan, kendi yoksun gerçekliklerinden sıyrılıp mutlu ve özgür azınlığın çekici dünyasının peşinden koşturan bir sanallık veya gerçek üstünlükten başka bir şey değildir. Buna rağmen küresel medyanın bugünkü ve gelecekteki temel işlevi tam da budur.

Uluslararası İlişkiler disiplininin başlıca ilgi alanlarından biri olan savaşlar tarih boyunca teknolojik gelişmeler ve toplumsal dönüşümlerden etkilenmektedir. Söz konusu etki taktik uygulamaların ötesinde savaşın teorisinde de ortaya çıkmaktadır.

Geçen yüzyıl boyunca, birçok savaşlar ve krizler meydana gelmiştir. Bu olaylar sırasında uluslar arası ilişkilerde birçok faktörler oynamıştır. Medya bu faktörlerinden birisidir. Birinci dünya savaşından itibaren medya büyük bir önem kazanmıştır. 1916'da yeni ABD'nin başkanı Welson, savaşın desteklemek için kamuoyunu propaganda komitesi kurmuştur. Bu komite (Krel Komite), Savaşı desteklemek için büyük propaganda eylemi yapmıştır ve savaşın önemli olduğunu vatandaşlara ikna etmiştir (Chomsky, 2002, 7). Savaş bittikten sonra, yeniden propaganda komitesi, vatandaşları düşmanlarından korkutmuştur. Yani savaş bitmesine rağmen hükümet vatandaşları korkutmaya devam etmiştir.

Gördüğümüz gibi, uluslararası ilişkilerde propaganda etkisi o zamandan beri başlamıştır. İkinci dünya savaşında, medya ve propaganda araçları büyük bir rol oynamıştır. Bu rol savaştan sonra daha etkili olduğu belirtmiştir. Yeni bir savaş meydana geldi ama bu savaşın ana aracı medya olmuştur. Soğuk savaş yaklaşık 50 yıl sürecinde olan olayları medyaya bağlamıştır. Özellikle savaşın ana tarafları ABD ve Sovyetler Birliği arasında düşmanlık eylemleri ve çıkarlarının karşısında ki durumları.

O yıllar boyunca siyasi çatışmalara medya aracılık etmektedir. Her taraf medyanın gücünü kullanmaya çalışmıştır. Sonunda, soğuk savaş '199de Sovyetler Birliğinin çöküşüyle sona ermiştir. Soğuk savaş bitmesine rağmen medyanın etkisi bitmemiştir ve yeniden savaşın ana aracı olarak kullanılmıştır. 1991'de körfez savaşında ABD çerçevelendirme medya çeşitli mekanizmaları kullanmıştır (Yıldız, 2006: 43).

Koalisyon güçlerinin karşısındaki tarafın gösterilmesi, körfez Savaşı bir savaşın karşı taraf gösterilmeden nasıl medyada yer alabileceğinin klasik bir örneğini teşkil etmiştir. Savaş başlamadan önceki aylarda, televizyon izleyicileri Irak'ta meydana gelen sıkıntıları ve kötü durumu gözler önüne açıkça yansıtmıştır.

Körfez Savaşında şiddet ve acı içeren sahneler yer verilmemesi ve güçlerin eşit olduğu iddiası, Batılı medyanın koalisyon güçlerinin karşısındaki tarafların eşitlik durumu göstermiştir. Burada medyanın savaşın sürecine ve sonuçlarına etkisi oldukça çok etkiledi(Yıldız, 2006: 50).

Son yirmi yılda kitle iletişim araçları teknoloji açısından çok geliştirmiştir. Bu gelişmelerle medyanın daha etkili olduğunun fark edilmesi, yeniden uluslar arası krizlerde büyük bir önem kazanmıştır.

11 Eylül 2001 saldırılarından sonra ABD'nin terörle mücadeledeki kurumsal yapılanması ile Irak ve Afganistan'da asker bulundurması medyanın rolü çok büyütülmüştür. Özellikle savaşın gerektiğini ulusal ve uluslar arası kamuoyunu ikna edilmesi, uluslararası ilişkilerde yeni bir ittifaklar kurmuştur. Kitle iletişim araçları ile propaganda eylemi yapmıştır.

Arap ülkelerinde günümüzde yaşanan değişikliklerinden dolayı yeni bir sistem ve uluslararası ilişkiler anlayışı kurulmaktadır. Ortadoğu'daki değişimlerin tüm dünyayı etkilemesi, özellikle büyük güçlerin çıkarları ve ittifakları nedeniyle Arap Devrimi başlangıcından beri Büyük Güçlerin çıkarlarına göre farklı açılardan ele alınmıştır.

Tunus devrimi tüm dünyayı şaşırtmış ve önceden hiç kimse devrim olacağını beklememiştir. Bu durumda büyük güçler; özellikle ABD ve Rusya çelişkili pozisyonlarını göstermiştir. Bu çelişkili pozisyonları uluslararası bir kriz yaratarak yeniden kutuplu dünya sistemini ortaya çıkarmıştır. Arap devrimi olaylarında medyanın rolü etkilidir. Özellikle sosyal medya ve TV Haber kanalları, devrimin araçlarından birisidir.

Geçen yüzyılda, dünyadaki tüm insanlar birçok savaş ve büyük olaylar yaşamışlardır. Bu olayların sonuçlarından medyanın rolü çok etkilidir. Özellikle yüzyılın sonundaki Irak ve Afganistan savaşı gibi olaylarda, politik rejimlerin konumlarının tanımlanmasında kitle iletişim araçları kullanılmıştır. Her savaş öncesi, savaş desteği için kamuoyu oluşturmak amaçlanmaktadır. Arap baharı bütün dünyanın dikkatini çektiği için uluslararası ilişkiler ve dış politikası önemli rol kazanmıştır. Medya, bu rolün araçlarından birisidir.

2. BÖLÜM: Arap Baharı ve Medya

2.1 Arap Dünyasında Televizyonun Doğuşu

Globalleşen ve adeta bir köy haline gelen dünyada, bu süreci tetikleyen en önemli etkenler teknoloji ve kitle iletişim araçlarıdır. Özellikle televizyon, kültürler arası etkileşimi sağlayan en önemli araçtır.

Geçmiş yıllarda, televizyon topluma yönelik çok önemli bir rol oynuyordu. Özellikle bilgilendirme süreciyle halkların düşüncelerini ve inançlarını değiştirmeye çalışmıştır. Bu süreçte bilgilerin kaynaklarından haber bültenleri en önemlisidir. Günümüzde, yeni medya ve teknolojik gelişmelerin gelişmesine rağmen televizyonun etkisi ve yeteneği kitle iletişim araçları arasında en önemlisidir. Televizyonun izleyicileri için ilk bilgi kaynağı olmasına bağlıdır.

Normal insanlar, işitme ve görme duyuları yoluyla bilgilerini % 98 almaktadır ve bunun %90'ı görme duyusuyla edinilmektedir. Bu nedenle televizyonun etkisi ve yeteneği diğer kitle iletişim araçlarından daha inandırıcıdır. Olayların oluşumunu tam şekilde anlatmaya çalışır, sesle ve görüntüyle bilgileri izleyicilere gönderir. Bu süreçte, televizyonun toplumda kamuoyunu yönlendirmek için büyük bir etkisi vardır(Abu Fatim, 2011: 61).

Arap dünyasında, medya gelişimi eskiden beri politika ve ekonomi durumlarına bağlıdır, bu eksiklik ve geri kalmışlıktan Arap toplumları geliştirmekte olan ülkelerdendir. Ekonomik kaynaklara sahip olmasına rağmen Arap dünyası yeni teknoloji ve gelişmiş

medya tekniklerine sahip olamamıştır. Bu yüzden Arap medyası son yıllara kadar uluslararası medyaya bağlıdır, yani uluslararası medya kamuoyu için bilgilerin ana kaynağı olduğunu belirtmiştir. Arap medyası, bağımsızlık ve güçlü iradeye sahip olmadığı için uzun zaman uluslararası medyaya bağlı kalmıştır.

Sömürge döneminden beri Arap halkları Batının baskıları altında yaşıyordu, o zamanda medya sömürgecinin aracı olarak kullanılmıştır. İlk olarak gazete yoluyla Batının kültürü ve inançları dağıtılmaya çalışılmıştır. Zamanla kitle iletişim araçları gelişmeye devam etmiş, bu gelişme Arap ülkelere Batı tarafından gönderilmiştir. Bu yüzden son yıllara kadar Arap medyası uluslararasına bağlı kalmıştır.

Arap ülkelerinin televizyonla tanışması 1950'li yıllara rastlamaktadır. İlk olarak yerel televizyonun Irak'ta kurulmuş, sonra diğer ülkelerde de televizyon yayını başlamıştır. Aşağıdaki tablo, Arap ülkelerinde Televizyon yayının başlangıç zamanlarını göstermektedir (Alduleme, 2005: 87-88).

TABLO 1: Arap Dünyasında Televizyon Doğuş Tarihi

	Ülke Adı	Yıl
1.	Irak	1956
2.	Cezayir	1956
3.	Lübnan	1959

4.	Mısır	1960
5.	Suriye	1960
6.	Kuveyt	1961
7.	Sudan	1962
8.	Fas	1962
9.	Yemen	1964
10.	Suudi Arabistan	1965
11.	Tunus	1966
12.	Ürdün	1968
13.	Libya	1968
14.	Birleşik Arap Emirlikleri,	1968
15.	Katar	1970
16.	Bahreyn	1973
17.	Umman Devlet	1973
18.	Filistin	1995

Gördüğümüz gibi, Arap ülkelerinde televizyonun başlangıcı hükümete bağlıdır. Hükümetler televizyonu ideolojik bir aygıt olarak rızayı üretmenin bir aracı olarak kullanmışlardır. Bu durum 90'larda değişmeye başlamış, medya meydana gelen gelişmiş teknolojiler aracılığıyla özelleşirken, internet araçları ile birlikte yeni bir aşamaya başlamıştır.

Medyanın özelleşmesi ve çoğullaşması ile birlikte kitle iletişim araçlarında hükümet iktidarı zayıflamaya başlamıştır. Bu gelişmeler sebebiyle özel televizyon kanalları Arap ülkelerinde ortaya çıkarak hükümet tekeli bitirmeye çalışmış ve televizyon kanalları büyük bir değişim aşamasına girmiştir. İlk olarak 1991'de MBC özel televizyon kanalı yayını başlamıştır, bir yıl sonra ART grup özel yayını ortaya çıkarmıştır. Arap ülkelerinde uygun bir ortam var olmadığı için bu kanallar ilk başta Londra'dan ve Roma'dan yayın yapmaya başlamıştır, birkaç yıl sonra merkezlerini Arap ülkelere transfer etmiştir.

Medya alanında büyük yatırımların başlaması sebebiyle birçok özel televizyon kanalının yayınları ortaya çıkmıştır. Özellikle Arap ülkelere medya ve teknoloji araçları getirilmiş. Bu dönemde, medya alanında yatırım aşaması büyük gelişmeler yaşamıştır.

Bu gelişmelerden sonra, hükümetin televizyon kanalları zamanla zayıflamış, aynı zamanda özel televizyon kanalları daha önemli bir rol oynama başlayıp televizyon

mesajları farklı bir şekil alarak artırdığı için Arap izleyicileri, bu kanallarından etkilenmiştir.

2000'den sonra, Arap medyasında büyük rekabet oluştuğu için televizyon kanallarının kalitesi yükselmiştir, Özellikle Haber Kanalların arasında olduğu bir rekabet oluşmuştur. (Aljazeera Kanalı ve Alarabiya Kanalı gibi). 2010 yılında Arap kanallarının sayısı 696 iken bu sayının 34'ü haber kanalıydı yani Arap kanallarından %7'si haber kanalı sayılır(Abu Fatim, 2011: 45).

Arap dünyasında 696 uydu kanalları vardır ve bunların 97'si hükümet kanallarıdır. 34 haber kanalı var olduğu için önemli etkenler ortaya çıkmıştır. Arap devrim sürecinde bu kanalların etkisi belirtilmiştir ve devrimin devamı ile başarının olasılığı arattırmıştır (Abu Fatim, 2011: 62).

Son yirmi yılda Ortadoğu'da birçok gelişmeler ve olaylar yaşanmış, bu olaylar dünyanın dikkatini çekmiştir, 1991'de Körfez savaşı, Afganistan savaşı ile 2003'te Irak işgali ve Filistin meselesi olayları. Bu ortam medya gelişmesi için çok etkileyicidir. Özellikle haber kanalları büyük önem kazanmıştır.

2011 de Arap ülkelerde devrimler olan çok önemli ve etkili bir gelişmeler olmuştur. Bu gelişmelerde medyanın rolü büyük önem kazanması ve devrimin olaylarında etkisi belli olmuştur. Başlangıçta, Arap devrimlerinde kitle iletişim araçları önemli bir rol oynamıştır, devrim olaylarını anlatması ve dünyaya gerçek olayları

bildirmesi buna etkindir. Arap devriminin önemi için uluslararası medya devrim olayları ile çok ilgilenmektedir ve günlük olaylara odaklanmaktadır.

2.1.2 Arap Dünyasında Uluslararası Medya

Uluslararası medya, Ortadoğu'ya eskiden beri ilgi göstermiştir. Arap dünyasının önemi ve etkisi dünya savaşından sonra daha çok belli olduğu için büyük güçler nüfuzunu genişletmeye çalışmıştır. Bu yüzden, Ortadoğu ülkeleri büyük güçler tarafından nüfuz savaşı olarak kullanılmıştır. Her taraf siyasi ve ekonomi çıkarlarını kurmak için birçok araçlar kullanmıştır, medya bu araçlarından birisidir.

O zamanda, Kuzeyden güneye bilgi akış sistemi ortaya çıkmıştır. Gelişmiş ve büyük güçler bilgileri üretilip güneye göndermeye çalışmaktadır. Bu süreçte, kitle iletişim araçlarının önemli bir rol oynaması ve medyayla Batının kültürel ve bilişsel modelleri dünyaya dağıtılmayı çalışılmıştır.

1964'te, İletişim uzmanı Kanadalı Marshall McLuhan'ın ünlü bir sözü "dünya küçük bir köy olacaktır" yeni iletişim ve teknoloji gelişmelerini temsil etmiştir (Almıkdadi, 2013, 20). Televizyon kanalları ve diğer kitle iletişim araçlarının bilgi aktarmasında çok etkili hale gelmiş ve McLuhan söylediği gibi dünya küçük bir köy olmuştur. Bu sürece baktığımızda, kuzeyden güneye bilgi akış sisteminde bir dengesizlik var olduğun görülmüştür. Bilgi akışının kuzeyden güneye yönelmesi yani bilginin sadece bir kaynağı var olduğu için bir bakış ve bir kültür tüm dünyaya dağıtılmıştır. Bu

durumda, büyük güçlerin bakış açısı ve kültürü tüm dünyayı etkilemiştir, özellikle Arap ülkeleri ve Orta doğuyu.

1938’de, İngiltere ilk Arapça yayın yapan ülkedir, BBC Arapça radyosu başlamıştır. “Yabancı yayın” olarak uluslararası medya, kamuoyunu etkilemek için yabancı halkların anadilleriyle medya mesajları göndermiş, bilgiler ve gerçekler sağlamıştır. Ülkenin bakış açısını ve kültürünü göstermek için uluslar arası medya kullanılmaktadır. Son yıllarda, Arap ülkelerde birçok yabancı televizyon Arapça yayın yapan kanallar ortaya çıkmıştır, bu kanallar Arap halklara hitap etmektedir. Arap dünyasının önemi için birçok büyük güç Arapça yayın yapan televizyon kanalı kurmuştur. ABD, Rusya, Fransa ve Almanya gibi.

1994’te BBC Arapça yayın yapan televizyon kanalı çıkarmış fakat bu kanal başarılı olamamıştır. Irak işgaliyle 2003’te, ABD Alhura kanalının çıkmasından sonra birçok Ortadoğu ile ilgilenen ülke Arapça yayın yapan televizyon kanalları kurmuştur. Rusya, Türkiye ve İran gibi (Fayyad,2005:55).

TABLO 2: Arap dünyasında Arapça yayın yapan kanalları

Kanal Adı	Kuruluş Yılı	Ülke
1. BBC Arapça	1994 – 2008	İngiltere
2. Alhura Kanalı	2004	ABD

3. Rusya Alyawm Kanalı	2007	Rusya
4. Alalam Kanalı	2003	İran
5. Altürkiye Kanalı	2010	Türkiye
6. Franc 24 Kanalı	2006	Fransa
7. Skaynews Arabiya Kanalı	2012	İngiltere
8. Deusch DW Kanalı	-	Almanya
9. CCTV ARAPÇA	2009	ÇİN

Gördüğümüz gibi bu kanallar 11 Eylül olaylarından sonra ortaya çıkmıştır. Özellikle Irak ve Afganistan savaşının nedenlerini haklı göstermek için Arapça yayın yapan kanallar kurulmuştur. Bu durumda ABD ve diğer savaşta katılan ülkelerin çıkarlarını korumak için televizyon kanalları savaş aracı olarak kullanmıştır.

Bunun karşısında, Batı ülkelerinde Arap medyası ve Televizyon kanallarının etkisi çok zayıftır, Arap halklarının bakış açısı Batılı insanlara ulaşamamaktadır. 2006'da Aljazeera English kanalını Katar tarafından kurulmasına rağmen hala bu kanal Batı kamuoyunda önemli değişme yapamamaktadır.

Ortadoğu’da 2011 yılında gelişimler olan Arap dünyası şekil değiştirmiş, bu değişimler dünyanın dikkatini üzerine çekmiştir. Arap devrimlerde kitle iletişim araçların rolü çok büyük ve etkilidir, özellikle Televizyon kanalları ve sosyal medya. Bu araçlarla Ortadoğu ittifakları değişmiş ve yeni bir siyasi harita çizilmiştir.

Uluslararası medya, Ortadoğu’da yaşanan olaylara odaklanarak bu olguları analiz etmeye çalışmaktadır. Başlangıçta, büyük güçler bu olayları beklemediği için karışıklık ile çalışmasından dolayı belli bir vizyon gösterememiştir. Aynı zamanda bu karışıklığa yönelik kitle iletişim araçları yeni olayların temsilinin çelişkili olduğunu söylemektedir.

Bu araştırmada, medya ile iktidar ilişkileri konu edilecektir. Uluslararası medyanın Arap devrimlerini nasıl temsil ettiği belirtilecektir. Siyasi tutumlar Arapça yayın yapan kanalların haberlere etkisi ve yönelimi ortaya çıkarılacaktır.

2.2.1 Arap Baharı Nedir?

Tarihte her önemli gelişmenin sembolik bir başlangıç noktası vardır. Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesi için bir değişime neden olduğunu Arap dünyasındaki baş döndürücü halk hareketleri ya da Mohammad Alshnkete’in ifade ettiği gibi “Arap baharı” 2010 Aralık ayında Tunuslu bir seyyar satıcının güvenlik güçlerinden görmüş olduğu kötü muameleyi protesto etmek amacıyla kendisini ateşe vermesiyle başlamıştır. Bir yıllık bu zaman zarfında hem Ortadoğu’da tarihin akışı hızlanmış hem de doğurdukları sonuçlar anlamında ortaya çıkan gelişmeler devrimsel özellikler göstermiştir. Kimsenin devamından şüphe etmediği, yıkılmaz addedilen yönetimler birer

birer tarih sahnesinden çekilmeye başlamışlardır. Kamuoyunun ve halkın gücünün siyaset sahnesinde etkili olmaya başlamasıyla, bölgenin değişmez varsayılan dinamikleri altüst olmaya başlamıştır. Gelişmelerden doğrudan ve dolaylı etkilenen bölge ve bölge dışı ülkeler dış politika ve güvenlik çıkarlarını eskisine nazaran daha farklı tanımlamaya başlamışlardır (Oğuzlu Tarık, 2011).

Arap Baharı, Arap dünyasında baskıcı ve otoriter yönetimlere karşı son dönemde meydana gelen farklı ölçeklerdeki halk hareketlerini ifade etmek ve süreci bir demokratikleşme dalgası olarak olumlu manada tanımlamak maksadıyla kullanılan anonim bir kavramdır. Bu kapsamda, gerçekleştirilen protestolar ve gösteriler sosyal medyada ve konu ile ilgili yapılan araştırmalarda Arap Baharı ve Kışı, Arap Uyanışı, Arap İsyanı, Arap Devrimi gibi isimlerle de anılmaktadır (Murray, 2011; Dede, 2011: 23-24). 18 Aralık 2010 tarihinden itibaren başlayan söz konusu halk hareketleri Tunus ve Mısır'da ihtilaller sonucunmıştır.

Libya'da ise 2011 sonbaharında Kaddafi tarafından "NATO'nun desteklediği bir saçmalık" olarak değerlendirilmiş (Thorne, 2011: 1), ancak rejimi deviren bir iç savaşa neden olmuştur. Bahreyn, Suriye ve Yemen'de (BBC, 2011) isyanlar, Cezayir, Irak, Ürdün, Fas ve Umman'da büyük protestolar, Kuveyt, Lübnan, Moritanya, Suudi Arabistan, Sudan ve Batı Sahra'da küçük çapta protestolar yapılmıştır.

Halk hareketleri ilk olarak Tunus'ta Muhammed Bouzazi'nin kendini yakmasıyla başlamıştır. Arap dünyasının içinde bulunduğu işsizlik, gıda yetersizliği, enflasyon, siyasi yozlaşma, ifade özgürlüğünden yoksunluk, usulsüzlükler ve kötü yaşam koşulları

gibi pek çok sorun, adı geçen ÷lkelerde domino etkisi göstererek bu hareketlerin ve eylemlerin yayılmasını tetiklemiştir (Dede, 2011: 23-24).

Protestolar rejime karşı isyan olarak ortaya çıkmıştır. Bu isyanlar mevcut durumu değiştirmek için birkaç diktatörlükleri devirme amaçlı olarak görünmüştür. İlk olarak Tunus rejimin iktidarı 23 yıl sonra sona ermiştir. 14 Ocak 2011 yılında Tunus isyanından kaçmak için Zain Al-abdin, Bin Ali Suudi Arabistan'a sığınmıştır(Abu Fatim, 2011: 120).

Bu olaylar, Arap halklarına yeni bir umut vermiş; özgürlük özlemini ve uygun bir yaşam hayalini canlandırmıştır. 25 Ocak 2011'den beri Mısır'da devam eden, halkı mevcut yönetime karşı seferber olmaya çağırın Mısır halkının sokak gösterileri ve protestoları sivil itaatsizliklerin bütünüdür. Gösteriler ve isyanların; polis şiddeti, olağanüstü hâl, işsizlik, asgari ücretleri azaltılma isteği, barınma eksikliği, yiyecek sıkıntısı, yolsuzluklar, ifade özgürlüğünün kısıtlanması ve kötü hayat koşulları üzerine başladığı rapor edilmişti. 11 Şubat 2011 tarihinde Mısır cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek gösteriler nedeniyle istifa edip 30 yıllık iktidarını bırakmıştır.

Bu dönemde medyanın etkileri ortaya çıkmıştır, kitle iletişim araçlarının rolü büyük ilgilenmesi kazanmıştı, Özellikli yeni medya ve televizyon uydu kanalları ile birlikte yeni medyanın iletişim araçları, siyasi birtakım hedeflerin gerçekleşmesinde etkin bir biçimde kullanılmıştır.

2.2.2 Arap Baharının Oluşturan Faktörleri

Ortadoğu Bölgesi, iki Dünya Savaşı'ndan sonra, sahip olduğu özellikler nedeniyle, sürekli bir mücadele alanı olagelmıştır. Bölge ülkelerinin otoriter rejimleri, halkları üzerinde bir baskı unsuru olarak varlığını günümüze kadar sürdürmüştür. Ancak bu yapının sürdürülebilir olmadığı “Arap Baharı” olarak adlandırılan sürecin başlaması ile daha iyi anlaşılmıştır(Abu Fatim, 2011:71). Büyük Britanya'nın çekilmesinden sonra bölgeye yerleşen ve bölge kontrolünü elinde bulunduran ABD, 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında bölgede faaliyetlerini farklılaştırarak artırmıştır. Demokrasi, insan hakları, kadının sosyal hayat içindeki rolü ve benzeri konularda bir dizi çalışma başlatan ABD, bunun yanında benzer alanlardaki proje ve çalışmaları da desteklemiştir. Ortadoğu'da başlayan değişim süreci, iç ve dış aktörlerin etkileriyle ülkelerin rejimini değiştiren bir karaktere bürünmüştür. Bölgenin bu özelliği bölgesel aktörlerin tamamına az ya da çok yansımıştır. Bölgede tarihsel süreç içinde yaşanan en önemli değişimlerden biri de 2010 yılı sonunda Arap Baharı ile başlayan değişim sürecidir.

İsyan, ayaklanma ve devrimler tarih boyunca hem yön hem de yöntem açısından kendilerini oluşturan sosyal-politik koşulları yansıtır. Arap âleminde devrimler bazen de tüm halkların katılımıyla ortaya çıkmıştır. Bir devrimin şiddet içerip içermediği, devrimin doğasına ve kapsamına, halk katılımının düzeyine ve devrimi oluşturma ihtimal bulunan ayaklanmasının derecesine bağlıdır.

2.2.2.1 Tarihsel Faktörleri

Arap Yarımadası ve Kuzey Afrika’da hâlihazırda var olan devletlerin, Osmanlı hâkimiyeti sona erdikten sonra ve Birinci Dünya Savaşı’nın bitiminde Avrupalı güçlerin planlamalarıyla kurulması, bu bağlamda devletlerin ulusal bağımsızlıklarını savaşlarla değil Batı’nın lütfuyle, gizli anlaşmalarıyla kazanmış olmaları, dolayısıyla var olma mücadelesinin savaş veya kanla verilmemişliğinden gelen hoşnutsuzluk ve bu anlamda toplumun zembereğinin de boşalmamış olması, bunlarla bağlantılı olmak üzere sınırlarının Batı’nın menfaatleri odaklı kurulmuş olmasının Arap halkları üzerinde getirdiği eziklik duygusu, Arapların 1900’lü yıllar boyunca Batı tarafından kandırılmışlık, aldatılmışlıkları, aşağılanmışlıkları ve kuşaklardır hatta yüzyıllardır yaşamlarında bozgunlar, eşitsiz anlaşmalar, kapitülasyonlar, aşağılamaların biriktirdiği onur kırıklıkları, Arap baharının tarihsel nedenleri arasında verilebilir(Kışlakçı, 2011: 37-40).

İsrail’in Batı eliyle öyle veya böyle bölgeye bir ileri karakol olarak yerleştirilmiş olması, Arap Dünyası’nın İsrail ile 1948’den bu yana gerçekleştirdiği savaşların neredeyse tamamını kaybetmeleri. İsrail’e karşı Mısır’ın eski lideri Cemal Abdül Nasır haricinde kafa tutucu karizmatik bir liderin Ortadoğu’da çıkmaması, Bir ara bu konuda çalışmış olsa da Kaddafi’nin tutarsız tavırları ve son 10 yıl içindeki Batı ile uzlaşmaya gitmesi kendisine puan kaybettirmiştir. İran’da Humeyni, devrimi gerçekleştirmiş olsa da İranlılar Arap değildir (Tekek,, 2012).

2.2.2.2 Sosyal Faktörleri

İnsanların insanca yaşama arzusu, insan hakları ve temel hak ve özgürlüklerden yararlanma isteği, özgürlük, adalet, ahlaki bir toplum ve hükümet yapısı talebi, din ve vicdan hürriyeti ile dini inançlara saygı ve diğer devletlerle olan ilişkilerin eşit koşullarda geliştirilmesi ve ifade özgürlüğü istemleri, sayılanların onyıllar boyunca işbaşına gelen Arap Yönetimleri tarafından halklarından esirgenmiş olması Arap Baharı üzerinde etkili olaylardır.

Neredeyse yarım yüzyıldır kişiler veya belirli gruplar tarafından yapılan darbelerin ömürlerini tamamlamış olması ve Arap ülkelerindeki darbeci anlayışların artık bir fayda getirmediğinin halklar tarafından görülmesi, Camp David Anlaşması'nın Mısır halkı tarafından benimsenmemesi, Mübarek'in bu sürecin devam ettiricisi olarak algılanması, İsrail'le uzlaşma ve ABD boyunduruğuna uygun hareket etmenin Mısır'daki Arapların gururunu kırıyor olması, bu bağlamda Mısır ve Ürdün'ün İsrail ile işbirliği sürecine girmiş olmaları önemli sosyal gelişmelerdir.

2.2.2.3 Ekonomik Faktörleri

2008-2009 Küresel Ekonomik Krizi ve petrolü olmayan bölge ülkelerinin krize hazırlıksız yakalanması, 2008 ekonomik krizinden Suudi Arabistan ve Körfez ülkelerinin bile etkilenmiş olması, burada çalışan Ortadoğulu işçilerin ülkelere döviz gönderememeleri ekonomik bir baskı yaratmıştır.

Gıda enflasyonu, işsizlik ve fakirlik, Tunus'ta üniversite mezunlarının işsizlik oranı yüzde 55 oranındadır. Suriye'de 25 yaş altıdakilerin yüzde 50'si işsiz, ülke genelinin yüzde 25'i işsizdir (Abu Fatim, 2011: 75). Kötü yaşam koşulları, Özellikle Fransa başta olmak üzere kendisine bir gelecek ve hayatını kazanmak için çıkış yolu arayan özellikle Kuzey Afrika ülkelerinde yaşayan gençlerin önü Göç-Göçmen Yasası ile kesilmiştir. Çok uzun süredir boşa harcanan veya çalınan ülke kaynaklarının halka tahvil edilememesi önemli gelişmelerdir.

Mısır'ın 2008-2009 ekonomik krizine hazırlıksız yakalanması, bu paralelde dünya çapında temel gıda fiyatlarının artması, bu artışın Mısır'da da gerçekleşmesi, bu süreçte Mısır'da ekmeğin halka daha pahalıya satılmaya başlaması ve sübvansiyonların da azaltılması, (Zira Mısır'da bir kişinin günlük geliri iki dolardır ve Mısır'da ailelerin yüzde 60'ı sübvansiyonlu ekmek yemek zorundadır. Nitekim Mısır'daki ayaklanmanın nedenlerinden birinin ekmek sorunu olduğunun farkında olan Mısır Cumhurbaşkanı Mursi, seçimlerden önce yaptığı vaatle; işbaşına geldikten sonra 100 gün içinde yakıt, güvenlik, trafik, temizlik ile birlikte ekmek sorununu çözeceğini beyan etmiştir (Kışlakçı, 2011: 81).

2.2.2.4 Siyasal Faktörleri

Demokrasinin şu ana kadar insanoğlunun kurabildiği en iyi yönetim şekli olduğunun anlaşılmasına rağmen Arap ülkelerindeki liderlerin demokratikleşme yolunda adım atmamaları, demokratikleşememesi siyasal faktörlerin başında gelmektedir. Arap ülkelerinin Batı ile kurumsal ilişkilerinin olmaması önemli bir eksikliktir. Göstermelik

parlamentar uygulamalar ile halkın gerçek iradesinin sandıklara yansıtamaması, azınlıkların ve Şiilerin orantılı temsil hakkı bulunmaması (Kuveyt), halkın bu yüzden seçimlerde sandığa gitmemesi, Hüsnü Mübarek iktidarları boyunca Mısır’da yapılan seçimlerde, seçimlere katılma oranı çok düşük olarak gerçekleşmesine karşın katılımcıların neredeyse tamamının oylarını alarak seçilmiş olması bir diğerk önemli faktördür (Kışlakçı, 2011: 72).

Devletin aygıtlarıyla bürokratik yapılanmanın yetersizliğı, devletin kurumsal değıl patronaj olması ve devletin de aile şirketi gibi yönetilmesi Arap ülkelerinde bir tepki almıştır (Libya’da Kaddafi’nin iktidar döneminde kabile yönetir gibi devlet yönettiğı söylenmektedir). Libya Halk Sosyalist Cemahiriyesi sistemi bile Kaddafi’nin kendisinin kurduğı bir sistemdir. Suriye’de bu durum tersine işlemiş, bürokratik mekanizmaların –Yönetim, Ordu, Güvenlik ve İstihbarat- birbirine kenetlenmesi ile rejim bugünleri görebilmiştir. Liderlerin siyasi meşruiyetlerini kendi ülkelerindeki destek gruplarından değıl, uluslararası düzenden almaları Arap Baharı dinamiklerinden birini oluşturmaktadır.

2.2.2.5 Yönetmel (Yönetimsel) Faktörleri

Bürokrasideki yozlaşma ve rüşvetin yaygınlaşması, halkın buna karşılık ahlaki bir yönetim özlemi içerisinde olması yönetmel faktörlerin başında gelmektedir. Yönetimlerin; Popülizm, Nepotizm, İltimas, Adam Kayırma gibi yanlış uygulamaları esas edinmesi, dış destekler alarak ülkeyi yönetmeleri (Tunus’ta devlet mallarının Zeynel Abidin Bin Ali’nin ve eşi Leyla Trabelsi’nin yakınlarına verilmesi, Mısır’da

ihalelerin oğul Cemal tarafından belirlenmesi, Suriye’de Rami Mahluf’un ticari hayattaki kesin üstünlüğü, yabancı sermaye girişleri ve yatırımların tamamen Rami Mahluf’un inisiyatifine bırakılmış olması yönetsel faktörler arasındadır (Tekek, , 2012).

Yönetimdekilerin rejimlerini ve iktidarlarını koruma adına baskıcı, sindirici ve yasaklayıcı yönetsel anlayışları, sıkı ve bunaltıcı güvenlik-istihbarat uygulamaları (Suriye’de Hafız Esad’ın rejimin devamı adına binlerce kişiyi öldürtmesi, Mübarek Yönetimi’nin İstihbarat Şefi Ömer Süleyman vasıtasıyla Müslüman Kardeşler üyesi olduğundan ya da rejime muhalif olduğundan şüphe edilen kişileri tutuklatması, bu kişilerin işkence görmeleri, siyasi polisler tarafından sürekli takip edilmeleri, Libya’da internetin yasaklanması kamuoyunda tepki ile alınılanmıştır.

En az 30 senedir iktidarda olan babaların iktidarı oğullarına terk etmeye veya devretmeye hazırlanmaları (Hüsnü Mübarek’in oğlu Cemal’i, Kaddafi’nin oğlu Seyfülislam’ı iktidara hazırlaması) veya babaların ölümleriyle oğulların iktidarın başına geçmesi (Hafız Esad’ın yerine oğul Beşşar Esad, Ürdün Kralı Hüseyin’in yerine oğlu Abdullah), halkın bu durumun böyle gideceğini, kendisine yönetimde söz ve temsil hakkının verilmeyeceğini anlaması sürici hızlandırmıştır (Abu Fatim, 2011: 83).

Kitle iletişim araçları vasıtası ile dünyanın küçülmesi, nüfus artışı ile kıt kaynakların paylaşılma telaşına düşülmüş olması, enerji kaynaklarının tükenmeye başlaması, küresel ısınma, SSCB’nin ve Berlin Duvarı’nın yıkılması ile hayat bulan “Devlet kutsaldır” anlayışının yerine geçerli hale gelmeye başlayan “Birey kutsaldır” fikrinin Ortadoğu’da henüz yankı bulması da diğer nedenler olarak gösterilebilir.

Arap baharı üzerine tarihi, siyasal, sosyal, yönetsel, ekonomik birçok nedenler gösterilebilir. Bu nedenlerin arasında kopmaz bir bağ vardır. Zulüm uzunluğu ve baskıcı devam ettiği için her zaman halklar kendi devredilmez haklarını istemektedir. Arap ülkelerinde yaşanan değişimler yeni yöntem ve araçlarla gelmiştir. Medyanın bu değişimleri geliştirmesi ve yaygınlaştırması en önemli faktörlerdendir.

2.3.1 Arap Baharı ve Sosyal Medya

Toplumsal muhalefet ve iletişim arasında kopmaz bir bağ vardır; toplumsal muhalefetin gelişimi toplumsal iletişimi gerektirir. Toplumsal hareketlerin gelişim süreçleri muhalif alternatif medyaların gelişim süreçleriyle paralellik içerisindedir. İletişim biçimlerindeki değişimler, muhalefetin biçimlerinin de buna uygun biçimde dönüşümünü beraberinde getirir. İktidarların baskısı altında toplumsal bir karşı koyuşu örgütleyen toplumsal hareketler kendi iletişim biçimlerine ve medyalarına sahiptirler, bu medyalar ile toplumsal bilinç yapısını dönüştürmek, toplumsal katılımı sağlamak için etkin bir mücadele yürütürler. Yeni iletişim ve enformasyon teknolojilerinin gelişimiyle birlikte ortaya çıkan yeni medyalar bu anlamda muhalifler için önemli olanakları kullanılabilir kılmaktadır. Yeni medyalar bu bağlamda yeni muhalif siyaset biçimlerinin, eylem ve söylemlerin gelişimini mümkün hale getirmiştir, muhaliflerin bu açıdan yeni medyaları etkin bir biçimde kullanarak katılımcı bir muhalif toplumsal hareketin yaratılmasını tartışmaları gerekliliği ortaya çıkmıştır (Çoban,2011: 4).

Arap baharında, kitle iletişim araçları ve Arap devrimlerinde olayların anlatılmasına aracı olan uydu kanallarının rolü önemlidir. Toplumda medya dördüncü

kuvvettir, ama Arap ayaklanmasında ikinci kuvvet olmuştur. Görüldüğü üzere özellikle uydu kanalları, Arap devrimi olaylarının rivayetinde önemli bir rol oynamıştır.

Arap baharın olayları dünyanın dikkatini çekmiştir, bu nedenle uluslararası medya Arap dünyasını üzerine odaklanmıştır ve Arap ayaklanmasını yansıtmaya yapılmıştır. Nitekim toplumsal muhalefet yeni bir güç kazanmayı çalışmıştır. Aynı zamanda hükümetler medya gücü ve etkisi kaybetmeyi başlamıştır. Ünlü İngiliz yazar ve yapımcısı John Pilger, Tunus ve Mısır'daki ayaklanmaları değerlendirildiği bir yazısında " Bu başkaldırı, dünya yüzünde halkların yıllardır mücadelesini verdikleri, onların düşüncelerini kontrol altında tutanların ödlerinin koptuğu şeydi "diyordu (Kışlakçı, 2011: 43).

Arap baharı olaylarının devamı hala medyayla bağlıdır ve Arap devrimi ilerledikçe medyanın rolü güçlenmektedir. Özellikle Suriye devriminde kitle iletişim araçların etkileri bu gücü ortaya koymaktadır. Medya araçları, rejimin yaptığı katliamları ve halkların yaşadıkları zorlukları göstermeye çalışmaktadır. Bu nedenle Suriye muhalefeti kitle iletişim araçlarını etkili bir silah olarak kullanmaktadır. Bu etkilerin amacı Esed'in rejimi değiştirmesidir.

Dünya siyaseti açısından 2011 yılı çok önemli bir milattır. Tunus'ta başlayan ve tüm Orta Doğu'yu etkileyen siyasi irade değişimleri olmuştur. Artık günümüzde siyasal ve sosyal olaylar, teknoloji sayesinde anında tüm dünyaya yayılmaktadır. Örgütlenmeler, buluşmalar, tepkiler sosyal ağlar üzerinden olmaktadır. İnternet

bağlantısı olan bir cep telefonu ile dünyaya bağlanmak, dünyadaki gelişmelere doğrudan ulaşabilmek için yeterlidir.

Sosyal medya, kitleleri etkilemekte ve ortak hareket etmelerine zemin hazırlamaktadır. Arap Baharı sürecinde, sosyal medyanın baskıcı rejimlerin devrilme sürecindeki rolü tüm dünyada kabul görmüştür. Arap Baharı'nın kitlesel niteliğe dönüşmesinde ve diğer ülkelere hızla yayılmasında teknolojinin etkisi önemlidir. Onlarca yıllık diktatörler, birkaç ay içerisinde yerlerini bırakmak zorunda kalmıştır.

Sosyal medya ağlarının ortaya çıkmasıyla beraber dünyada birçok gelişme olmuştur. Devlet düzenlerine baktığımızda, totaliter ve baskıcı rejimlerin hüküm sürdüğü Arap ülkeleri, sosyal medyanın birleşme ve örgütlenme gibi olanaklar tanınması sonucunda, bir devrimlere uğradılar. Birçok kişi bu devrimlerin Amerika ve Avrupa tarafından ortaya çıktığı varsayımını da göz önüne alındıysa da, sosyal medyadaki örgütlenmelerin olmadığını da kimse iddia edemedi (Aydan, <http://sosyalmedya.com>).

“Messenger, Youtube, MySpace, Facebook, Twitter” gibi sosyal paylaşım sitelerinin kullanımının yaygınlaşması ile Arap toplumları daha fazla paylaşımda bulunmaya başlamıştır. Böylece Arap toplumlarında otoriter yönetimlerden duyulan rahatsızlığa ilişkin bir “ortak bilinç” oluşmuştur. Domino etkisinin meydana gelmesinde, bu ortak bilincin arka planındaki sosyal medyanın payı büyüktür. Bununla birlikte, WaelGhonim gibi “gündüz Google'daki işiyle, gece devrim organizasyonu ile uğraşan” organizatörler, bu yeni araçları ortak bilinci eyleme dönüştürmek üzere değerlendirmişlerdir. Medyanın Arap toplumları arasında haberleşmeyi sağlamasında ve

Arap dünyasını ilgilendiren kritik konuların tartışmaya açılmasında kırılma noktası, El Cezire televizyonu ile olmuştur. Henüz internetin yaygınlaşmadığı bir dönemde yayına başlayan ve Arap medyasındaki “oto-sansür anlayışı” çizgisi dışında yayın yapabilen bu kanal ile Arap halkları ortak sorunlara sahip olduklarını fark etmeye başlamıştır. Protesto gösterileri Tunus’ta başladığında sürecin tüm Arap coğrafyasına yayılması El Cezire kanalı aracılığıyla mümkün olmuştur. Başta El Cezire kanalı olmak üzere genel olarak televizyonun sağladığı şeffaf ortam Arap ülkelerindeki bu gelişmelerden dünya kamuoyunun haberdar olmasını sağlamıştır. Konuyla ilgili en açık örnek, Tunus’taki isyanın başlaması ile beraber Bin Ali’ye yardım öneren Fransa’nın, Tunus’taki yönetimin sertliğini ve isyanın kitleselliğini gösteren yayınların ardından tavrını değiştirmesidir (Peşken, 2011).

21. yüzyılda devrimler televizyon veya radyodan duyurulmaya gerek kalmadan önce tweetlenecek, bloglanacak, Facebook’ta paylaşılacak ya da YouTube’da yayınlanacaktır. En son yaşanan devrimler için yapılan bilimsel bir araştırmada 3 milyondan fazla tweet, binlerce blog gönderisi ve yüzlerce gigabytelik YouTube videosu incelenmiştir. Sonuçta, sosyal medyanın Arap Baharı’ndaki siyasi tartışmaların şekillenmesinde oldukça merkezi bir rol oynadığı ve büyük olaylar öncesinde sık sık devrim hakkında online konuşmalar yapıldığı ispatlanmıştır. Özellikle Tunus ve Mısır odaklı bu araştırmada, facebook, twitter ve youTube’ndan toplanan verilerle, Mısır’daki siyasi web siteleri, Tunus’un tüm blog küresinde gerçekleşen politik diyaloglar ve devrim esnasında gerçekleşen ve filtrelenen 3 milyon tweet değerlendirmeye alınmıştır. Ortaya çıkan sonuçta, Arap Baharı’nda sosyal medyanın kritik rolü kanıtlanmıştır.

Washington Üniversitesi araştırmacılarının yapmış olduğu geniş kapsamlı çalışmada, Kuzey Afrika'dan Ortadoğu'ya yayılan özgürlük ve demokrasi temelli mesajların sosyal medyada yayılması, politik başkaldırının başarıya ulaşmasına zemin hazırlamıştır. Sosyal medya özgürlükler yolunda çok kritik bir araç haline gelmiştir (<http://e-siber.com>).

Arap Baharı sürecinde sosyal medyanın etkilerinin en fazla hissedildiği ülke Mısır'dır. 2008 yılında Mısır'da üç yüz bin blog vardı ve bunlardan on bin tanesi siyasi içerikli idi. Mısır'da 6 Nisan hareketi ve çağrıları sosyal medyanın kullanımına dair iyi bir örnektir. Bu grubun üyelerinden bir blog yazarı; "Çağrılarından sonra olayların büyük neticelere varacağını kendilerinin bile düşünmediğini" ifade etmektedir. 25 Ocak 2011'de Tahrir Meydanı'nda toplanan büyük kalabalığın bir araya gelmesinde önemli etkenlerden biri yine sosyal medyadır. Arap Baharı'ndan önce, Mısır'da, insanların baştaki idarecilerin onay vermedikleri uygulamalarını sosyal medya araçlarını kullanarak tartışmaya başladıkları anlaşılmaktadır. Örneğin; emniyet kuvvetlerinin evlere biraz da zorlama baskınlar düzenleyebilmesi, şüphelenilmenin dahi gözüaltına alınmak için yeterli olması, gözüaltında iken işkencelerin yani temel hak ve özgürlüklere zarar getirecek uygulamaların International Symposium on Language and Communication: Research Trends and Challenges (ISLC) gerçekleşmesi, bu ortamlarda paylaşılmış ve tartışılmıştır. Hatta bazı işkence görüntüleri Youtube'a da yüklenmiştir (Tekek, <http://orsam.org.tr>).

Artık günümüzde yazılı ve görsel medyanın hızı, sosyal medyanın hızının çok gerisinde kalmıştır. Dünyanın herhangi bir bölgesinde olan bir olay ya da bir sorun,

sosyal medya kullanıcıları tarafından anında öğrenilmekte, o konu üzerinde yorumlar ve tartışmalar başlamaktadır. Sosyal medya çok kısa sürede kitleleri etkilemekte ve organize olmalarını sağlamaktadır.

Sosyal medya, Tunus'ta devrim günlerinde yaygınlaşmış ve devrimden sonra da etkileri hissedilmeye başlanmıştır. Fakat Mısır'da Arap Baharı'nda çok daha önceleri sosyal medya faaliyetleri organize olmuştur. Sosyal medyanın gücünü gören liderler, interneti yasaklama veya kontrol etme yoluna gitmiştir. Sosyal medya, ayaklanmalar ve protestoların kitlesel niteliğe dönüşmesinde önemli rol oynamıştır. Şiddete başvurmadan, meydanlara inip, yönetimleri protesto etmişlerdir. Mısır'da büyük kitlelerin bir araya gelmesinde, sosyal ağların etkisi yadsınamaz. Özellikle halk, Facebook üzerinden organize olmuştur. Halkın tepkisi, otuz yıllık hükümet rejiminin sona ermesine ve Hüsnü Mübarek'in yargılanmasına neden olmuştur.

Washington Üniversitesi araştırmacılarının yaptığı bir çalışmada, Arap Baharı sürecinde özellikle Tunus ve Mısır'da özgürlük ve demokrasi temelli mesajlar ve atılan 3 milyondan fazla tweet filtrelenerek değerlendirmeye alınmıştır. Çıkan sonuç; siyasi isyanların oluşmasında ve başarıya ulaşmasında sosyal medyanın çok kritik bir işlevi olduğu kanıtlanmıştır.

2.4.1 Uluslararası İlişkileri Bağlamında Arap Baharı olayları

2.4.2 Uluslararası İlişkiler:

Uluslararası ilişkiler en geniş anlamıyla bağımsız politik birimler arasındaki ilişkileri ifade eder; bu bağımsız birimler milletlerdir. Burada söz konusu olan millet ortak kimliği, ortak mirası paylaşan ve aynı duygu atmosferinde yaşayan insanlar grubunu anlatırdır.

Uluslararası ilişkiler, faaliyetleri ve durumları kendi dışındakiler etkileyen ya da birbirini etkileyen aktörlerin ilişkileridir. Etkileşme karşılıklı bir etki doğurma demektir. Yani bir ilişki vuku bulmadan önce iki tarafın en azından varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu aktörlerin uluslararası etkilediği ya da etkilendikleri faaliyetlerin tamamı uluslararası ilişkiler kapsamına alınabilir. Bu ilişkiler sadece milletler arasında resmi düzeyde değil, bazen çok kişiler tarafından da etkilenir. Uluslararası ilişkileri milletlerden ziyade bu alanda ondan daha geniş bir kavram olan aktörlerin etkileşme olarak görmek mümkündür, Birleşmiş Milletler, NATO gibi uluslararası organizasyonlar.

Uluslararası ilişkilerde birkaç aktörün önemi vardır: (1) kararları etkileyebilme gücüne sahip olup olmadığını; (2) kendi kararlarını kendi başına alıp alamadığına; (3) uluslararası sorunlara etkisinin olup olmadığına; (4) bu etkinin sürekli olup olmadığına bağlı olarak değişir. Bütün bu aktörleri dikkate aldığımız zaman uluslararası ilişkilerde

hakim aktörler olarak devletler karışımıza çıkmaktadır. Devletler uluslararası ilişkilerde tek aktör değildir, ama en etkili aktördürler (Knutsen, 2008: 36).

Uluslararası ilişkiler insan gruplarının hakimiyet alanı oluşturmalarından bu yana vardır. Monarşiler, site devletleri, kıta imparatorlukları, kavim devletlerin hepsi sabit ilişki ve politika kapılarına riayet etmişlerdir. Fakat uluslararası ilişkilere yön veren temel değişken, güçtür.

Uluslararası ilişkilerde, güce bağlı olarak geçmişten günümüze uluslararası ilişkilerin sistemleşmesine de tanık oluruz. Bu sistemleri dört ana türde toplamak mümkündür:

- Bunlardan biri gücün tek elde toplandığı, merkezileştiği sistemdir. Roma İmparatorluğu ve bir dönem Osmanlı Devleti döneminde durum bu şekildedir.
- 19. yy. Avrupa'sında olduğu gibi güçleri birbirine çok yakın devletlerin hakim olduğu ilişkiler tarafından belirlenir. Devletlerin hiçbirisi ötekiler üzerinde aktif baskı kurmaz ve üste geçmez.
- İki kutuplu sistemdir, hem askeri güç hem de diplomatik otoriteyi elinde bulunduran ABD ve SSCB İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu sistemi oluşturulmuştur. Diğer devlet bu iki süper gücün etrafında kümeleşmiş ve çeşitli Antlaşma ve ittifak hareketleriyle bu güçleri merkez edinmişlerdir.
- Uluslararası ilişkilerde dördüncü sistem türü çok kutuplu sistemdir. 1950'lerden sonra Çin'in güçlenmesi ve Sovyetler Birliği ile zıtlaşması üçüncü bir güç olarak dikkate alınmasını zaruri kılmıştır. Böylece üç kutuplu bir güç dünyası ortaya

çıkmiştir. Bu tür sistemlerde bloklar arası ilişkilerin esnekliği yanında blok içi dayanışma da iki kutuplu sisteme göre daha gevşektir (Arı, 2011, 151-168).

Uluslararası ilişkilerde kullanılan çeşitli araçlar vardır. Birinci araç diplomasidir. Diplomasi bir devletin icra organının belli konulardaki görüşlerini diğer devlet nezdinde takdim sürecidir. Bu sürece diplomasi; süreci takip eden kişiye de diplomat denir. Diplomasi sanattır, onun içinde özel yetenekler isterdir.

İkinci araç propagandadır. Burada bir yandan propaganda yapıcısını bulmak, kullanılacak sembolleri olduğu gibi, haberleşme araç ve vasıtalarını seçmek; öte yandan hedefi belirlemek son derece önemlidir. Propaganda her zaman istenen sonucu vermeyebilir. Uluslararası ilişkilerde propagandaya barış zamanında olduğu gibi savaş zamanında da başvurulmaktadır. Barış zamanında propagandayı ilk kullanılan ülkeler Sovyet Birliği ve Nazi Almanya'sıdır. Propagandada temel amaç kişilerin belli biçimde düşünmelerini ve davranmalarını sağlamaktadır (Knutsen, 2008: 51-75).

Uluslararası ilişkilerde metodoloji ile ilgili ilk tartışmalar 1950'lerde ve 1960'larda görülmüştür. Bu dönemde, uluslararası ilişkilerde bilimsel ve ya pozitivist metodların uygulanmasını savunan davranışsalcı düşünürlere, gelenekselci veya klasik yaklaşımı savunanlar karşı çıkmıştır. Gelenekselciler tarih, filozofi ve hukuk üzerine vurgu yaparken, davranışsalcılar bilimin bütünlüğünü vurgulayarak, niceliksel analizler de dahil olmak üzere doğa bilimlerinde olduğu gibi analiz metodlarının uygulanması gerektiğini söylemişlerdir (Jackson ve Sorenson, 2003: 227-246). Metodoloji konusunda tartışmaların bir ikincisi ise daha yakın zamanda görülmüştür. 1990'larda, uluslararası

ilişkilerde positivist metodolojinin uygulanmasına karşı çıkan ve genel olarak positivism sonrası olarak gruplandırılan düşünceler ortaya çıkmıştır.

Ekonomik ilişkiler ise uluslararası ilişkilerin en büyük kısımlarından birini oluştur. Bugün daha önem kazanmış durumdadır. Ekonomiye politikadan ayırmak artık zordur. Nitekim günümüzde bu güçten yaralanmak sadece ABD ile Rusya'nın değil diğer ülkelerin de temel amaçlarından biri haline gelmiştir. Uluslararası iktisadi ilişkiler bunun en çarpıcı örnekleriyle doludur. İktisadi imkanların dış politika ve uluslararası ilişkiler araç olarak kullanılması, doğrudan dolaylı müdahale özelliği taşır. Ülkeler ekonomik güçlerini kullanarak ödüllendirme, cezalandırma, ekonomik uydular oluşturma ya da etki alanları yaratmaktadır (Nilüfer, 2009, 55-56).

Günümüz uluslararası ilişkileri üç temel üzerinde oturmaktadır. Bunlardan biri nükleer silahların ortaya koyduğu dehşet dengesi, ikincisi Üçüncü Dünya Ülkelerinin, bir başka deyimle bağlantısızların ortaya çıkması, üçüncüsü de uluslararası ilişkilerdeki eski dini çatışma ve telkinlerin yanında ideolojik çatışma ve telkinlerine yerlerini almış olmasıdır.

İslam Ülkelerinde bir kendi dönüş temayülünün ortaya çıkması ve özellikle İran İslam Devrimi, uluslararası sistemde dikkat edilmesi gereken önemli değişkenler ve gelişmeler olarak ortaya çıkmıştır. Her ne kadar askeri güçleri yoksa da siyasal ve ekonomik güçleri küçümsenmeyecek durumda olan bağlantısız ülkelerin her biri söz konusu dönemde süper güçlere kendi yanlarına çekilmeğe çalışmıştır.

2.4.3 Uluslararası İlişkileri Bağlamında Suriye Krizi

Suriye meselesi, dünyanın karmaşık olaylarında ortaya çıktığı Arap Devrimlerinden birisidir. Libya krizi bittikten sonra Suriye meselesinden dolayı uluslararası ilişkilerinde yeniden krizi yaşamaktadır. Suriye meselesinin bugüne kadar çözümlememesinin en temel sebeplerinden birisi, kolektif aklın ve politikanın ortaya konulamamış olmasıdır. Suriye probleminin bugüne kadar sürüncemede kalmasında İran, Rusya, Çin ve ABD'nin sorumluluğu bulunmaktadır.

Her ne kadar Rusya ve Çin sorunun BM şemsiyesinde çözülmesini veto eden ülkeler olsalar da diğer aktörlerin, özellikle de Batı'nın kolektif bir irade ortaya koymamış olması da problemin ötelenmesine neden olmaktadır. Diğer bir ifade ile Çin, Rusya ve İran gibi Esad taraftarları, diktatörün elini bağlanmasına yönelik her türlü adımı engellerken, bunun karşısında halkın yanında yer aldığını iddia eden ülkeler ne yapacakları konusunda açık bir kafa karışıklığı yaşamaktadır. Başta ABD ve AB olmak üzere Şam'daki rejimin gitmesini isteyenlerin, özellikle Rusya ikna edilmeden bu kararın geçmeyeceğini bilmemeleri düşünülmez (Dinçer, 2012: 15).

Bu karşılaştırma Suriye meselesinde birçok stratejisi yansıtmaktadır, kısaca şu anda Suriye ilgili farklı tutumlar ve düşünceler görülebilmektedir. Bu anlamda özellikle ABD, Türkiye ve Rusya'nın tutumları şu maddelerde belirtilebilir:

2.4.3.1 ABD'nin Tutumu

ABD, bugüne kadar, Suriye konusunda çok fazla yapılacak bir şey olmadığını ifade etmiştir. Suriye Devriminde ve diğer Arap Devrimlerinde ABD, çıkarlarına göre tutumunu belirtmiştir. Bir kere, stratejik hedefler açısından ABD'nin Suriye'deki devrim sürecini kontrol altında tutması ve kendi çıkarlarına uygun biçimde yönetmesi, genelde Ortadoğu politikası özelde İsrail politikası açısından bir zorunluluktur. ABD Arap Baharını ve onun ürünlerini kontrol altında tutmak, yönünü ve sınırlarını kendisi belirlemek istemektedir. Aksi halde bu devrim süreci 2003 sonrası imajının ve saygınlığının zaten alt üst olduğu, çok güçlü bir anti-Amerikancılığın ürettiği bu coğrafyada ABD'nin başını çok ağrıtacaktır. Ayrıca Arap Baharına verilen destek belki anti-Amerikancılığın da panzehiri olacaktır. O nedenle ABD zaten kaçınılmaz gördüğü bu devrim sürecini, kimi zaman kendi çıkarları açısından ciddi risk ve tehditler içerse de, desteklemek zorunda ve destekliyor. Dolayısıyla ABD, Ortadoğu'da tarihin akışında doğru yerde pozisyon almayı başarmıştır (Kurubaş, 2012).

ABD yönetimi, Esed rejiminin yıkılacağını öngörmekte ve kendisi de bu gelişmeyi istemektedir. Bizzat Obama'nın Esed'e yönetimi bırakması yönünde çağrılarda bulunduğu bilinmektedir. ABD, Esed sonrasında boşluğa ve kargaşaya mahal vermeyecek. Bu yüzden ABD yöntemi muhalefetlerin yeterince güçlü ve yetkin olmadığı, silah yardımının ilerleyen aşamasında kontrolden çıkabileceği veya El kaide militanlarının Özgür Suriye Ordusu'na sızmış olabileceği tezlerini dile getirmektedir. Üstelik Irak ve Afganistan'da aldığı sonuçları öne süren ABD, yükünü tek başına

omuzlayacağı bir Suriye girişiminde bulunmak istemiyor(Dinçer, 2012: 17). Ayrıca seçim olmadan Obama yönetimi büyük olaylara karışmak ve tartışma konusunu açmak istememektedir.

Obama seçimi kazanıp yeni dönemde ABD'nin başkanı olmuştur. 21 aydır Suriye'de kan akmaya devam etmektedir. Her gün onlarca, yüzlerce insan ölmekte toplamda ise 35.000 insan ölmüşken ve 500.000 insan mülteci durumuna düşmüşken, Büyük Güçlerin kırmızı çizgisi yine de kimyasallar olmaktadır. Çünkü kimyasalların kullanılması durumunda istemedikleri bir zaman ve zeminde Suriye'ye müdahale etmek zorunda kalmaktan ve savaşın istenmeyen düzeyde ve biçimde bölgesel boyut kazanmasından korkmaktadırlar. Bu durumda kimyasallar dışındaki katliam ve bombalamaların büyük güçlerce tahammül edilebilir olduğu da söylenebilir.

2.4.3.2 Rusya'nın Tutumu

Ortadoğu yıllardır uluslararası çatışmalar için bir arena olarak kullanılmaktadır ve bölgenin ülkeleri Büyük güçlere bağlıdır. Bu durum nedeniyle zamanla ve bölgeye gelen değişimlerle bazı sıkıntılar yaşanmaktadır. Rusya, özellikle Suriye ve İran konusunda bölgenin en etkili güçlerinden birisidir. Rusya bu zamana değin Arap Ortadoğusu'ndaki tek müttefiki ve Akdeniz'deki tek sığınağını kaybetmemek için Suriye'yi desteklemiştir. Bu müttefiklikten dolayı Rusya, Suriye devrimin başlangıcından itibaren Esed rejiminin tarafını tutarak onu maddi ve siyasi açıdan desteklemektedir. BM'de, Esed'in şiddetini durdurulmasına karşı olarak için Rusya birçok kez veto kararı vermiştir.

Rusya'nın vetosunun gerekçeleri açıklanırken birkaç faktörün göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Birincisi, Rusya geleneksel dış politikası itibarıyla genel bir uygulama olarak halk ayaklanmalarını devletin iç meselesi olarak görmektedir. Moskova'nın, Esed rejimine destek vermesinde bir beis yoktur. İkincisi; Suriye, Rusya'nın Ortadoğu'daki en önemli ortağı durumundadır. Bu durum sadece Rusya ile Suriye arasında artış gösteren ve Rus basınında yer alan rakamlara göre dört milyar doları bulan askeri anlaşmalar ve ticaretle sınırlı değildir.

Üçüncüsü, Rusya'da bazı kesimlerin, başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerin Suriye'de kendilerine yakın grupları desteklediklerini ve Esed sonrası dönemde Batı yanlısı bir rejimin iktidara gelmesini amaçladıklarını düşünmesi de, Moskova'nın politikalarında etkilidir. Moskova'nın bu kaygılar nedeniyle de Batı'nın yaptırımlarına ve ekonomik önlemler alarak yeni bir rejim kurmasına izin vermek istemediğini bilinmektedir.(Dinçer, 2012: 20).

2.4.3.3 Türkiye'nin Tutumu

Arap dünyasının bugün içinde bulunduğu siyasal değişim ve demokratik dönüşüm sürecinde, Türkiye'nin uzaklaşma stratejisi izlemesi beklenmez. Özellikle Suriye konusunda Türkiye'nin dışarıda kalması gibi bir seçenek yoktur. Zira Türkiye'nin Suriye ile doğal sınırları dışında ekonomik ve kültürel ilişkileriyle bir bağı bulunmaktadır. Bu durumun kuşkusuz siyasi sonuçları ve ilişkileri bulunmaktadır.

Bundan dolayı ki Türkiye son on yılda Suriye ile ilişkilerini geliştirmeye çalışmış ve önemli adımlar atılmıştır. Örneğin, Türkiye ile Suriye arasında 50’de fazla anlaşma imzalanmış, bu anlaşmaların gerçekleştirilmesi için de yoğun çaba sarf edilmiştir (Dinçer, 2012: 11). Son yıllarda Suriye İran’la olan ilişkilerini İran’a daha fazla yakınlaştırmıştır.

Türkiye, Suriye devriminin ilk aylarında Esed rejimiyle müttefik olarak politikasını devam ettirmiştir. Sonunda Suriye rejimi, krizi çözmek için kuvvet kullanımında ısrar etmiştir. Bu yüzden iki ülkenin arasındaki ilişkiler yeni bir aşamaya girmiş, Türkiye politikacıları Esed rejimi eleştirmeyi başlamış ve onu halkın taleplerine yanıt vermeye çağırmıştır.

Bu noktadan sonra Türkiye – Suriye ilişkileri farklı bir yola gitmiştir. Burada Türkiye -Suriye ilişkilerin kronolojisi anlatılması gerekmektedir. Suriye devrimi ile birlikte ilk aydan itibaren Suriye – Türkiye ilişkileri aşağıdaki zamana göre anlatılacaktır. Devrim sırasında Türkiye -Suriye ilişkilerinde en önemli olaylar şunlardır:

2011

15 Mart’ta Devrimin başlangıcı

29 Nisan: Türkiye sınırına kaçan ilk Suriyeli mülteci grubunun Türkiye’ye varışı.

21 Eylül: Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, Ankara’nın Suriye rejimi ile tüm ilişkilerini kestiğini ilan etti.

2 Ekim: Suriyeli muhalefet liderleri İstanbul'da, Suriye Ulusal Konseyi'nin kurulacağını ilan ettiler.

30 Kasım: Türkiye, Suriye ile ticari ilişkilerini kesti.

2012

9 Nisan: Suriye Ordusu Türkiye'deki bir Suriye mülteci kampına sınırdan ateş etti.

22 Haziran: Suriye'ye ait uçaksavar silahları, Türk sınırının yakınında bir savaş uçağını düşürdü.

19 Eylül: Akçakale alanında Türkiye'nin güneydoğusunda bir uçak mermisiyle üç Türk sivil yaralandı.

4 Kasım: Akçakale'ye Suriye'den düzenlenen bombalı saldırıda beş Türk sivil öldü. Türkiye ordusu Suriye'nin sınırdaki bölgelerini bombaladı.

10 Kasım: Türk savaş uçakları silah taşıdıkları şüphesiyle Moskova'dan Şam'a giden bir yolcu uçağını Ankara'da inmeye zorladı.

Suriye krizi hala devam etmektedir. Suriye muhalefetine göre 45 bin kişi öldürülmüştür, 500000 Suriyeli mülteci 135000 fazladan Türkiye'ye sığınmıştır. Bu durumda, Türkiye ile Suriye coğrafi ve kültürel yakınlığına ilişkin faktörler çok etkilidir. Dolayısıyla Türkiye, Suriye devrimiyle birçok sıkıntıyla karşılaşmıştır. Bunların başında özellikle sınır güvenliği sorunu ve insani sorunlar gelmektedir.

Yaklaşık iki yıldır Suriye meselesi daha karmaşık bir hale gitmekte ve birçok faktör krizde büyük rol oynamaya devam etmektedir. Suriye meselesi, uluslararası ilişkilerde büyük bir ilgi kazanmıştır. Önceden anlatıldığı gibi büyük güçlerin Suriye'ye ilişkin tutumları parçalıdır ve bu parçalanmanın yüzünden iki ittifakın ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Hâlbuki Suriye halkı özgür ve onurlu yaşama kavuşmak için zorluklara karşı savaşılmaya devam etmektedir. Aynı zamanda büyük güçleri çıkarlara göre Suriye krizini çözmek istemektedir.

22 ay boyunca Suriye krizi uluslararası medyanın ilgisini kazanmıştır. Özellikle büyük güce sahip ülkelerin medyaları, Suriye krizini birbirlerinden farklı şekilleri yansıtmıştır. Televizyon haber kanalları geniş bir rol üstlenmişlerdir.

3. BÖLÜM: Uluslararası Medyada Suriye Krizinin Temsili

Arap baharında medyanın rolünün ve özellikle sosyal medyanın etkili olduğu oldukça açıktır. Küresel bir dünyada ulus devletler kendi içlerine kapalı bir politika yürütmenin olanaklarını yitirmiş görünmektedirler. Medya bu süreçte küresel dünya ve iç kamuoyuna haber, bilgi ve enformasyon aktarma yani 4. Güç olma görevini yürütürken aynı zamanda, kamuoyunu harekete geçirme, politize etme ve bir kamusal alan rolü de üstlenmektedir. Bu çalışmada Arap ülkelerinden seçilmiş bir örneklem üzerinden uluslararası küresel/bölgesel güçlerin Arap ülkelerine yönelik Arapça yayın yapan televizyon haberlerinde, Arap Baharının nasıl temsil edildiği araştırılacaktır.

Çalışmada eleştirel medya/haber yaklaşımı temel alınarak uluslararası krizlerde ulus devlet ve medya ilişkisi değerlendirilecektir. Eleştirel medya/basın yaklaşımının temelini oluşturan iddia, haberin gerçeğin yeniden inşası olma rolüdür. Haber bir söylemdir ve bu söylem içerisinde gerçeğin birebir görünümü değil, söylemsel olarak yeniden inşası söz konusudur.

Liberal medya etiği, medyanın görevini yerine getirirken izlemesi gereken temel normları belirlemiştir. Buna göre medya 4. Güç olarak yasama, yürütme yargının yanında tanımlanmaktadır. Medya hem bunların işleyişini gözetleme ve denetleme, hem de halkın özgür ve şeffaf haber almasını sağlamakla yükümlüdür. Nesnellik, tarafsızlık, dengelilik, hakkaniyetlik yanında medyanın toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket etmesi gereği etik normlar arasındadır. Bu ilkelere bağlı kalarak medyanın gerçeği

topluma aktardığı ve haber/olgu arasında bir karşıtlık yaratmadan gerçeği açığa çıkardığı iddia edilmektedir. Buna göre medya olması gerekeni değil olanı vermektedir, haber gerçeğin kendisidir. Medyanın 4. Güç olma işlevi günümüzde de özellikle medya profesyonelleri ve siyasal aktörler tarafından güçlü bir biçimde savunulmaktadır. Ancak liberal medya etiğine ve medyanın işleyiş biçimine ilişkin eleştirel bir yaklaşım da söz konusudur. Eleştirel yaklaşıma göre liberal etik değerler haberin bir kurgu, öykü, anlatı olduğu gerçeğini gizlemektedir. 1970'li yıllardan itibaren akademik yazın içinde güçlü bir etkisi olan eleştirel yaklaşımın medyaya ilişkin perspektifi medyanın statü ile ilişkisini analiz etmeye dayalıdır. Buna göre medya egemen iktidar/güce yapısal olarak bağımlıdır. Bu medyanın işleme pratiklerinin belirli bir tarihsel dönemde mevcut olan iktidar/güç odakları ile derin bir işbirliği içinde olduğunu iddia eden bir yaklaşımdır. Medya siyasal/ekonomik/politik iktidar seçkinlerinin ve konumlarının ideolojik, politik/ekonomik, etik değerlerini sürdürmenin bir aracıdır. Bu çerçeveden bakıldığında eleştirel gelenek içinde haber gerçeğin belli bir görünümüdür. Bu görünen gerçek ise mevcut iktidar/güç ilişkilerinin haber içerisinde mevcut olan söylemsel konumudur. Elbette demokratik çoğulcu toplumlarda siyasal iktidarlar medyanın nasıl haber yapması gerektiğini söylememektedir. Ancak medya ve iktidar arasında mevcut olan yapısal bağımlılık medyanın egemen iktidar/güç yanında konumlanacağı söylemsel pratikleri kurmaktadır.

Bu çalışmada eleştirel medya/haber etiğinden hareketle (Rusya Alyawm) ABD (Alhura) (TRT Arapça) yayınlarının seçilmiş olan haberleri Suriye krizi bağlamında

söylem (discourse) analizine tabi tutulacaktır. Söylem analizini güçlendirmek amacıyla içerik analizi tekniği de çalışmada kullanılacaktır.

Söylem, sosyal ve beşeri bilimlerinde 1960'lı yıllardan itibaren yoğun bir şekilde kullanmaya başladığımız bir terimdir. Dilbilimde hemen hemen konuşmanın (speech) dengi, başka bir ifadeyle, işaretler sistemi gibi kabul edilen dile (langue) zıt (oppose) olarak konuşmacının (speaker) güncel bir şekilde kullandığı dilin (parole) dengi anlamına gelmektedir.

Söylem analizi ise metinlerin (veya dilin) semantik ya da sentaktik yapısını inceler ve metinlerin hem dilbilimsel hem de sosyo-kültürel boyutlarını ele alır. Anglo-Amerikan araştırmacıları geleneksel kalıplara, konuşma edimlerine (akt) ve sözlü iletişimin (communication) diğer biçimleri üzerine yoğunlaştılar. Bu çalışmalar sözlü değişimlerdeki güç (power) ve otorite (authority) dağılımının önemini ortaya koyar (Coulthard).

Araştırmada, Arapça yayın yapan üç haber kanalı ele alınacaktır. Bu kanallar, Arap ülkelerinde yayın yapmakta, Arap devrimiyle ilgili haberleri ve olayları anlatmaktadır. İlk olarak Rusya kanalı(Rusya Alyawm) 2007'de Moskova'da haber kanalı olarak yayın hayatına başlamıştır. Bu kanalın hedef kitlesi tüm Arap ülkelerdir. Yaklaşık 350 milyon kişiye ulaşması hedeflenmektedir. (Rusya Alyawm) kanalı (TV Novovsti) tarafından başlatılmıştır.

*Kanallar logosu: Rusya Alyawm, TRT Arapça, Alhura

TRT Arapça (El Türkiye) kanalı 2010 yılında, İstanbul'da Türkiye Hükümeti tarafından açılmıştır. Türkiye ile Arap dünyası arasında köprü olması istenmiştir. 350 milyon nüfuslu bir coğrafyaya hitap etmekte olan TRT yayın hayatına 3 yıl önce başlamıştır. 24 saat Arapça yayın yapan kanalda; kadın ve çocuk programları, eğlence, belgesel ve haber programları yayınlamaktadır.

TRT Arapça eski Kanal koordinatörü Sefer Turan konuyla ilgili şunları söylemiştir: "Son yıllarda Türkiye'ye yönelik siyasi olarak bir merak oluştu, Türkiye'nin aktif politikasından dolayı. Biz siyasette oluşan bu merakın aynı zamanda ekonomide, kültürde, sanatta, müzikte turizmde, sağlıkta, eğitimde ve hayatın diğer alanlarında da olduğunu düşünüyoruz ve bu saydığım alanlarda Türkiye'nin o bölgelerde daha iyi tanınmasını sağlayacak bir yayın politikası izleyeceğiz." (TRT Haber, TRT Arapça Bugün Açılıyor, 5.4.2010) Bu bağlamda TRT Arapça, Türkiye siyaseti ve tutumlarını yansıtmaktadır.

Bu araştırmada, Alhura üçüncü kanal olarak incelenecektir. 2004'te ABD hükümeti tarafından açılmıştır. 2003'te Irak işgal edildikten sonra ABD hükümeti

propaganda aracı ihtiyacı olduğunu fark edilmiştir. Bu nedenle Arapça yayın yapan bir kanal açmaya karar vermiştir. Alhura kanalının yayını 23 ülkeye ulaşmaktadır ama ABD’de 1948 kanunu(SmethMond Kanunu) diplomat propagandasını yasaklandığı için Alhura yayını ABD’de yaşayan halkları ulaşmamaktadır.

Gördüğümüz gibi bu kanallar hükümet ve büyük medya grupların tarafından açılmaktadır. Uluslararası medya, Arap ülkelerin ilişkin haberlere ve olaylara odaklanmaktadır. Son iki yılda Arap ülkelerinde yaşanan kalkınmalar ve devrimler, özellikle Suriye’de yaşayan krizinden dolayı uluslararası medya bu olayları yansıtmaya çalışmaktadır.

3.1.1 Suriye krizi

2013 Mayıs tarihi itibariyle Suriye'deki kriz ikinci yılını doldurmuştur. 15 Mart 2011'de Deraa'da sokağa dökülen rejim karşıtları, sert müdahaleye maruz kalmış, 15 öğrenci gözaltına alınmış, bazı vatandaşlara işkence yapıldığı öne sürülmüş ve sonuçta iç savaşın fitili ateşlenmiştir

Suriye ‘de iki yıldan önce başlayan ayaklanmalarda daha ilk günden etkisini hissettiren şiddet, her geçen gün dozunu arattırarak devam etmektedir. Bu süreçte binlerce insan ölmüş ve on binlerce ise kayıp olmuş durumdadır. Uluslararası aktörler ise bu problemin çözümü yönünde şu ana kadar ikna edici bir irade ortaya kayabilmiş değildir. Bu belirsizlik, Suriye rejimine daha geniş manevra alanı sağlamakta ve diğer bir ifade ile sert politikaların uygulanması için rejime cesaret vermektedir.

İki yıllık süreçte Rusya, Suriye'ye askeri müdahale seçeneğine sürekli karşı çıkmıştır. Moskova, Batılı ülkelerin ısrarlı politikasına karşı Çin ile ortak hareket etmiştir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Suriye'ye karşı yaptırımları içeren tasarımı Moskova ve Pekin, üç kez veto etmiş ve tarihte bir ilk yaşanmıştır. Batılı devletlerin desteklediği tasarıya göre, Şam yönetimi silah bırakmak ve askerlerini şehirlerden çekmek zorundadır. Aksi halde Beşar Esad daha ağır yaptırımlara maruz kalacaktır. Libya'daki krizde kendisine verilen sözlere güvenerek BM Şartı'nın 7. maddesine “olur” veren Rusya ve Çin, Batı'nın çoğu kez dile getirdiği 7. madde önerisine bu kez kesin bir dille “hayır” demektedir. Bu nedenle, söz konusu tasarının, askeri müdahaleyi öngören 7'nci maddeyi devreye sokacağı gerekçesiyle kararlı bir şekilde veto haklarını kullanmışlardır.

Suriye'deki krizin çözümü için son dönemde tarafların ön koşul sunmadan diyalog masasına oturmaları ön plana çıkmıştır. Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, yaptığı uluslararası görüşmelerde 30 Haziran 2012'de imzalanan Cenev Anlaşması'na sürekli olarak atıfta bulunarak tarafları masaya oturtma amacını gütmüştür.

2013 yılının başından bu yana gerek Şam yönetimi gerekse muhaliflerin yaptığı açıklamalarda diyaloga bakışın yumuşadığı gözlenmiştir. ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'nin, Rusya'nın sürekli gündemde tuttuğu Cenev Anlaşması'nı işaret ederek tarafları diyalog masasına davet etmesi ve Esad'lı geçiş sürecini dışlamaması dikkat çekmiştir.

Geride kalan iki yılda pek çok soru açığa çıkmış durumdadır. Suriye krizinde kilit role sahip ülkelerin başında Rusya gelmektedir. Peki gelinen aşamada Rusya'nın üstlendiği arabuluculuk görevi ve diğer etkili ülkelerin -ABD ve Türkiye gibi-rolü ne yönde devam edecektir?

Barışçıl bir şekilde başlayan rejim aleyhine mücadele, 2 yıllık bir süreden sonra bu iç savaşa dönüşmüştür. Kara propagandayı ustaca kullanan rejim ve destekçileri tarafından terörist olarak lanse edilen ve aradıkları desteği bulamayan rejim karşıtları hayal kırıklığına uğramışlardır.

Bu ayaklanma olaylarında binlerce sivilin hayatını kaybetmesi, binlerce evin yok edilmesiyle içi savaş hala devam etmektedir. Bu savaşta iki taraf vardır: birisi Suriye rejimi diğeri ise muhalefettir. Bu ayaklanma silahsız başlamasına rağmen Suriye rejimi bu ayaklanmayı durdurmak için aşırı şiddet kullanmaktadır.

Gördüğümüz gibi Suriye meselesinde birçok aktör çalışmaktadır. Özellikle uluslararası ilişkiler ve çıkarlar büyük bir rol oynamaktadır. Bunu bağlı uluslararası ilişkilerde medya, önemli bir araç haline gelmiştir. Bu bölümde, Suriye meselesinde en etkili ülkelerin medyalarına odaklanılacaktır. Özellikle yabancı Arapça yayın yapan kanallar; TRT Arapça, Rusya Alyawam ve ABD'li Alhura ele alınacaktır.

Araştırmada, 2012'nin son 3 ayının ilk haftalarında yayınlanan ana haber bültenlerinde verilen Suriye haberlerinin söylem analizi yapılacaktır. (Rusya Alyawm), ABD (Alhura) ve (TRT Arapça)kanallarının Suriye meselesini nasıl tanımladığı

belirtilecektir. Bu meselenin tarafları yani Suriye rejiminin ve muhalefетinin nasıl temsil edildiği gösterilecektir.

Uluslararası ilişkiler ile medya arasında güçlü bir bağ vardır. Bu araştırmada, Suriye meselesi ile ilgili siyasi tutumların nasıl temsil edildiği araştırılacaktır. Medya, ulus siyaset ile uluslararası siyaset açısından, televizyon haberlerinin belirli görsel öğelerinin, haberde kaynakların değişen ağırlıklarının, Suriye meselesine ilişkin konu çeşitliliğin dağılımının sayısal olarak ortaya çıkarılmasına elverişli bir yöntem olması dolayısıyla basit bir söylem çözümlemesi uygulanmıştır.

Birçok soru etrafında örgütlenen söylem analizi soru yönergesi çerçevesinde, Suriye meselesi ile ilgili haberlerin kanallara göre dağılımı, Suriye meselesi ile ilgili tüm haberlerin tanımlanması, Suriye meselesi ile ilgili haberlerin niteliği ve niteliğin kanallara göre dağılımı, Suriye meselesi ile ilgili haberlerde Esed tanımlanması, Suriye meselesi ile ilgili haberlerde muhalefet tanımlanması, Suriye meselesi ile ilgili haberlerde çözüm öngörüsü yansıtılması, Suriye meselesi ile ilgili haberlerde ABD, Rusya ve Türkiye'nin çözüm öngörüsü yansıtılmasının kanallara göre dağılımı ve Suriye meselesi ile ilgili haberlerde konuşan kaynakların kanallara göre dağılımı incelenecektir.

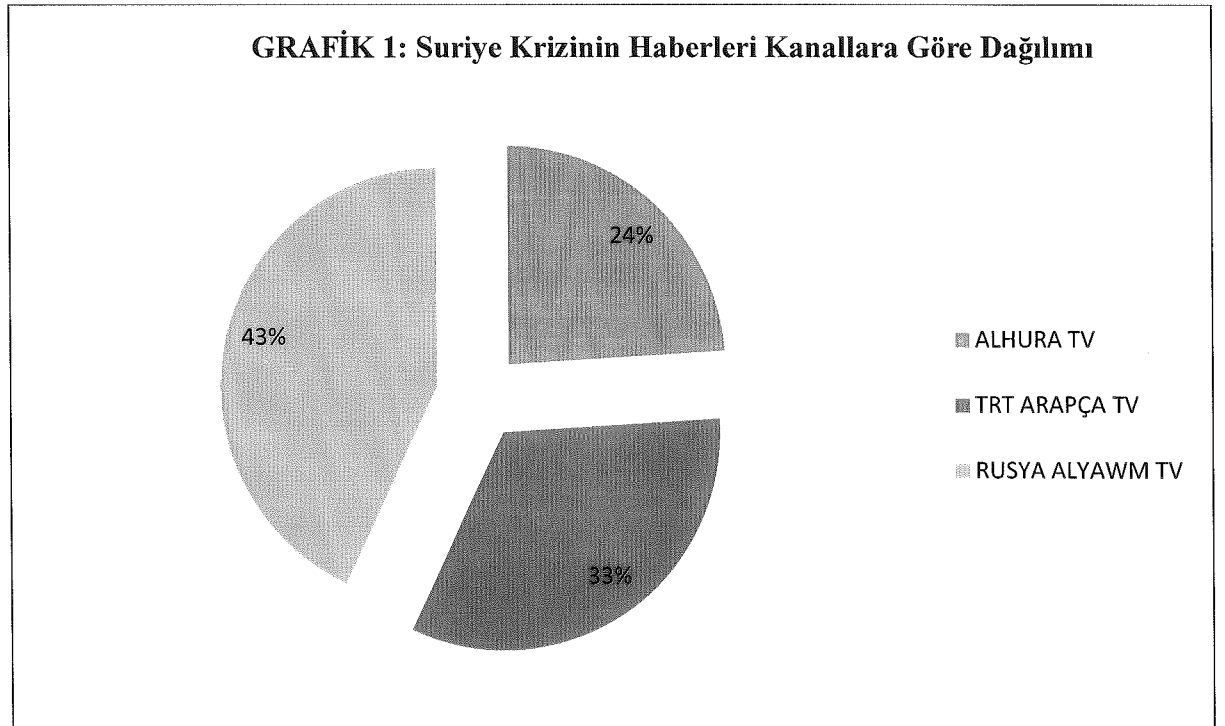
Suriye meselesi ile ilgili haberlerde en çok ve en uzun konuşanların dağılımının gösterilmesi sağlanan sayısal veriler bültenlerden toplanmıştır. Kuşkusuz daha ayrıntılı soru yönergeleri ile daha farklı verilerin değerlenmesi da olanaklıdır. Ancak bu çalışma açısından içerik çözümlemesi, yabancı Arapça yayın yapan kanallarında Suriye

meselesine ilişkin söylemsel kuruluşun bazı temel isteklerini ortaya çıkardığı veya temsilin genel özelliklerine işaret ettiği uygulanmıştır.

3.2.1 Suriye Krizine ilişkin Haberlerin Çözümlemesi

3.2.1.1 Suriye Krizinin Haberleri Kanallara Göre Dağılımı

Rusya, ABD ve Türkiye, Suriye ile ilgili haberlere en çok ilgi gösteren ülkelerdir. Dolayısıyla bu ilginin ülkenin kitle iletişim araçlarına dayanıldığı iddia edilebilir. Kanalların haber bültenlerinde Suriye meselesine önemli bir yer verilmektedir.

2012 yılının Ekim, Kasım ve Aralık aylarının ilk haftalarında yayınlanan ana haber bültenleri incelenen televizyon kanallarında Suriye meselesine ayrılan toplam 550

dakikanın %24'ü ALHURA TV'de (133 dakika), %43'ü RUSYA ALYAWM TV'de (237 dakika) ve %33'ü TRT ARAPÇA TV'de (180 dakika) kanallarında yayınlanmıştır. Dolayısıyla RUSYA ALYAWM TV'nin Suriye meselesiyle ilgili en çok haber yayınlayan kanal olarak belirlenmesine karşılık ALHURA TV Suriye meselesiyle ilgili diğerlerine göre daha az haber yayınlanan kanal olmuştur.

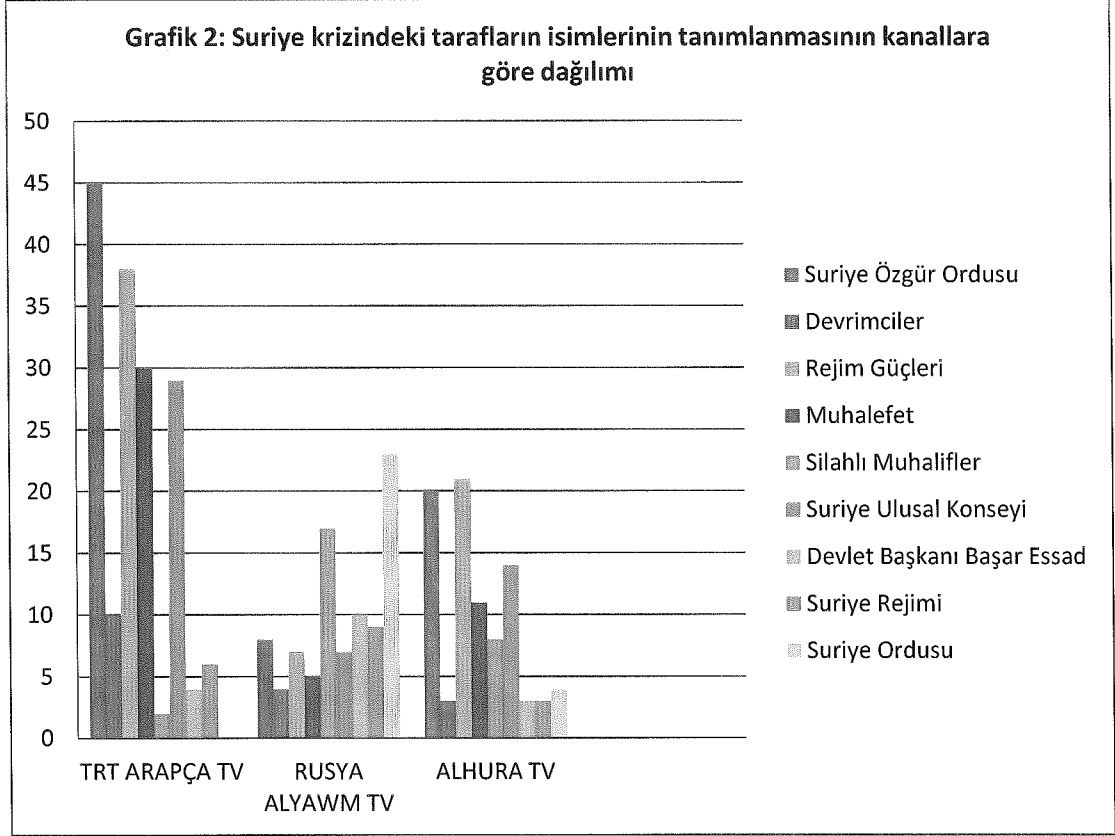
Görüldüğü gibi, RUSYA ALYAWM TV Suriye meselesiyle ilgili en çok haber yayınlayan kanal olarak belirlenmiştir. 4 Ekim tarihinde Rusya Alyawm TV'nin yayınladığı haber bülteninde 30 dakika Suriye meselesiyle ilgili haberlere yer verilmiştir. Aynı gün TRT Arapça yayınladığı haber bülteninde 6 dakika süreyle Suriye meselesi üzerine haberlere yer verilmiştir.

3.2.1.2 Suriye krizindeki Tarafların İsimlerinin Tanımlanmasının Kanallara Göre Dağılımı

Suriye meselesinin taraflarının haberlerdeki kavramlaştırılması önemlidir. Özellikle askeri ve siyasi çatışmalarda tarafların tanıtılması farklılıklar içermektedir. Baştan beri Suriye konusunda kavramlar ve adlandırmalar arasında çatışma yaşanmaktadır. Muhalefet ve rejimin kendilerini ve karşısındakileri tanımlama çalışması, popüler ve yasal meşruiyetlerini kazanmak için bazı isimler kullanmalarına neden olmuştur.

Suriye iktidarı ve muhalefeti için farklı adlandırmalar kullanılmaktadır. Örneğin, muhalefet güçleri kendisini Suriye Özgür Ordusu olarak adlandırmıştır. Suriye iktidarı

ise muhalefet güçlerin, silahlı teröristler olarak adlandırmıştır. 27 Temmuz 2011 tarihinde Özgür Suriye Ordusu'nun kurulduğu açıklanmış ve bu ordu tüm muhalif savaşçıları birleştirmiştir. Suriye Dışişleri Bakanı Waled Almualim isesilah kullanımını kınamış ve muhalefeti terörist olarak adlandırmıştır. (<http://aljazeera.net29.7.2011>). Bunun gibi birçok kavram muhalefet ve rejim adına farklı temsilleri ortaya çıkarmıştır. Suriye rejim ordusunun Arap Suriye Ordusu olarak adlandırılmasına karşın muhalefet bu orduyu Rejim Güçleri olarak adlandırılmıştır. 2 Ekim 2011 yılında, Suriye muhalefeti siyasi bir yapı kurmak için İstanbul'da Suriye Ulusal Konseyi'nin kurulduğunu açıklamıştır. Bu adıma uluslararası güçlerden farklı tepkiler gelmiştir. Özellikle Rusya, ABD ve Türkiye'nin tutumları farklılıklar içermektedir. (<http://aljazeera.net2/11/2011>). Suriye iktidarı ise bu çalışmayı Suriye'ye karşı bir komplo olarak görmektedir. Medya ve temsil kavramları yan yana geldiğinde dikkat etmemiz gereken nokta ise, medyanın işlevlerinden birinin bir nevi temsil aktörlüğü olduğudur. Liberal anlayışa göre, medya değişik toplumsal grupların ve örgütlerin kendi alternatif görüş açılarını ifade edebilmelerine olanak sağlayacak biçimde düzenlenmelidir (Curran, 1997). Bu araştırmada incelenen haberler, kullanılan kavramlar ve Suriye konusunda tarafların temsili farklı açılardan görülmektedir. Her kanalın haberlerinde kullandığı kavramlar farklı bakış açılarını yansıtmaktadır.

Suriye meselesini birçok taraflar etkilemektedir. Kitle iletişim araçlarında bu tarafların tanımlanması farklı şekillerde yapılmaktadır. İncelenen 3 kanalın haberlerine göre muhalefetin ve rejimin isimleri için farklı adlandırmalar kullanılmıştır.

Her bir kanalın haberlerinin kendi içindeki dağılımına bakıldığında, Suriye meselesinin taraflarının tanımlanması için 8 adlandırma kullanılmıştır. Muhalefet tanımlanması için 5 adlandırma görülmektedir. (Suriye Özgür Ordusu) TRT ARAPÇA TV’de 45 kez, RUSYA ALYAWM TV’de 8 kez ve ALHURA TV’de 20 kez kullanılmıştır. Dolayısıyla TRT ARAPÇA TV’nin haberlerinde (Suriye Özgür Ordusu)’nu en çok kullanan kanal olarak belirlenmesine karşılık RUSYA ALYAWM

TV (Suriye Özgür Ordusu)'nu diğerlerinden daha az kullanılan kanal olarak belirlemektedir.

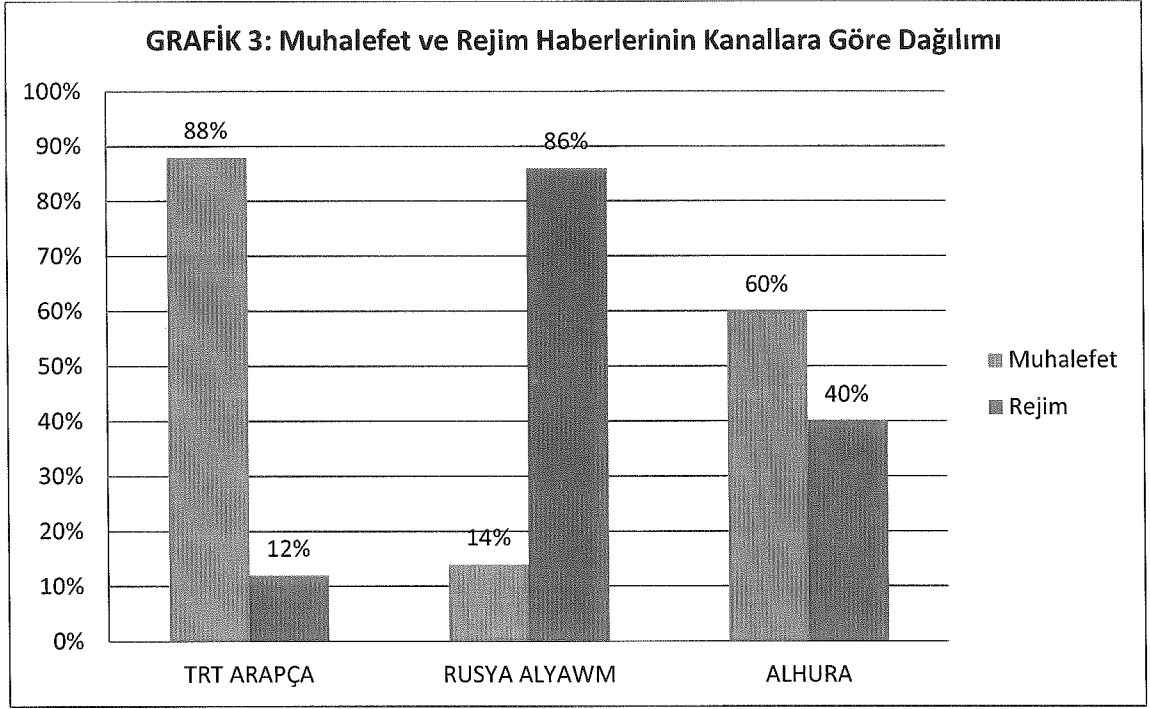
(Devrimciler) TRT ARAPÇA TV'de 10 kez, RUSYA ALYAWM TV'de 4 kez ve ALHURA TV'de 3 kez kullanılmıştır. Dolayısıyla TRT ARAPÇA TV'nin (Devrimciler) kelimesini en çok kullanan kanal olarak belirlenmesine karşılık ALHURA TV'nin haberlerinde (Devrimciler) diğer kanallara göre daha az kullanılmıştır. (Muhalefet) TRT ARAPÇA TV'de 30 kez, RUSYA ALYAWM TV'de 5 kez ve ALHURA TV'de 11 kez kullanılmıştır. Dolayısıyla TRT ARAPÇA TV'nin (Muhalefet) kelimesini en çok kullanan kanal olarak belirlenmesine karşılık RUSYA ALYAWM TV'nin haberlerinde (Muhalefet) diğer kanallara göre daha az kullanılmıştır. (Rejim Güçleri) TRT ARAPÇA TV'de 38 kez, RUSYA ALYAWM TV'de 7 kez ve ALHURA TV'de 21 kez kullanmıştır. Dolayısıyla TRT ARAPÇA TV'nin (Rejim Güçleri)'nien çok kullanan kanal olarak belirlenmesine karşılık ALHURA TV'nin haberlerinde (Rejim Güçleri) diğer kanallara göre daha az kullanılmıştır. (Suriye Ordusu) TRT ARAPÇA TV'de hiç kullanılmamış, RUSYA ALYAWM TV'de 23 kez ve ALHURA TV'de 4 kez kullanılmıştır. Dolayısıyla RUSYA ALYAWM TV'nin (Suriye Ordusu)'nu en çok kullanan kanal olarak belirlenmesine karşılık TRT ARAPÇA TV'nin haberlerinde (Suriye Ordusu) hiç kullanılmamıştır.

(Suriye Ulusal konseyi) TRT ARAPÇA TV'de 29 kez, RUSYA ALYAWM TV'de 7 kez ve ALHURA TV'de 14 kez kullanmıştır. Dolayısıyla TRT ARAPÇA TV'nin (Suriye Ulusal konseyi)'nien çok kullanan kanal olarak belirlenmesine karşılık

ALHURA TV'nin haberlerinde (Suriye Ulusal konseyi) diğerlerinden daha az kullanılmıştır. (Silahlı Muhalefet) ise TRT ARAPÇA TV'de 2 kere, RUSYA ALYAWM TV'de 17 kere ve ALHURA TV'de 8 kere kullanmıştır. Dolayısıyla RUSYA ALYAWM TV'nin (Silahlı Muhalefet)'in çok kullanan kanal olarak belirlenmesine karşılık TRT ARAPÇA TV'nin haberlerinde (Silahlı Muhalefet) diğerlerinden daha az kullanılmıştır.

(Devlet Başkanı Başar Essad)TRT ARAPÇA TV'de 4 kere, RUSYA ALYAWM TV'de 10 kere ve ALHURA TV'de 3 kere kullanmıştır. Dolayısıyla RUSYA ALYAWM TV'nin (Devlet Başkanı Başar Essad)'ın ismini haberlerinde en çok kullanan kanal olarak belirlenmesine karşılık TRT ARAPÇA TV'nin haberlerinde (Devlet Başkanı Başar Essad)'ın ismi diğerlerinden daha az kullanılan kullanılmıştır. (Suriye Rejimi) TRT ARAPÇA TV'de 6 kez, RUSYA ALYAWM TV'de 9 kez ve ALHURA TV'de 3 kez kullanmıştır. Dolayısıyla RUSYA ALYAWM TV'nin haberlerinde (Suriye Rejimi) 'nin çok kullanan kanal olarak belirlenmesine karşılık ALHURA TV'nin haberlerinde (Suriye Rejimi) diğerlerinden daha az kullanılmıştır. Grafiğin gösterdiği gibi, incelenen kanalların haberleri Suriye meselesinin taraflarını farklı şekillerde tanımlamakta ve özellikle muhalefet ve rejim adlandırmaları kullanılmaktadır.

3.2.1.3 Muhalefet ve Rejim Haberlerinin Kanallara Göre Dağılımı

İncelenen haber bültenlerine bakıldığında Suriye muhalefetinin ve Suriye rejiminin haberleri üç kanal arasında farklı bir dağılım göstermektedir. 2012 yılının Ekim, Kasım ve Aralık aylarının ilk haftalarında yayınlanan ana haber bültenleri incelendiğinde TRT ARAPÇA TV'nin %88 Muhalefet(46 haber) ise %12 Rejim (6 haber), RUSYA ALYAWM TV'nin %86 Rejim (49 haber) ise %14 Muhalefet (8 haber) ve ALHURA TV'nin %60 Muhalefet (14 haber) ise %40 Rejim (9 haber) haberi yayınladığı görülmektedir. Dolayısıyla RUSYA ALYAWM TV'nin Suriye meselesinde Rejimle ilgili en çok haber yayınlayan kanal olarak belirlenmesine karşılık TRT ARAPÇA TV'nin Suriye meselesinde diğerlerinden daha az Rejimle ilgili haber yayınlanan kanal olarak belirlemektedir. Bunu karşılık, TRT ARAPÇA TV'nin Suriye

meselesinde Muhalefetle ilgili en çok haber yayınlayan kanal olarak belirlenmesine karşılık RUSYA ALYAWM TV, Suriye meselesinde Muhalefetle ilgili diğer kanallara göre daha az haber yayınlamıştır.

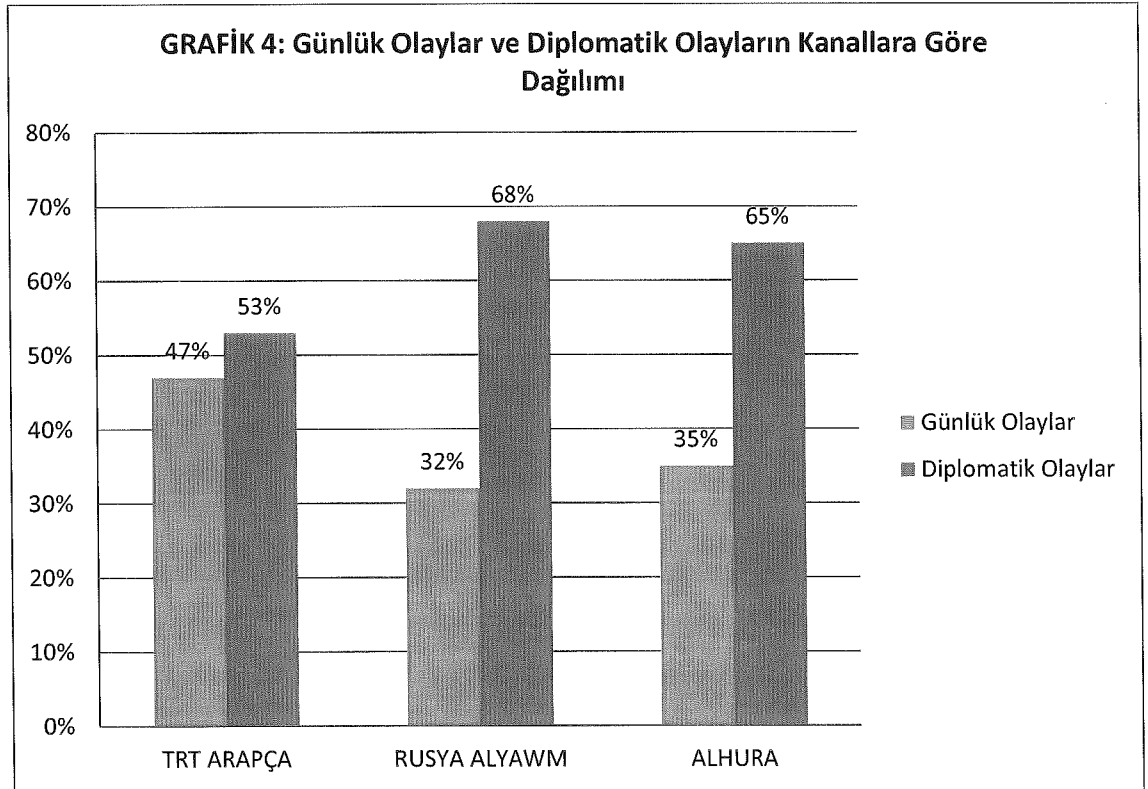
Görüldüğü gibi her kanal Suriye meselesine farklı bir önem vermekte ve farklı taraflara odaklanmaktadır. Bu odaklanma, haberlerin propaganda amaçlı kullanılmasına neden olmaktadır. TRT Arapça TV'nin 1 Kasım'da yayınlandığı 8 haberden 6'sı muhalefet tepkilerini ve açıklamalarına yer vermiştir. (Suriye Ulusal konseyinin başkanı ile görüşülmüştür). Buna karşın, rejimle ilgili iki haber verilmiştir. Aynı günde Rusya Alyawm kanalı 10 haberinden 6'sını rejime yönelik vermiştir. Bu odaklanma rejime destek olarak yapılmış ve rejim temsilcisiyle görüşülerek rejimin bakış açısı anlatılmayı çalışılmıştır.

Alhura kanalının haberlerinde, muhalefet temsili daha çok görülmekte ve yayınlanan haberlerde muhalefetin görüşlerine rejimin görüşlerinden daha büyük bir yer verilmektedir. 1 Kasım'da yayınlanan haberlerde muhalefetin açıklamaları ve tutumları gösterilerek resmi ve sistemli bir muhalefet görülmüştür.

Sonuçta, TRT Arapça ve Alhura kanallarının haberlerde muhalefeti olumladığı ve destek verdiği görülmüştür. Rusya Alyawm haberlerinde ise muhalefet çoğu haberde olumsuz olarak gösterilmiş ve zayıflatılmaya çalışılmıştır. 4 Kasım'da yayınlanan bir haberde Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov muhalefetin birleşmesini kınamış ve bu birleşmenin Suriye'deki krizin çözülmesine yardımcı olmayacağını ifade ederken TRT

Arapçada aynı konuya ilişkin yayınlanan haberde“(Suriye ulusal konseyi) muhalefetin siyasi performans düzeyini yükseltmek için toplantıları devam ediyor.” denilmiştir. İncelenen haberlerde uluslararası siyasi tutumlarına göre farklı eğilimler gözlenmiştir.

3.2.1.4 Günlük Olaylar ve Diplomatik Olayların Kanallara Göre Dağılımı

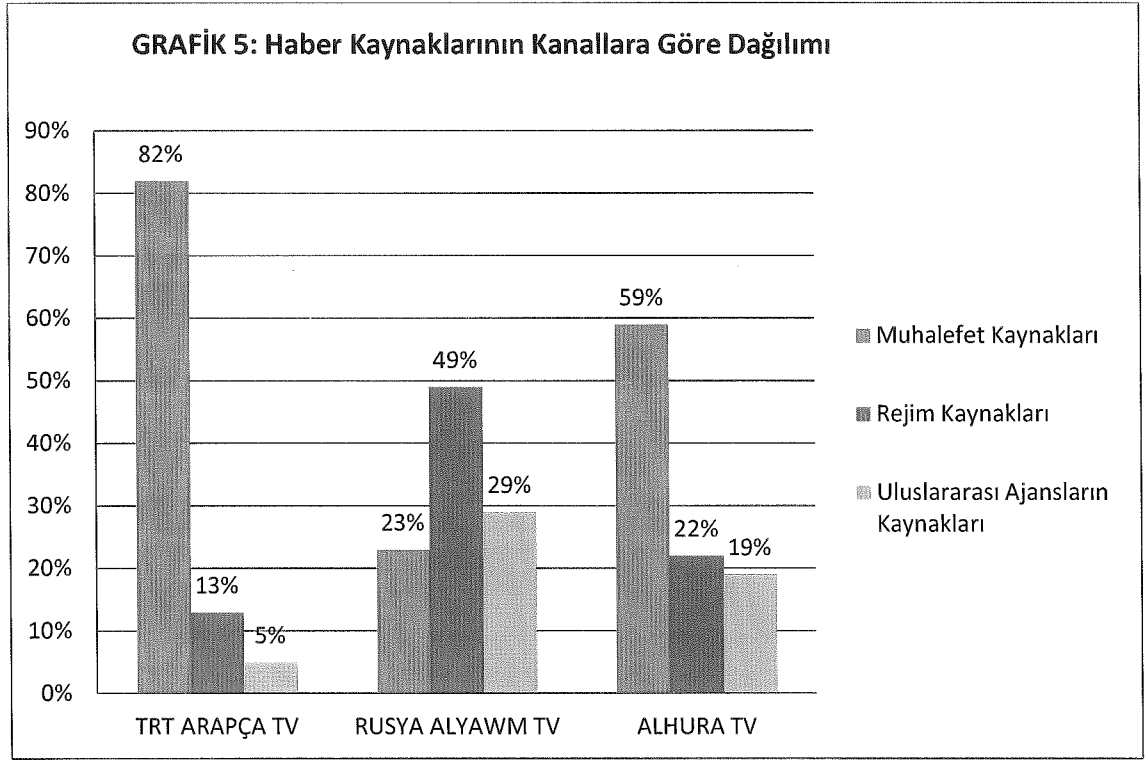

İncelenen haber bültenlerine bakıldığında, haberler iki kısma ayrılabilir; günlük olaylara odaklanan haberler(Suriye’de çatışmalar ve yaşam durumları) ve diplomatik olaylara odaklanan haberler(diplomatik görüşmeleri ve siyasi açıklamaları). TRT ARAPÇA TV’nin (Günlük Olaylar) %47 (57 haber), ise (Diplomatik Haberler) %53 (65 haber), RUSYA ALYAWM TV’nin (Günlük Olaylar) %32 (40 haber) ise (Diplomatik

Haberler) %68 (86 haber)ve ALHURA TV'nin (Günlük Olaylar) %35 (28 haber) ise (Diplomatik Haberler) %65 (62 haber) yayınlanmıştır. Dolayısıyla RUSYA ALYAWM TV'nin en çok Suriye meselesinde Diplomatik ile ilgili haber yayınlayan kanal olarak belirlenmesine karşılık, TRT ARAPÇA TV diğerlerinden daha az Suriye meselesinde Diplomatik olaylar ile ilgili haber yayınlanan kanal olarak belirlenmektedir.. TRT ARAPÇA TV'nin en çok Suriye meselesinde Günlük Olaylar ile ilgili haber yayınlayan kanal olarak belirlenmesine karşılık ise RUSYA ALYAWM TV'nin diğerlerinden daha az Suriye meselesinde Günlük olaylar ile ilgili haber yayınlanan kanal olarak belirlenmektedir.

Gördüğümüz gibi, RUSYA ALYAWM TV'nin en çok diplomatik haberleri yayınlamıştır. Bu sonuç, Suriye meselesinde Rusya tutumunu siyasi çözümü tercih ettiğini göstermektedir. Bu yanında Rusya kanalı çatışma ve öldürme haberlerini detaylı bir şekilde anlatmamıştır. TRT ARAPÇA TV ise çatışma ve öldürme haberlerine daha odaklanmış ve o yerde olan olayların bilgilerini meydandan aktarmış ve çok detaylı bir şekilde anlatmıştır. Türkiye'nin siyasi tutumuna baktığında, TRT ARAPÇA TV'nin olayları anlattığı şekil ile Türkiye'nin tutumu yansıtılmıştır. Türkiye, Suriye meselesinin başlangıcından beri rejimin kullandığı aşırı güç kınaması, insanların taleplerini karşılamak için çağırdı. Bu tutum TRT Arapça haberlerinde görülmüştür. TRT Arapça haberlerinde hem günlük olayların hem de diplomatik olayların dengeli bir şekilde yansıtıldığı görülmüştür. Rusya Alyawm ve Alhura kanallarında ise bu denge görülmemiştir. Rusyalı kanalı haberlerinde diplomatik olaylara odaklanmış, ABD kanalı (Alhura) ise günlük olaylara odaklanmıştır.

3.2.1.5 Haber Kaynaklarının Kanallara Göre Dağılımı

Yukarıdaki grafikte incelenen kanalların, haberleri kullanılan kaynakların 3 kanaldaki dağılımı gösterilmiştir. TRT ARAPÇA TV'nin %82 (32 kere) muhalefet kaynakları, %13 (5 kere) rejim kaynakları, %5 (2 kere) uluslararası ajansların kaynakları kullanılmıştır. RUSYA ALYAWM TV'nin %23 (8 kere) muhalefet kaynakları, %49 (17 kere) rejim kaynakları, %29 (10 kere) uluslararası ajansların kaynakları kullanmıştır. ALHURA TV'nin %59 (16 kere) muhalefet kaynakları, %22 (6 kere) rejim kaynakları, %19 (5 kere) uluslararası ajansların kaynaklar kullanmıştır.

Bu verilere göre, RUSYA ALYAWM TV'nin en çok rejim kaynakları kullanılan kanal olarak belirlenmesine karşılık TRT ARAPÇA TV'nin diğerlerinden daha az rejim kaynakları kullanılan kanal olarak belirlenmektedir. TRT ARAPÇA TV'nin en çok muhalefet kaynakları kullanılan kanal olarak belirlenmesidir. RUSYA ALYAWM TV'nin en çok uluslararası ajansların kaynaklarını kullanılan kanal olarak belirlenmesine karşılık TRT ARAPÇA TV'nin diğerlerinden daha az uluslararası ajansların kaynaklarını kullanan kanal olarak belirlenmektedir.

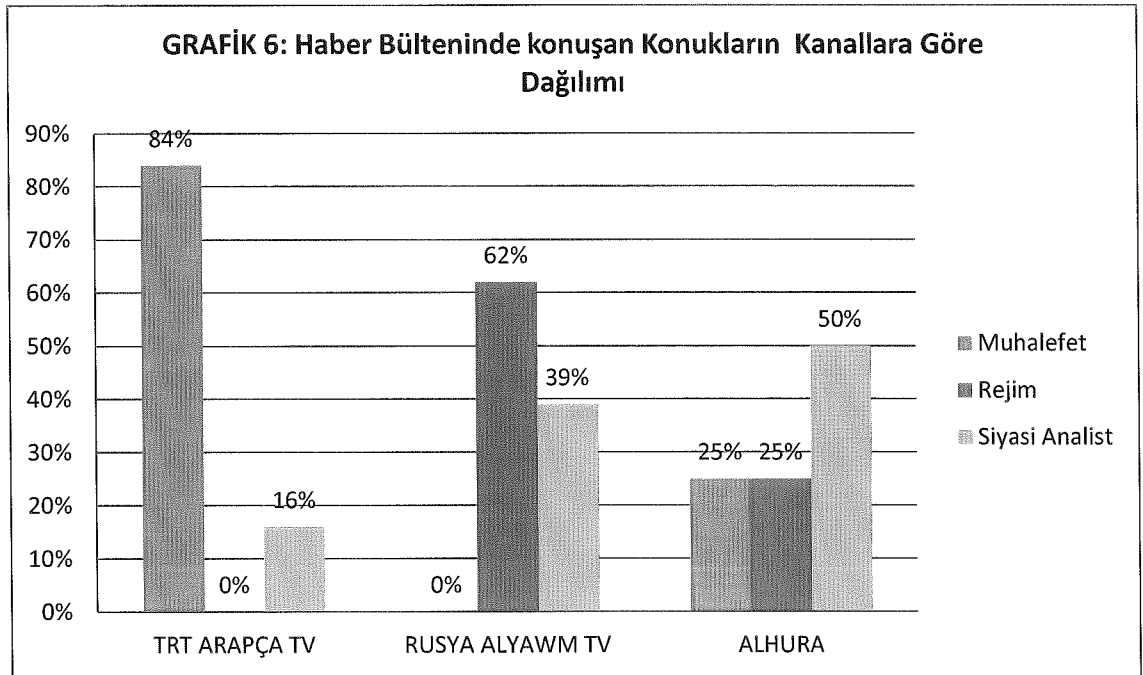
Gördüğümüz gibi, Suriye meselesinde TRT ARAPÇA TV'nin muhalefet kaynaklara dayanmıştır. Özellikle TRT ARAPÇA TV'nin Suriye'de Esad rejimi tarafından çalışması yasaklanmıştır. “ 5 Kasım: devrimcilere göre 130 Suriyeli vatandaş öldürüldü ”, “5Aralık: muhalefet aktiviste göre rejim güçlerinin birçok ilçeyi bombaladığı belirtilmiştir”.

Buna karşılık RUSYA ALYAWM TV'nin en çok rejim kaynaklarına dayanmış ve ikinci olarak da uluslararası Ajansların kaynakları kullanılmıştır. ”4 Aralık: Suriye resmi televizyonuna göre Şam'da okul bombalanarak onlarca öğrenci öldürüldü” , “ 4 Kasım: Agence France-Presse AFP'ye göre Şam çevresinde şiddetli çatışmaların yüzünden binlerce Suriye halkı evlerini bırakıp kaçtılar”.

Normalde haber kanalları bilgi almak için kaynaklara dayanmaktadır. Ama bu haberleri yorumlamak için olaylarda taraflara ve analiste yer verilmektedir. Bu

çalışmada, incelediği haberlerde yorum yapan üç kategori bulunmuştur. Her kanal farklı kategoriye dayanmaktadır.

3.2.1.6 Haber Bülteninde Konuşan Konukların Kanallara Göre Dağılımı

Yukarıda grafikte görüldüğü gibi, incelenen kanalların haberlerinde konuşan konuklar 3 gruba ayrılabilir. TRT ARAPÇA TV'nin %84 (16 konuk) muhalefet, %0 (0 konuk) rejim, %16 (3 konuk) Siyasi Analist konuşmuştur. RUSYA ALYAWM TV'nin ise %61 (11 konuk) rejim temsilcisi, %0 (0 konuk) muhalefet temsilcisi, %39 (7 konuk) Siyasi Analist konuşmuştur. ALHURA TV'nin %25 (2 konuk) rejim temsilcisi, %25 (2 konuk) muhalefet temsilcisi, %50 (4 konuk) Siyasi Analist konuşmuştur. Buna göre, TRT ARAPÇA TV'nin muhalefet temsilcilere en çok yer veren kanal olduğu belirlenmiştir, rejim temsilcileri ise hiç konuşmamıştır. Buna karşı RUSYA ALYAWM

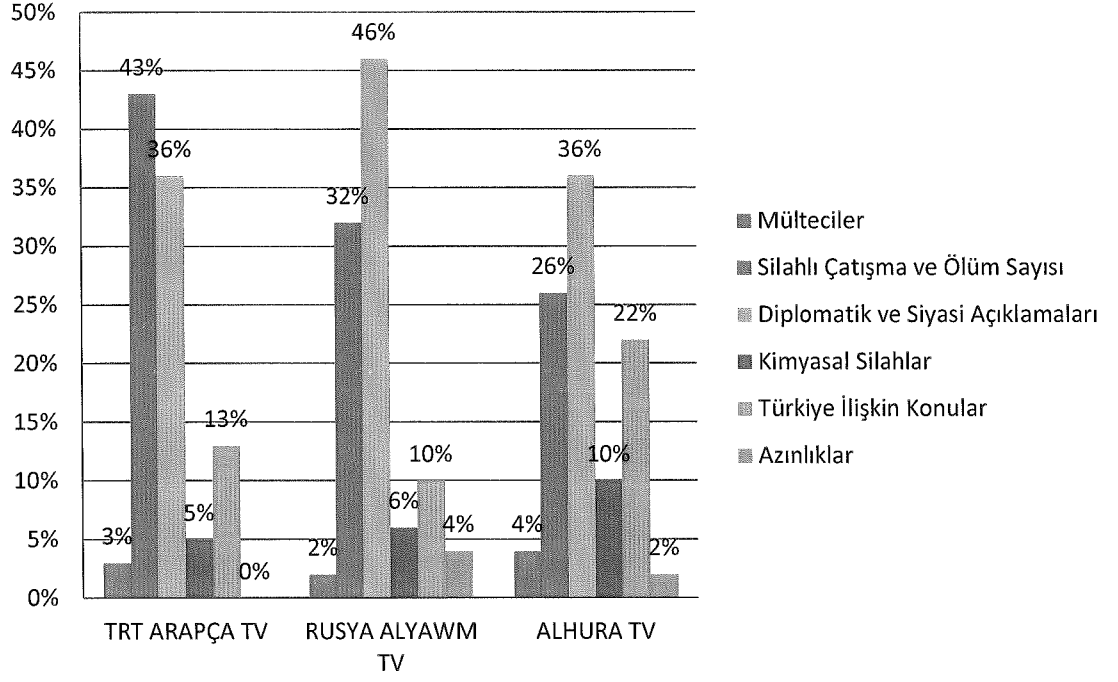
TV'nin rejim temsilcilere en çok yer veren kanal olduğu belirlenmiştir, muhalefet temsilcileri hiç konuşmamışlardır. ALHURA TV'nin muhalefet ve rejim temsilcilere eşit fırsat verdiği görülmüştür. Genel olarak ALHURA TV'nin en az gelen konuklar belirlemiştir.

Gördüğümüz gibi, Alhura kanalı da analiste en çok yer verildiği kanaldır, muhalefet ve rejim temsilcilerine ise eşit yer verilmiştir. Bu sonuçlar ABD'nin kararsızlığının tutumunu yansıtmıştır. TRT Arapça ve Rusya Alyawm kanalları net bir tarafı tutmuştur. Türkiye kanalı muhalefet konuklara en çok önemi vermiş rejim temsilcilerini hiç göstermemiştir. Rusyalı kanalı ise tam tersi, rejim temsilcilerine çok önem vermiştir, muhalefet temsilcileri Rusya Alyawm ekranında hiç görülmemiştir. Bu verilerin, ulusal tutumları yansıtmaması, Rusya muhalefet resmi tarafından tanınmıyor, ise Türkiye Suriye rejimi meşruiyetini kaybetmesi sayılır.

3.2.1.7 Suriye Krizine İlişkin Konuların Kanallara göre Dağılımı

Suriye meselesi haberlerinin konularına göre dağılımı, incelenen süre boyunca televizyon kanallarının, verdikleri Suriye haberlerinde hangi konuya odaklandıklarını sergilemektedir. Kanalların genel yayın politikaları ve bu politikalarla örtüşen habercilik anlayışları, Suriye meselesine ilişkin haberlerde yoğunlaşan konularda belirli tercih farklılıklarının ortaya çıkmasına yol açabilmektedir.

GRAFİK 7: Suriye Krizine İlişkin Konuların Kanallara göre Dağılımı

TRT ARAPÇA silahlı çatışmalar ve ölüm sayısına %43 (38 kez) en çok yer veren kanaldır. En sık yer verdiği ikinci konu %36 (31 kez) ile diplomatik ve siyasi açıklamalar konusudur. Sonra Türkiye ilişkin konular %13 (11 kez) oranlı en çok haberleştiren üçüncü konu olarak belirlenmektedir. Kimyasal silahlara ilişkin haberleri %5 (5 kez); ardından Mülteciler %3 (3 kez) en az TRT ARAPÇA kanalında yer almaktadır; azınlıklara ise hiçbir yer verilmemiştir.

RUSYA ALYAWM TV, en fazla diplomatik ve siyasi açıklamaları konu edinen haberlere %46 oranla (41 kez) yer vermektedir. En sık yer verdiği ikinci konu %32 (28 kez) ile silahlı çatışmalar ve ölüm sayısı haberleri konusudur. Ardından Türkiye ye

ilişkin konular %10 (9 kez) oranlı en çok haberleştirilen üçüncü konu olarak belirlenmektedir. Kimyasal silahlara ilişkin haberler %6 (5 kez); ise Azınlıklar %4 (5 kez), Mülteciler %2 (2 kez) en az TRT ARAPÇA kanalında yer almaktadır.

ALHURA TV'ye bakıldığında da RUSYA ALYAWM TV'de olduğu gibi diplomatik ve siyasi açıklamaların haberlerine %36 (25 kez) yer verildiği belirlenmektedir. Daha sonra en sık yer verdiği ikinci konu %26 (18 kez) ile silahlı çatışmalar ve ölüm sayısı haberleri konusudur. . Ardından Türkiye'ye ilişkin konular %22 (15 kez) oranlı en çok haberleştiren üçüncü konu olarak belirlenmektedir. Kimyasal silahlara ilişkin haberler %10 (7 kez); ise, Mülteciler %4 (3 kez), Azınlıklar %2 (2 kez) en az TRT ARAPÇA kanalında yer almaktadır.

Kanallar bu düzeyde incelendiğinde ortaya çıkan tabloda, genel olarak çatışmalar ve ölüm sayısı, diplomatik ve siyasi açıklamalar, Suriye meselesiyle ilgili olaylar konusunda tüm kanallarda oldukça yüksek oranlarda odaklanıldığı görülmüştür. Kanallar, Suriye meselesiyle ilgili haberlerinde odaklandıkları konular açısından belirgin bir çeşitlilik sergilemekle birlikte, yoğunlukla hangi konulara odaklandıkları ve hangi konuları seyrek haberleştirdiklerine dikkat edildiğinde bu çeşitliliğin bir dengeliliğe karşılık gelmediği açıkça görülmektedir. Dolayısıyla, incelediği kanalları Suriye halklarının yaşamına, mülteciler konusu gibi odaklanamadığı bulunmaktadır.

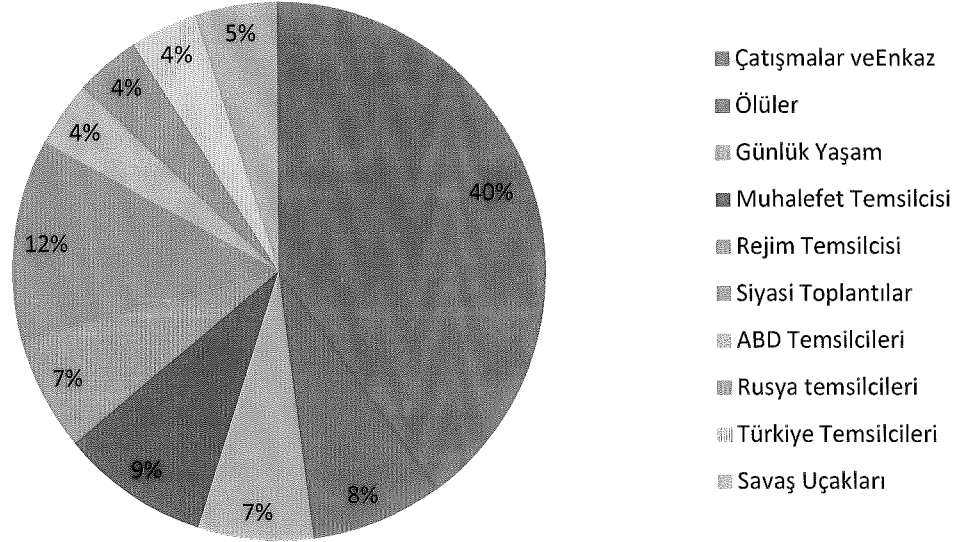
3.2.1.8 Suriye Krizinin Haberlerdeki Görüntüleri

Suriye meselesinin haberlerindeki görüntülere ilişkin sayısal verileri derlemek ve sistematize etmek, içerik çözümlemelerinin en sıkıntılı yanını oluşturmaktadır. Görüntü çözümlemesinde, her bir haberde yer alan çeşitli görüntülerden en sık verilen görüntü, o haberi temsil eden temel görsel metin olarak ele alınmaktadır.

Bu araştırmada, haberin ağırlıklı görüntüsünün ne olduğunu ortaya koyabilmek için oluşturulan kategoriler, haberin konusu kategorileriyle benzerlik taşımakla birlikte farklılıklar da bulunmaktadır. Haberin içeriği ile biçimi yani haber metni ile görsel malzemesi arasındaki uygunluk/ uygunsuzluk, her haber birimindeki ağırlıklı (yani en uzun süren ve/ veya en çok tekrarlanan) görsel malzemenin saptanmasıyla sergilenmektedir (Timisi, Dursun, 2003: 48).

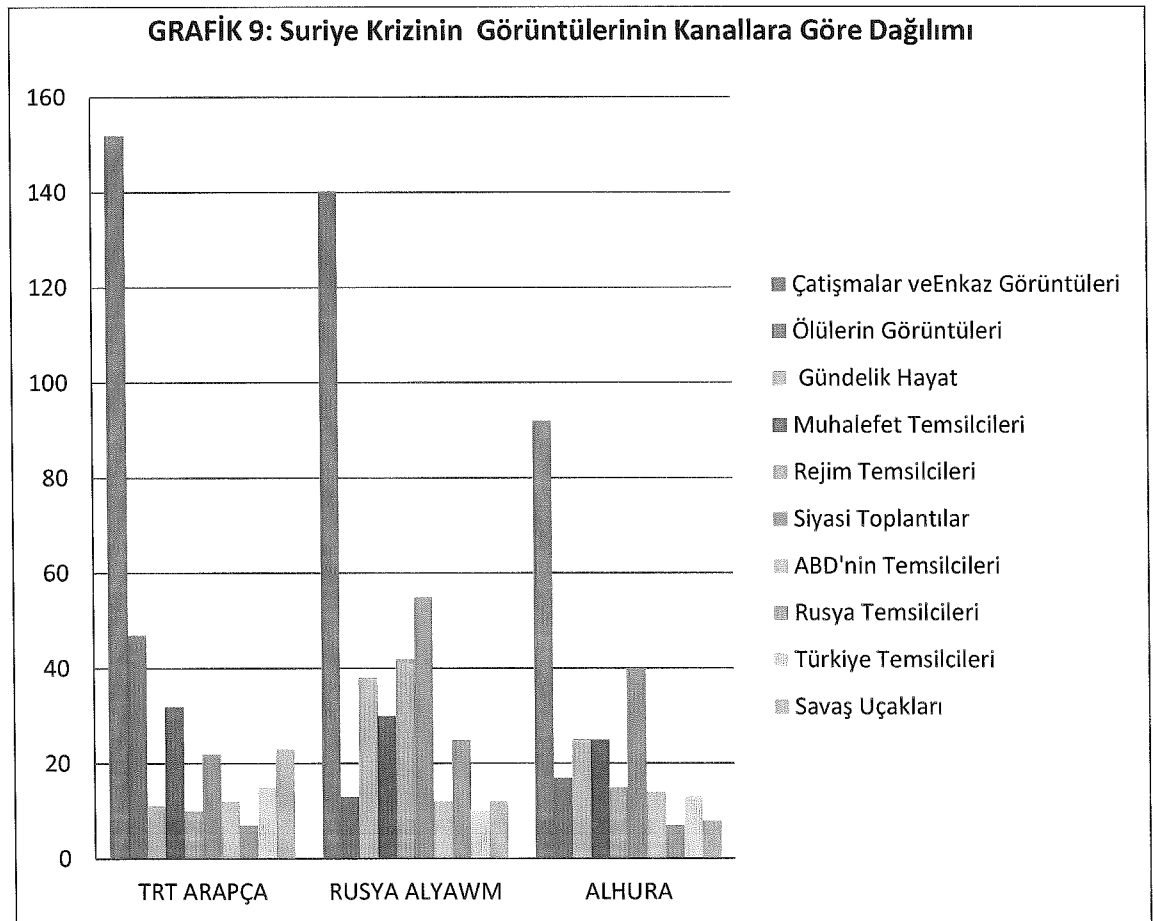
Haberlerin ne olursa olsun birden çok görüntünün bir arada kullanılması eğilimi, kanalların bültenlerinde yaygın bir eğilim olduğundan, çözümleme gerçekleştirilirken aynı bülten içerisinde yer verilen ancak ağırlıklı görüntüyü oluşturmayan görüntüler sayılmamıştır.

GRAFİK 8: Suriye Krizinin Haberlerdeki Görüntülerinin Dağılımı

Suriye’de meydana gelen yıkım ve silah çatışmaları televizyon kanallarında yer alan Suriye meselesinin haberlerinde kullanılan görüntüleri arasında bir yer tutmaktadır. Bu görüntülerin, kullanılan toplam görüntüler arasındaki oranı %40 (384 görüntü) olarak bulunmaktadır. Siyasi görüşmeler ve toplantıların oranı %12 (117 görüntü) ile izlenmektedir. Muhalefet temsilcisi ya da askerleri %9(87 görüntü)olarak yer almaktadır. Ölümler yada yaralı görüntülerinin oranı %8 (77 görüntü) olarak bulunmaktadır. Rejim temsilcisi ve askerlerinin görüntüleri ile günlük yaşam aynı oranda %7 (67 görüntü) yer almaktadır.

Savaş uçakları saldırı yaparken görüntüleri %5 (43 görüntü) haberlerinde yer almaktadır. ABD'nin temsilcileri, Rusya temsilcileri ve Türkiye temsilcilerinin görüntüleri ise %4 (38 görüntü) haberlerinde aynı yeri aldığı bulunmaktadır. Gördüğümüz gibi, incelediği haberlerde en çok kullanılan görüntüler ‘‘çatışma ve yıkım’’ olarak bulunmaktadır. En az kullanılan görüntülerde ise ABD, Rusya ve Türkiye'nin temsilcileri bulunmaktadır. Bu belgelere göre, haber bültenlerinde haber konularına göre görüntüler kullanılmaktadır.

TRT Arapça görüntülerinde çatışmalar ve enkaz ile (152 kez) ölümler ve yaralıları(47 kez) yoğunlaştığı görülmektedir. Bu temsil, devlet televizyonu olma niteliğinden dolayı şaşırtıcı görülmemektedir. Çünkü Türkiye tutumu Suriye rejiminin karşısında durmuştur. Günlük hayatı (11 kez) temsil etmiştir. Muhalefet temsilcileri ve askerleri (32 kez), Rejim temsilcileri(10 kez) haberlerin ağırlıklı görüntüsünü oluşturmuştur. TRT Arapça siyasi toplantısı ve görüşmelerine ilişkin görüntüler (22 kez) kullanılmıştır. Suriye meselesinde etkili olan ülkelerin temsilcileri ABD, Rusya ve Türkiye gibi ABD'nin (12 kez), Rusya'nın (7 kez), Türkiye'nin (15 kez) yer almıştır.. ABD ve Türkiye temsilcileri Rusya temsilcilerinden daha çok yer aldığı için şaşırtıcı görülmemektedir, çünkü TRT Arapça hükümetli bir kanaldır, yani Türkiye siyasi pozisyonunu temsil etmektedir.

Rusya Alyawm kanalının kullandığı görüntülere bakıldığımızda, çatışmalar ve enkaz görüntüleri (140 kez), ölümler ver yaralılar (13 kez) yayınlamıştır. Günlük hayat (31 kez) temsil edilmiştir. Muhalefet temsilcileri ve askerleri (20 kez),Rejim temsilcileri ise (42 kez) haberlerin ağırlıklı görüntüsünü oluşturmuştur. Rusya Ayawm kanalında, siyasi toplantısı ve görüşmelerine ilişkin görüntüler (55 kez) kullanılmıştır. Rusya Ayawm kanalının siyasi toplantılar ve görüşmelerin görüntülerini en çok kullanan kanal olması şaşırtıcı değil, çünkü bu kanalın haberlerinde siyasi görüşmeler çok yer almıştır. Suriye meselesine etkili olan ülkelerin ise, temsilcileri ABD, Rusya ve Türkiye gibi ABD'nin (12 kez), Rusya'nın (25 kez), Türkiye'nin (10 kez) yer almaktadır. Alhura kanal haberlerini incelediği zaman, çatışmalar ve enkaz görüntüleri (92 kez), ölümler ver yaralılar (17 kez) yayınlanması görülmüştür. Günlük hayat (25 kez) temsil edilmiştir.

Muhalefet temsilcileri ve askerleri (25 kez), Rejim temsilcileri ise (15 kez) haberlerin ağırlıklı görüntüsünü oluşturmuştur. Alhura kanalında, siyasi toplantısı ve görüşmelerine ilişkin görüntüler (55 kez) kullanılmıştır. Suriye meselesine etkili olan ülkelerin temsilcileri ABD, Rusya ve Türkiye gibi ABD'nin (14 kez), Rusya'nın (7 kez), Türkiye'nin (13 kez) yer almaktadır.

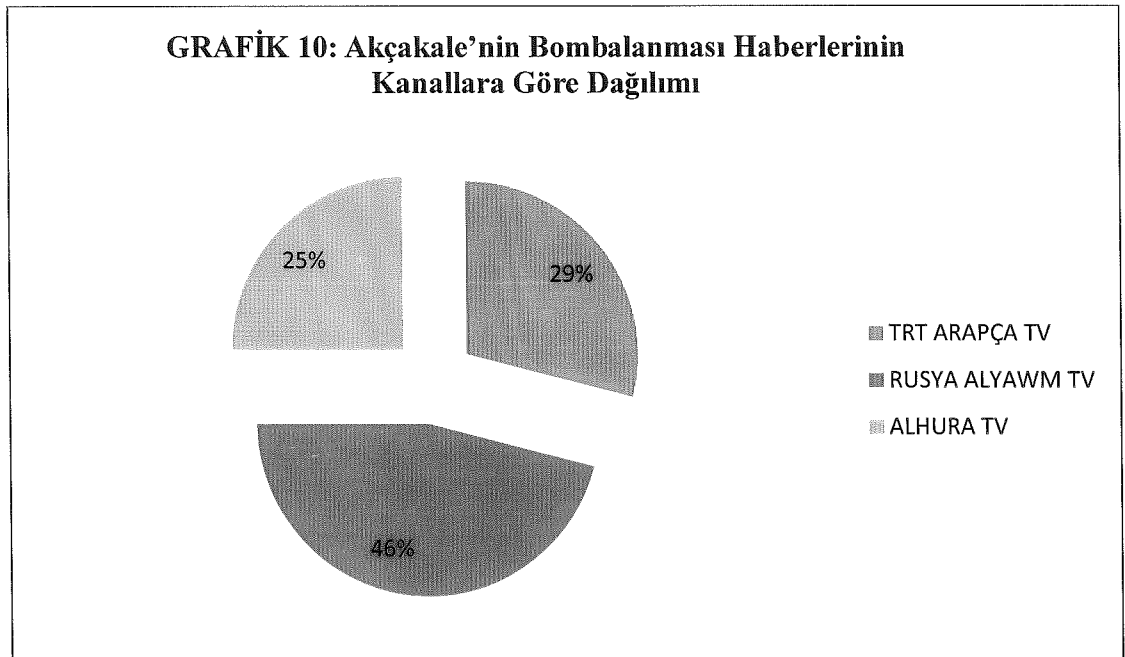
Bu tablo üç kanalın karşılaştırılmasıyla değerlendirilebilirse, TRT Arapça kanalının Türkiye hükümeti televizyonu olarak nitelenmesiyle paralellik gösteren bir şekilde, Türkiye hükümeti Suriye muhalefetine destek vermektedir. Çatışmalar ve enkaz görüntülerine diğer kanallardan daha fazla yer verdiği ortaya çıkmaktadır. Diğer kanallara bakıldığında, çatışma ve enkaz görüntüleri TRT Arapçadan daha az görülmesine rağmen diğer kategoriden daha çok yer verilmiştir. Rusya Alyawm kanalında Rejim temsilcilerinin görüntülerine diğer kanallardan daha çok yer verilmiştir. Rusya'nın tutumu Suriye rejiminin yanında olduğu için Rusya kanalının yayınladığı görüntüler şaşırtıcı görülmemektedir. Bunun karşısında, TRT Arapça Türkiye hükümetinin tutumunu yansıtmak için muhalefet temsilcilerinin görüntülerine daha çok yer verdiği ortaya çıkmıştır.

3.2.1.9 Türkiye Sınırının Bombalanmasıyla İlgili Haberlerin Açıklanması

Suriye devriminin başlangıcından beri Akçakale'nin bombalanması, Türkiye ile Suriye'nin rejimi arasında Türk uçağının düşürülmesinden sonra bu bombalama yeni bir krizi yaratmıştır. 3 Ekim 2012'de Türkiye sınırına Suriye'den atılan bombalar

sonucu 5 Türk vatandaşı hayatını kaybetmiştir. Akçakale'ye düşen topun ardından da Türk topçu bataryaları Suriye'yi bombalamıştır. Bu olaylar, tüm dünyanın ilgisini çekmiştir, büyük güçlerin tutumları özellikle ABD bombalamayı kınamış ve Rusya da sakinleşme çağırısında bulunmuştur.

İncelenen haberlere göre, olayın yankılarının birkaç gün sürdüğü görülmüştür. Ve bu araştırmayı yaptığımız kanallarda bombalama konusuna önem verilmiştir, özellikle büyük güçlerin karşı tutumları ve uluslararası kınamaları.

Ekim, Kasım ve Aralık 2012 aylarının ilk haftalarında yayınlanan ana haber bültenleri incelenen televizyon kanallarında, Akçakale'nin bombalanmasıyla ilgili haberler toplam 79 dakikaların %25'is ALHURA TV'de (20 dakika), %46'is RUSYA ALYAWM TV'de (36 dakika) ve %29 TRT ARAPÇA TV'de (23 dakika)

yayınlanmıştır. Dolayısıyla RUSYA ALYAWM TV'nin en çok Akçakale'nin bombalanmasıyla ilgili haber yayınlayan kanal olarak belirlenmesine karşılık ALHURA TV diğerlerinden daha az Akçakale bombalamasıyla ilgili haber yayınlayan kanal olarak belirlenmektedir.

Gördüğümüz gibi, Akçakale konusu büyük bir önem kazanmıştır. Yani Suriye meselesinin haberlerinden %9 (79 dakika)daha fazla Akçakale'nin bombalanmasına yer verilmiştir. İncelenen üç kanalın arasında farklı bir şekilde anlatıldığı görülmüştür. Özellikle, uluslararası tutumlar ve sonraki yankıların gösterilmesi konusunda.

Kanallara bakıldığında, Akçakale'nin bombalanmasına ilişkin tutumlarda Rusya ve ABD'nin tutumları farklıdır. ABD'nin tutumu bombalanmanın kınanmasına yöneliktir Rusya'nın tutumu ise daha sakinleşmeye çağırı niteliğindedir. Buna göre, incelenen kanalların Suriye ve uluslararası toplumun pozisyonunu nasıl gösterdiği belirlenecektir.

3.2.1.9.1 İncelenen Haberlerde Akçakale Bombalamasının Temsili

TRT Arapça haberleri incelendiğinde, Akçakale bombalamasına normal bir yer verilmiştir. Olay detayları ve olay ardından oluşan tepkileri göstermeye çalışılmıştır. İlk olarak Kanal muhabiri Akçakale ilçesine gidip 5 gün boyunca olayın detayları ve bilgileri aktarmıştır.

TRT Arapça haberleri ilk gün bombalama olayını anlattığında düşen topların Suriye içerisinden atıldığı belirlendiğini fakat kimin tarafından atıldığı belirlenemediği yönündedir. Ertesi gün haberler daha açık ve detaylı bir şekil anlatılmıştır. Ve bombalama sorumlusu Suriye ordusu olarak gösterilmiştir. 4 Ekim tarihinde yayınlanan haber "Akçakale ilçesine Suriye'den düşen mermi topları sebebiyle Beş Türk vatandaşının öldürüldüğü 9 kişinin ise yaralandığı şeklindedir" ve 5 Ekim tarihinde " Suriye ordusu Türkiye toprağını bombaladıktan sonra, Akçakale yeniden sakinleşiyor" dinlemiştir.

Akçakale'nin bombalanması yeniden uluslararası bir tartışma yaratmıştır. Özellikle BM Güvenlik Konseyi kınama kararının destekçileri ve muhalifleri arasında siyasi farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bombalama olayının haberleri çok sürmemiş ama olayın tepkileri ve yansımaları büyük bir önem kazanmıştır.

Rusya Alyawm TV'nin haberleri incelendiğinde, Akçakale olayına odaklanarak rejimin sorumlu olmadığını göstermeye çalışmıştır. 4 Ekim tarihinde yayınlanan haber şöyle, (Türkiye bombalamanın gerçeğini bulmak için şeffaf bir soruşturma yapmalıdır), (Rusya hükümeti sakinleşme çağrısında bulunmaktadır ...) denmiştir.. Haberlerde uluslararası tutumları yansıtılması gözlenmiş özellikle rejimin yanında duran ülkelerin tutumları İran ve Çin gibidir.

Genelde, Rusya Alyawm TV'nin haberlerinde Akçakale tepkilerine odaklanması, yan yana rejimin tutumun göstermeye çalışılmaktadır. İncelenen haberler olayın sonraki

4 gün, Suriye rejiminin temsilcileri 5 kere ekranda konuşmuş ise Türkiye temsilcilerinin 2 kere konuştuğu gözlenmiştir.

Alhura TV'nin haberleri incelediğinde, Akçakale olayının tepkileri dengeli bir şekilde gösterilerek siyasi açıklamalar ve uluslararası tepkileri ekrana aktarmıştır. Özellikle büyük güçlerin pozisyonları Rusya, Çin ve ABD gibi olayın tarafları Suriye rejimi ve Türkiye.

3.2.1.9.2 Haberlerde Çözüm Önerileri

Akçakale'nin bombalanmasının 3 Kasım tarihinde düzenlenmiş, ama olayın tepkileri birkaç gün sonraya kadar sürmüştür, Özellikle uluslararası tutumlar ve Türkiye tepkisi. İncelenen haberler bu tepkilere odaklanmıştır ve genelde tüm kanallar sakinleşme çağrısında bulunmuş ve açıklamalar ekranlara aktarılmıştır. Ama TRT Arapça ilk günlerde Türkiye ordusunun hazırlıklarına odaklanmıştır. (5 Kasım: Türk ordusu Suriye sınırında asker güçlendiriyor ve ...), (6 Kasım: Davutoğlu: Türkiye mesajı Suriye rejimine ulaştırmıştır) öyle haberler görülmüştür.

Rusya AlyawmTV haberlerinde ise olayın ilk gününden itibaren sakinleşme haberlerine odaklanmıştır, (4 Kasım tarihinde: bombalama olayının gerçekleri için dikkatli bir soruşturma açıldı, BM'de Suriye temsilcisi şöyle bir açıklamada bulundu), (5 Kasım: Türkiye Suriye'ye benzin vermeye devam ediyor) bu şekilde haberler görülmüştür. Bu yayınlanan haberler bombalama krizini sakinleştirmeye yöneliktir.

SONUÇ

Bu araştırma düşüncesi, Arap bölgesinin Arap Baharı olayları gölgesinde yaşadığı medya gerçeğinden doğmuştur. Bu olaylar uluslararası güçleri, Arap Baharı'na ilişkin haberleri kapsayacak şekilde işe koyulan uluslararası medya araçları aracılığıyla, Arap dünyasının durumunu gözlemleyip analiz etmeye, daha önce hiç olmadığı kadar ilgili hale getirmiştir. Bu araştırmanın amacı ülkelerin medya organlarıyla olan ilişkisine ve uluslararası ilişkilerin medya organlarının farklı meseleleri özellikle de Arap bölgesinde meydana gelen olayları ele alışlarına etkisine ışık tutmaktır. Ayrıca milli çıkarlar ile büyük güçlerin Arap Baharı meselesine yaklaşımında ortaya çıkan uluslararası medyanın politikaları arasındaki bağı ve uluslararası medya organlarının sahip oldukları eğilimlerin bu medya organlarının tabi olukları devletlerin politikalarıyla olan bağlantı boyutunu araştırmaktır.

Bu bağlamda araştırmada Arapça yayın yapan uluslararası medya organlarının Arap Baharı olaylarını özellikle de Ortadoğu sınırları dışına sıçrayan ve büyük güçler arasındaki uluslararası çatışmaların meydana haline gelen Suriye krizini ele alışını analiz edip anlama gayretine gidilmiştir. Bu araştırmada Arapça yayın yapan ve uluslararası medyayı temsil eden bir araştırma numunesi olarak seçilen üç televizyon kanalının yaptığı haber yayınlarının içeriği analiz edilmiştir. Bu televizyon kanalları ise “TRT Arapça, Rusya Alyawm ve Al-Hurra” televizyon kanallarıdır. Özellikle farklı noktalardan ve eğilimlerden hareket ederek çalışan bu kanallar, Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve Türkiye’yi temsil etmektedirler. Bu devletler ise araştırmada

belirttiğimiz değerlendirmelerden dolayı Suriye krizi konusunda en çok varlık gösteren ülkelerdir.

Suriye'nin durumunu ve Arapça yayın yapan uluslararası medya organlarının yayınlarını anlayabilmemiz için medyanın siyasi çatışmalardaki rolünü ele almamız kaçınılmazdır. Çünkü geçen asırdan beri medya, güçlü bir şekilde siyasi ve askeri çalışmaya bağlanmışır. Ayrıca geçen asrın sonunda dünyayı kasıp kavuran teknoloji devrimiyle birlikte özellikle uluslararası olmak üzere medyanın dünya kutupları arasında çıkan çatışmalardaki etkisi artmışır. Bundan en büyük payı ise Arap bölgesi almışır.

Araştırma, geçmiş yıllara oranla gelişen farklı medya realitesinde ortaya çıkan bir fenomen olarak Arap Baharı fenomeni üzerine odaklanmışır. Zira bu gelişme, bütün Arap bölgesinin çehresinin değişmesine katkıda bulunmuştur. Medyanın bu realitesini araştırabilmek için Arap medyasının özellikle de Arap televizyonlarının ortaya çıkışını arz etmek kaçınılmazdır. Çünkü Arapça yayın yapan uluslararası televizyon kanalları, özellikle 2000 yılından sonra Arap medyasının nasıl uluslararası medya imparatorlukları arasındaki rekabetin alanı haline geldiği izlemeye alınmışır. Zira Arapça yayın yapan uluslararası medyadaki televizyon kanallarının sayısı 2000 yılı sonrasında 10 kanalın üzerine ıkmışır. İşte bu kanalların politik eğilimlerini ve son olarak tüm dünyanın gündemine oturan Arap Baharı meselesi olmak üzere Arap bölgesindeki meseleleri nasıl ele aldıklarını anlayabilmek için bir araştırma numunesi olarak bu kanallardan  seilmişir.

Bu araştırmada üç televizyon kanalının, Suriye krizini ele alan (TRT Arapça, Rusya Alyawm ve Al-Hurra) kanallarının ana haber bültenlerinin içeriğini analiz etmeye dayanan bilimsel bir metot kullanılmıştır. Yani iki yıldan beri devam eden ve bu araştırmanın hazırlandığı ana kadar devam etmekte olan olaylardan sadece üç ay içerisindeki haber yayınlarını mukayese etme girişimi altında 2012 yılının son üç ayının ilk haftasının başında yayınlanan bültenler seçilmiştir.

Bu araştırma söz konusu televizyon kanallarının haber yayınında izlenen verilere dayanan bir dizi sonuçlara ulaşmıştır. Titizliğin ve objektifliğin amaç edinildiği bu araştırmada, Suriye krizinin devam etmesinden ve mevcut verilerin her han değışme olasılığının bulunmasından dolayı mümkün olduğunca elde edilen somut verilerin ele alınmasına itimat edilmiştir. Çünkü araştırmanın amacı, özellikle geçen dönem içerisinde Suriye konusu bilhassa Suriye krizinin başlangıcı olmak üzere uluslararası medyanın Arap Baharı karşısındaki tutumunu anlamaktır. Araştırmanın ulaştığı sonuçlar aşağıdaki şekildedir:

Araştırma, geçen asrın başından beri medya alanında boy gösteren uluslararası medyaya oranla bu alanda geç kalan Arap medyasının durumunun yapısını ortaya çıkarmıştır. Zira Arap ülkelerinde televizyon, dünyanın gelişmiş diğer ülkelerindeki ekranlarından yirmi yıl geriden gelerek geçen asrın seksenlerin başlarında ortaya çıkmıştır. Bu durum uzun dönem Arap bölgesinde baş aktör olması için uluslararası medyanın önünde geniş bir alan açmıştır.

Medya özellikle de televizyonun ortaya çıktığı günden beri Arap siyasi rejimlerine bağlanmıştır. Böylece geçen asrın doksanlı yıllarının sonlarında özel kanalların çıkmaya başlamasına kadar yirmi yıldan fazla bir zaman Arap bölgesindeki ülkelerin elinde bir tekel olmuştur. Bu durum Arap ülkelerinde yaşayan insanların o zaman var olan Arap siyasi rejimlerine bağlı medyanın bakış açısının esiri olmasına neden olmuştur. Bu da Arap halkını özlemlerini dile getirmesine imkan verecek başka bir bakış açısı arayışı içerisine sevk etmiştir. Böylece Arapça BBC Radyosu Arap halkının sığındığı ilk çıkış kapısı olmuştur.

Doksanlı yılların sonlarında Arap özel kanallarının ortaya çıkmaya başlaması, Arap bölgesinde yeni bir merhalenin başlangıcını oluşturmuştur. Özellikle bu kanallar, Arap halkının bakış açısını ve özgürlük isteklerini dile getirmek ve yansıtmak için siyasi rejimlerin bakış açısının getirdiği bazı sınırlamalardan kurtulmuştur. Böylece bu kanallar o dönem bölgeye hakim olan uluslararası medya ile rekabet etmeyi başarmıştır. Çünkü bu kanallar, aslen Arap sokaklarının nabzını ölçen birer Arap kanalı olmaları itibariyle bu hususu istismar etmişlerdir. Nitekim Al-Jazeera ve Al-Arabiye kanalları bunların başında gelmektedir.

Bu asrın başlarında uluslararası medya, Arap medyası sahasında yaşanan bu gelişmenin gölgesinde Arap bölgesindeki varlığını korumaya yönelmiştir. Böylece Arapça yayın yapan birçok uluslararası televizyon kanalı, donanıma sahip olan ve uydu yayını yaparak mümkün olduğu kadar Arap sokaklarına yakınlaşan Arap medyasıyla rekabet etmek için harekete geçmiştir. Bu rekabet özellikle önce miladi 2000 yılındaki

Filistin ayaklanması ardından Amerika'nın Irak ve Afganistan'ı işgal etmesi gibi Arap bölgesinde meydana gelen peş peşe olaylardan sonra şiddetlenmiştir. Bu olaylar Arap bölgesini uluslararası medyanın önemli bir alanı haline çevirmiştir.

Miladi 2011 yılının başlarında Tunus'ta Arap Baharı'nın kıvılcım almasıyla birlikte medya organlarının değişimde oynadığı büyük rolün, insanların düşüncelerini ifade etmesine, özgürlük ve onurlu yaşam isteklerine ışık tutulmasına sağladığı katkının önemi ortaya çıkmıştır. Çünkü yeni medya ve televizyon medyası, birçok Arap ülkesini kapsamak üzere yayılan olayların akışına etki etmede medya organlarının başında gelmekteydi.

Sosyal paylaşım siteleri, haber kanallarının haberlerini dayandırdıkları ana kaynağı ve kolu haline gelmiştir. Zira bu kanallar, her zamankinden daha fazla varlık göstermeyi başarmışlardır. Böylece bu kanallar dördüncü güç olmak yerine sokakları harekete geçiren ve yönlendiren birinci güç mesabesinde olmuşlardır.

Birçok Arap rejimi devrildikten sonra çocukların sokaklardan birinde tutuşturduğu kıvılcım ile Arap Baharı'nın etkisi Suriye'ye sıçramıştır. Böylece Suriye bu olaydan sonra iki yıldır küresel güçlerin çatışma alanı haline gelmiştir. Bazı güçler değişim için harekete geçerlerken diğer bazı güçler ise dört kolla kırk yılı aşkındır Suriye'yi yöneten siyasi rejime sarılmıştır.

Suriye krizi, bölgesel ve uluslararası anlaşmazlıkları su yüzüne çıkarmıştır. Zira mesele bir tarafta Türkiye gibi kendisini Suriye krizinin ateşinden korumaya çalışan diğer tarafta Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri gibi bölgedeki çıkarlarını korumayı

isteyen bölgesel ülkeler arasında dönmekteydi. Böylece çatışma on binlerce Suriyelinin bu çatışmanın kurbanı olması için bu araştırmanın hazırlandığı ana kadar iki yılı aşkındır devam etmektedir.

Uluslararası askeri hareketliliğin yokluğunda siyasi hareketler, çatışan taraflar arasında aktifleşmiş ve Arap dünyasına yönelik Arapça yayın yapan medya dahil medya organları bu aşamada etkili bir araç olmuştur.

Araştırılan haber bültenlerine göre (TRT Arapça, Rusya Alyawm ve Al-Hurra) gibi üç televizyon kanalının Suriye krizinde yaşanan günlük olaylara büyük bir ilgi gösterdiği açıkça ortaya çıkmıştır. Zira bu kanallar haber bültenlerine genelde Suriye haberiyle başlamaktadır. Bu da bu kanalların daha ilk gününden beri Suriye krizi olaylarına büyük bir ilgi gösterdiklerini ortaya koymaktadır.

Bu araştırma, Suriye krizi olaylarını en çok ele alan ve haber bültenleri bağlamında Suriye krizi olaylarına geniş yer veren televizyon kanallarının başında Rusya Alyawm ardından TRT Arapça ve ardından Al-Hurra kanalının geldiğini ortaya koymuştur. Böylece Suriye krizi haberlerine en az ilgi gösteren kanal Al-Hurra kanalı olmuştur. Çünkü Rus kanalının bu ilgisi, Rusya'nın Suriye meselesine olan resmi ilgisi göz önüne alındığında doğal bir durum sayılır. Zira Rus diplomasisi, Beşşar Esed rejiminin yönetimdeki varlığını koruma girişimi altında krizin başlamasından beri daha çok aktifleşmiştir. Türkiye'nin ilgisi ise Suriye ile olan tarihi ve coğrafi bağlarından, özellikle güvenlik ve mülteciler meselesi olmak üzere bu krizin kendisi üzerine olan

olumsuz yansımalarından kaynaklanmaktadır. Buna mukabil Amerika'nın ilgisi ise Rus politikası karşısında bölgedeki çıkarlarını koruma girişiminden kaynaklanmaktadır.

Özellikle krizin tarafları olan Suriyeli muhaliflerin ve Suriye rejiminin tanımlanmasında olmak üzere Suriye meselesinin gerekçeleri ele alınırken bu kanalların bakış açılarındaki farklılık net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Zira TRT Arapça kanalı, Suriyeli muhalifleri tanımlarken muhalif hareketlerin kendi tabirleriyle kullandığı Suriyeli muhalifler, Suriye Ulusal Konseyi ve Özgür Suriye Ordusu gibi isimleri kullanırken Rusya Alyawm kanalı ise silahlı muhalefet ve terör gibi Suriye rejiminin kullandığı kavramları kullanmıştır. Buna mukabil Al-Hurra kanalı ise krizin taraflarını tanımlarken daha temkinli hareket etmiş ve taraflar arasında daha dengeli bir yayın politikası takip etmiştir.

TRT Arapça kanalı yaşanan olayları tanımlarken bütün haber başlıklarında Suriye krizi ifadesini kullanmıştır. Ancak Suriyeli muhalifleri tanımlamak için haberin içeriğinde devrim ve devrimciler kavramları kullanılmıştır. Buna mukabil Rusya Alyawm kanalı ise olayları tanımlarken birkaç kez dışında Suriye devrimi kavramına değinmeksizin Suriye krizi ve Suriye'de savaş kavramlarını kullanmıştır. Aynı şekilde Al-Hurra kanalı, devrim kavramından daha çok Suriye krizi ve muhalif aktivistler kavramlarını kullanmıştır.

Bu veriler, bu kanalların yaptığı medya yayınlarıyla tabi oldukları ülkenin siyasi tutumları arasında bir örtüşmenin olduğunu göstermektedir. Zira TRT Arapça kanalı, Türk hükümetinin Suriyeli muhalifleri tanımasını ve Suriye rejimine gitmesine yönelik

çağrısını yansıtırken Rusya Alyawm kanalı ise Rusya'nın Suriyeli muhalifleri tanımayan ve Suriye rejimi ile ilişkilerini devam ettirme tutumunu yansıtmaktadır. Buna mukabil Al-Hurra kanalının Suriye krizini ele alışından Suriye ile ilgili haberlere yaklaşımında net bir karışıklığın olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu da Suriye krizi karşısında şaşkınlığı ifade eden Amerikan tutumunu yansıtmaktadır.

Bu araştırma sonucunda TRT Arapça kanalı, Suriye rejimiyle ilgili haberlerden daha çok Suriyeli muhaliflerle ilgili haberlere odaklanırken Rusya Alyawm kanalının ise tam aksine hareket ettiği gözlemlenmiştir. Zira Rusya Alyawm kanalı Suriye kriziyle ilgili yayınlarında muhaliflerle ilgili haberlerden daha çok Suriye rejiminin tutumunu tanımlamaya odaklanmıştır. Buna mukabil Al-Hurra kanalı ise kısmen Suriye muhalefeti yanlısı olmakla birlikte hemen hemen iki tarafla ilgili haberlere odaklanarak daha dengeli bir tutum sergilemiştir.

Rusya Alyawm kanalı, Suriye haberlerini ele alırken Suriye krizinin tarafları ile uluslararası toplum arasındaki siyasi ve diplomatik hareketliliğe ilgi göstermiştir. Zira meydana gelen savaş ve gösteri olayları yerine mevcut zaman ve haber bülteni sıralaması bakımından buna öncelik vermiştir. Aynı şekilde Al-Hurra kanalı meydana gelen olaylar yerine diplomatik hareketlere odaklanmıştır. Buna mukabil TRT Arapça kanalı ise meydana gelen günlük olaylarla diplomatik hareketler arasında dengeli bir yayın politikası izlemiştir. Böylece meydana gelen olaylar ve siyasi haberler arasında bir yakınlığın olduğu görülmektedir.

TRT Arapça kanalı, özellikle çatışmalarla ilgili haberler olmak üzere Suriye kriziyle ilgili haberlerini ilk kaynağı olarak Suriyeli muhalif hareketleri göstermiştir. Yine Al-Hurra kanalı, haberlerinin kaynağı olarak büyük ölçüde Suriyeli muhaliflere ve uluslararası ajansları göstermiştir. Buna mukabil Rusya Alyawm kanalı ise haberlerini Suriye hükümeti kaynaklarına ve uluslararası ajanslara dayandırmıştır. Haber kaynaklarındaki bu farklılık ise bu kanalların haber kaynaklarındaki farklı eğilimlerinden ortaya çıkmaktadır.

Bu araştırmada ele alınan bu üç kanalın haber bültenlerinin incelenmesi sonucunda 15 gün boyunca TRT Arapça kanalında yorum yapmak veya konuşmak amacıyla Suriye rejiminin bakış açısını temsil eden hiç bir katılımcının olmadığı görülmektedir. Buna mukabil hemen hemen her gün Suriye rejimi temsilcilerinin ekrana çıkmasına rağmen muhalif hareketlerin temsilcilerinin Rusya Alyawm kanalının ekranlarından kaybolmuştur. Oysa Al-Hurra kanalı bu hususta daha dengeli bir yayın politikası izlemiştir. Zira yayınlarında siyasi analistlere itimat ederek olaylar hakkında yorum yapmaları için rejimin ve muhalif hareketlerin temsilcilerini ekrana çıkarma noktasında denge sağlamıştır.

Bu televizyon kanallarının yoğunlaştığı konular açısından ise TRT Arapça kanalının ölüm, bombalama ve günlük olaylarla birlikte diplomatik hareketlerle ilgili haberlere yoğunlaştığı görülmektedir. Dolayısıyla TRT Arapça kanalı haberlerinde daha çok bu tür haberlere yer vermiştir. Rusya Alyawm kanalı ise yayınlarında diplomatik hareketler konusuna ve meydanlarda yaşanan olaylara yoğunlaşmakla birlikte

diplomatik haberlere az yer vermiştir. Aynı şekilde Al-Hurra kanalı, kimyasal silah konusuna yoğunlaşması dışında iki kanala yakın bir yayın politikası takip etmiştir. Burada Amerika Birleşik Devletleri'nin bu dönemde kimyasal silah konusuna yoğunlaştığı gözlenmektedir. Dolayısıyla bu da Amerikan Al-Hurra kanalının yayınına yansımıştır.

Bu araştırmanın konusu olan (TRT Arapça, Rusya Alyawm ve Amerikan Al-Hurra) kanalları yayınlarında genel olarak ölüm, yıkım ve silahlı çatışmaya yer vermişlerdir. Diğer görüntüler ise günlük yaşam, mülteciler ve Suriye krizinin tarafları arasındaki diplomatik görüşmeler arasında değişmektedir.

Bu üç kanalın haberlerinin içeriklerini ölüm ve yıkım görüntüleri oluştururken Rusya Alyawm kanalı daha çok siyasi görüşmelere ve diplomatik hareketliliğe ilgi göstermiştir. Onu bu konuda Al-Hurra kanalı takip etmektedir. TRT Arapça kanalı ise diplomatik haber görüntülerine yayınlarında daha az yer vermiştir.

Bu veriler, bu üç kanalın yayın eğilimlerini göstermektedir. Zira Rusya Alyawm kanalı, Al-Hurra kanalından daha az derecede diplomatik hareketliliğe ve müzakerelere dayalı barışçıl çözüm için zemin hazırlama yönünde hareket etmeye koyulurken TRT Arapça kanalı ise daha çok Suriye rejimiyle müzakere yapılmasına karşı çıkarak muhaliflerin eğilimlerine meyletmektedir. Yani her kanal, özellikle müzakereler veya askeri çözüm konusu olmak üzere öteki tarafın hesabına diğer tarafın bakış açısının propagandasını yapmaya çalışmaktadır. Burada bu kanalların yayınlarının bağlı bulundukları ülkelerin siyasi tutumlarına yakın olduklarını gözlemlemekteyiz. Zira

Rusya, Suriye rejimini ve müzakere yapılması fikrini desteklerken Türkiye Suriyeli muhalifleri desteklemektedir. Amerikan Al-Hurra kanalının yayınları ise şu ana kadar muhaliflerin askeri eğilimine destek vermemesine rağmen değişimde Suriye halkının hakkının desteklenmesini isteyen Amerika'nın tutumundaki karışıklığı yansıtmaktadır.

Bu üç kanalın, (Rusya Alyawm/Amerikan Al-Hurra/TRT Arapça) kanalının birçok Türk vatandaşının öldüğü Türkiye-Suriye sınırındaki Akçakale kazası meselesiyle alakalı yayınlarının incelenmesi sonucunda uluslararası medyanın bu olaya büyük bir ilgi gösterdiği görülmüştür. Özellikle bu mesele uluslararası bir boyut kazanmış ve Suriye krizini yeni bir aşamaya taşımıştır.

Akçakale kazasında yaşanan olaya ve yansımalarına özellikle Birleşmiş Milletlerin gündeminde aktif hale gelen diplomatik hareketliliğe ilgi gösteren kanalların başında Rusya Alyawm kanalının geldiği gözlemlenmiştir. Buna mukabil ise diğer kanalların bu olaya ilgisi az olmuştur. Yine TRT Arapça kanalının Türk ordusunun sınırdaki hareketliliğine yoğunlaştığı gözlemlenmiştir.

TRT Arapça kanalı, haberlerinde füzelerin nereden ve kimler tarafından atıldığını belirtmemiştir. Ancak ertesi gün bombalamadan Suriye rejimin sorumlu olduğu açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Buna mukabil Rusya Alyawm kanalı ise Suriye rejiminin bombalamanın Suriye ordusu tarafından yapılmadığı ve soruşturma sonuçlarının beklenmesi gerektiği şeklindeki açıklamasına itimat ederken Al-Hurra kanalı yayınlarında olayı kınama, uluslararası toplumun olayı kınayan ve Suriye rejiminin cezalandırılmasını talep eden tutumlarını yansıtmaya yoğunlaşmıştır.

Bu olayın ele alınması sonucunda bu üç kanalın izlediği medya politikasının bağlı bulundukları ülkelerin siyasi tutumlarıyla bağlantılı oldukları açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu ise doğal bir durum olup bir ülkenin milli çıkarlarının özellikle uluslararası olmak üzere medya politikasıyla bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Bu araştırma Arapça yayın yapan uluslararası medyanın, özellikle Suriye konusu olmak üzere Arap Baharı'nı ele alışının uluslararası güçlerin siyasi tutumlarına etki ettiği varsayımı temeli üzerine başlamıştır. Nitekim bu araştırma sonucunda elde edilen sonuçlar sayesinde bu varsayımın doğruluğu ortaya çıkmıştır. Zira Suriye konusuyla ilgili haberlerin içeriklerinin analiz sonuçları ile üç ülkenin, Rusya, Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri'nin tutumları arasında mukayese yapılması sonucunda araştırmacı nezdinde bu üç kanalın, (Rusya Alyawm, Al-Hurra ve TRT Arapça) kanalı ile bu kanalların tabi olduğu ülkelerin genel olarak Arap Baharı, özel olarak Suriye konusu karşısındaki tutumları arasında bir ilişkinin var olduğu görülür.

Bu televizyon kanallarının izlediği politikaya bakılması sonucunda bunların tabi oldukları ülkenin siyasi çalışmasının bir aracı olduğu ve uluslararası düzeyde siyasi tutumlarının propagandasını yapmaya çalıştıkları açık bir şekilde görülmektedir. Zira bu kanalların öncelikli amacı, tabi oldukları ülkelerin politikasının propagandasını yapma girişimi altında 300 milyon Arap halkıdır. Hele ki Arap dünyası, ekonomik ve siyasi çıkarlarını koruma amacıyla olan uluslararası güçlerin stratejik sahası olarak kabul edilmişken.

Mesela Rusya, Suriye ve Suriye rejimini Ortadoğu bölgesinde ayak basacağı son yer olarak görmektedir. Dolayısıyla Suriye rejiminin değişmesi, Rusya'nın bölgedeki rolünün yok olması demektir. Dolayısıyla da Rusya Alyawm kanalı, Rus politikalarının propagandasını yapmanın bir aracı ve bölge halkının çıkarı pahasına da olsa Rus varlığını pekiştirmeye yönelik bir girişim aracıdır. Buna mukabil Amerika Birleşik Devletleri hem bölgedeki nüfuz alanlarını korumaya hem de bölge halkını uysallaştırmaya ve özgürlük isteklerine engel olunmamasına çalışmaktadır. Ancak bunu yumuşak araçlar kullanarak propagandasını yapmaya çalıştığı bir model olarak Amerikan vesayeti çerçevesinde yapmaktadır. Bu araçlardan birisi ise Al-Hurra kanalı ve Amerikan dış politikasıyla uyumlu yayınlarıdır.

Türkiye'ye gelince: Bölgede büyüyen nüfuzunu pekiştirmeye çalışan bölgesel bir güçtür. Dolayısıyla medyadan yardım alarak bağlantı köprüleri kurma ve politikasının propagandasını yapma girişimi altında TRT Arapça kanalını Arap halkına yönlendirmiştir. Bu araştırma sonucunda TRT Arapça kanalının Arap Baharı hakkındaki yayınları Türkiye'nin Suriye krizine yönelik devrimi destekleyen ve daha dün dostu iken bugün düşmanı haline gelen Beşşar Esed'in karşısında duran siyasi tutumuyla örtüştüğü görülmektedir.

Aslında uluslararası medya politikasının temeli, tüm dünya ülkeleri arasında karşılıklı siyasi, ekonomik ve medya sınırları açma amacıyla küreselleşme ve küçük köy mefhumuna dayanmaktadır. Ancak görünen o ki büyük güçler, mümkün olan azami

ölçüde daha fazla ekonomik ve siyasi kazanım elde etmek amacıyla bu açılımı onaylamaya ve Arap dünyasının zafiyetini istismar etmeye çalışmaktadırlar.

Arap Baharı fenomeni, uluslararası güçler karşısında büyük bir tehlike teşkil etmiştir. Dolayısıyla büyük güçlerin bu değişimin gölgesinde Arap Baharı'na bölgedeki çıkarlarını koruyacak şekilde yaklaşımları kaçınılmaz olmuştur. Medya her zaman olduğu gibi en etkili araçların başında gelmiştir. Ancak burada sorulması gereken bir soru vardır ki o da şudur: Uluslararası medya, bu yeni değişimlerin gölgesinde Arap halkına nasıl etki edebilir? Bu araştırmanın sonuçları, uluslararası medyanın zihniyetinin değişmediğini ve hala Arap resmi medya çizgisini sürdürdüğünü göstermiştir. Arap halkı genel olarak Arap medyasında istediği özgürlüğü ve özlemlerini gerçekleştirecek alanı bulamamıştır.

Bu araştırmada ele alınan üç kanal, (Rusya Alyawm, Al-Hurra ve TRT Arapça) kanalının izlediği yayın çizgisi, temel anlamda tabi oldukları ülkenin siyasi tutumunu temsil etme ve bu tutumun propagandasını yapmaya çalışma esasına dayanmaktadır. Arap Baharı olaylarına, özellikle Suriye krizine baktığımızda bu araştırmanın hazırlandığı ana kadar bunun devam ettiğini görürüz. Özellikle Türkiye, Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya gibi Suriye krizinde en etkili olan ülkeler olmak üzere krizle ilgili siyasi tutumların değişmesini garipsemek gerek. Peki bu durumda bu kanalların olayları ele alışları nasıl olacak? Siyasi tutumun değişmesiyle birlikte medyanın eğiliminin değişmesi mümkün mü?

Araştırmamızın sonuçlarına göre muhtemelen uluslararası medyanın politikası, bu ülkelerin siyasi tutumlarıyla bağlantılı ve çoğu zaman bunu yansıtan bir şekilde devam edecektir.

KAYNAKÇA

Arı Tayyar. Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, MKM Yayıncılık, Bursa, 2011

Aziz Aysel. Televizyonun Yetişkin Eğitiminde Yeri ve Önemi, Türkiye ve Orta Doğu İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1975.

Briggs Asa, Burke Peter. Medyanın Toplumsal Tarihi, İzdüşüm Yayınları, İstanbul , 2004.

Curran, James. “Medya ve Demokrasi: Yeniden Değer Biçme”, Medya, Kültür, Siyaset, Süleyman İrvan (der.), Ankara: Ark Yayınları, 1997.

Damlapınar, Zülfikar. Medya ve Siyaset, Eğitim Kitabevi, Konya, 2008.

Dinçer Bahadır Osman. Kapıdaki Kriz Suriye Uluslararası Yaklaşım ve Türkiye İçin Öneriler, Karınca Yayın Evi, Ankara, 2012.

Dursun ,Çiler. Haber, Hakikat ve İktidar ilişkisi. Elips Kitap. Ankara, 2005.

Güngör, Nazife. İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar, Ekinoks Yayın Dağıtım, Ankara, 2011,

İnal Ayşe. Haber Okumak, Temuçin Yayınları İstanbul, 1996.

Jeanney, Jean-Noel, Başlangıcından Günümüze Medya Tarihi”, YKY Cogito, Çeviren: Esra Atuk, İstanbul, 2006.

Kışlakçı Turan, Arap Baharı, Mana Yayınları, İstanbul, 2011.

Knutsen Torbjon, Uluslararası İlişkiler Teorisi Tarihi, Açılım Kitap Yayın Evi, İstanbul, 2006.

Lull, Jems. Medya İletişim Kültür, Vadi Yayınları, Ankara, 2001.

Mattellard Armand ve Michelle Mattellard, İletişim Kuramları Tarihi, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998.

Noam. Chomsky , Media Control ,Seven Stories Press, 2002

SUER Mete. Televizyon Bir Nimet Mi? Bir Bela Mı?, Kule Kitapları, İstanbul, 2011.

Timisi, Nilüfer, Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi, Dost Yayınları, Ankara, 1993.

Yıldız Ogün, Savaştan Barışa geçişte Medyanın Rolü, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul,2006.

Yücel Sevi. Medyatik Medya, Hacettepe-Taş Kitapçılık, Ankara, 1998.

Makaleler

Aydın, Mustafa, “Uluslararası İlişkilerin ‘Gerçekçi’ Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği”, 2004

Çoban Barış, Toplumsal Hareketler ve Radikal Medya, Doğu Üniversitesi, İstanbul, 2011.

DEDE, ALPER Y. The Arab Uprisings: Debating the "Turkish Model", Insight Turkey, 2011

GODAT (Gazi Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Topluluğu) düzenlenen “Arap Baharı Sonrası Ortadoğu” konulu toplantıda Doç. Dr. Mehmet ŞAHİN’ in konuşmasından, 2012.

Karacasulu Nilüfer, Hegemonik Düzen Tartışmaları Ve Eleştirel Görüşler, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2009.

Korkmaz Ali, Arap Baharı Sürecinde İnternet ve Sosyal Medyanın Rolü, Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi, Kayseri, 2012.

Oğuzlu Tarık ,Arap Baharı ve Yansımaları, Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, 2011.

Özkaya, Aslı, “Medya ve Körfez Savaşı”, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1997.

Şaban Çalış, Uluslararası İlişkiler Tarihinin Yapı sökümü: İdealizm-Realizm Tartışması, Selçuk Üniversitesi Dergisi No: 18, Konya, 2007.

Arapça Kaynakları

Alabed Nuha, Uluslararası Medya / Alilam Aldawli, Kahire, 2009.

Alduleme Abdulrazzak, Televizyonun Küreselleşmesi/ Awlamet Alteilivizyon, Jarir Yayın Evi, Amman, 2005.

Alhusani Hamed, Sorunlu Siyasi Medya/ Muşkilet Alilam Alsiyasi , Amman, 2004.

Aljammal Rasim, iletişim Sistemi ve Uluslar arası Medya/ Alilam Aldawli wa Nizam Alittisal, Mısır Yayın Evi, Kahire, 2005.

Almıkdadi Kazım, Yeni Uluslararası Medya , Osama Yayın Evi/Alilam Aldawli Aljadid, Amman, 2013.

Fayyad Ahmad, Uluslararası ve Arap Uyudu medyası/ Alilam Aldawli wa Alilam Alfadaii Alarabi, Amman, 2005.

Khaled Farok, Uluslar arası Medya ve Yeni Küreselleşme/ Alilam Aldawli wa Alawleme Aljadida, Osama Yayın Evi, Amman, 2002.

Labib Said, Arap Dünyasında Televizyon Programları/Albaremej Altivizyoniya Fi Alalem Alarabi , Kahire, 1991.

Snu Mai, Lübnan'da ve Arap Dünyasında televizyon/ Altivizyon Fi Lubnan wa Alalem Alarabi, Lübnan, 2000.

Internet:

Aydan, <http://1sosyalmedya.com>

Alhura kanalın sitesi <http://www.alhurra.com/>

Aljazeera net, <http://aljazeera.net/news/pages/de5d57b8-74a3-493f-b7fb-2d4a6a3815dd>
2/11/2011, (2.11.2011)

Aydan, Levent Cem (2011). Gelecekteki Devrimler Sosyal Medyayla Öngörülebilir mi?
, <http://1sosyalmedya.com>, (12/29/2011).

BBC,Arap Baharında Yemen Çıkmazı,
http://www.bbc.co.uk/turkce/multimedya/2011/09/110920_dg_yemen.shtml, (20.9.
2011).

Kurubaş Erol, Suriye Krizinde ABD-Rusya Uzlaşısına Doğru, Ankara Strateji Enstitüsü,
<http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-erol-kurubas/suriye-krizinde-abd-rusya-uzlasisina-dogru/>, (15.12. 2012).

Murat Tekek, Arap Baharı ve Nedenleri
<http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/ortadogu/3674-arap-bahari-ve-nedenleri>, (12.5.2012)

Murray, D., “Afterspring, winter”, TheSpectator, Saturday, 26th November2011,
<http://www.spectator.co.uk/essays/all/7418928/after-springwinter>.

Pesen .Mekin, Sosyal Medyanın Arap Baharı'ndaki Rolü Bilimsel Olarak Kanıtlandı,
www.e-siber.com/sosyal-medya/sosyal-medyanin-arap-baharindaki, (18.09.2011).

Peşken, H.D. (2011). Ortadoğu'daki Halk Hareketlerinin Arka planı,
http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=993:ortadoudaki-halk-hareketlerinin-arkaplan&catid=77:ortadogu-analizler&Itemid=150,
(29.3.2011).

Rusya Alyawm kanalın sitesi <http://arabic.rt.com/>

Taylan Doğan <http://www.bgst.org/keab/ManufacturingConsent.asp>, 7 Ağustos 2006

Tekek, M. ,Sosyal Medya ve Arap Baharı,

<http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=2964>, ORSAM 07, (7.12.2011).

Thorne, J.,QaddafiInsistsLibyanUprising is “NATO-Backed Charade”,<http://www.thenational.ae/news/worldwide/africa/qaddafi-insists-libyan-uprising-is-nato-backedcharade>, (21. 9. 2011).

TRT Arapça sitesi <http://www.trtarabic.tv/ar/index.php>